

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 4.

ÅREN

1871—1875.

NORRBOTTENS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Norrbottens län sträcker sig i norr och vester från Bottniska viken till fjällryggen, å hvilken gränsen emellan Sverige och Norge är lagd. Det gränsar i öster till Bottniska viken och storfurstendömet Finland, i norr till det sistnämnda, i vester till Norge och i söder till Vesterbottens län. Länets *nordligaste punkt*, riksröset N:o 294, Kuokimmuodka benämndt, utgör gränspunkt både mot Norge och Finland. Denna punkts latitud är 69° 3' 21,1" och dess longitud 2° 30' 7,8" öster om meridianen genom Stockholms observatorium. *Sydligaste punkten* ligger vid hafvet, der det anträffas af gränsen mot Vesterbottens län. Punktens latitud är 65° 3' 45" och dess ostliga longitud 3° 29' 50". Sydligast i den del af Lappland, som tillhör Norrbottens län, är skärningspunkten mellan gränslinien mot Vesterbottens län och Skellefte elf, hvilken punkts latitud är 65° 8' 24" och ostliga longitud 1° 20' 8". Den *vestligaste punkten* är riksröset N:o 223, Nasaröset, beläget å 66° 29' 11,6" latitud och 2° 40' 52,9" vestlig longitud. *Ostligaste punkten* är belägen på riksgränsen mot Finland i Tornio elf, ungefärligen 4,000 fot från midten af Haparanda, å 65° 49' 24" latitud och 6° 6' 49" ostlig longitud räknad från ofvan nämnda observatorium. — Länets *längd* i norr och söder är 41 mil, i öster och vester 36,5 mil.

Gränsen mot Norge följer i det närmaste vattendelaren emellan Bottniska viken och Vesterhafvet. Den går till följd deraf i många vinklar och krokas, så att gränsliniernas sammanlagda längd utgör 49 mil. Gränsen mot Finland utgår från förstnämnda punkt, Kuokimmuodka, följande Kilpisjaure och derefter det från denna sjö börjande vattendrag ända till Bottniska viken, hvilket vattendrag i sitt öfversta lopp kallas Kōngämä, efter Lätäsens inflöde i närheten af Karesuando kyrkoby får namn af Muonio samt vid dennas förenig med Tornio elf antager sistnämnda elfs namn. Gränsen mot Vesterbottens län,

följer gränslinien mellan Pite socken å ena samt först Byske och sedan Jörns socken å andra sidan till Tjalmesberget, går derefter i sydlig riktning öfver Hvithatten till Skellefte elf, med Arvidsjaur å ena samt Jörn och Norsjö på andra sidan, följer derefter Skellefte elf till strax nedanför Naustajaure, hvarefter den öfver Aresåive, Mäskenåive, Plaiskekorro, Björkfjället, Veddekvare och Luspasvare går till riksröset N:o 225, Vires-tjakk benämndt.

Länet indelas i tvenne *hufvuddelar*, nedre landet och lappmarken. Det förra, som utgör norra delen af Vesterbottens landskap, intager en längd längs Bottniska viken samt Tornio och Muonio elfvar af omkring 34 mil och en bredd af 7 å 8 mil; det senare upptager den återstående delen af länet.

Arbetena vid *ekonomiska kartverket*, genom hvilka en noggrannare kännedom om länets såväl ekonomiska som geografiska förhållanden år efter år erhålles, hafva under femårsperioden oafbrutet fortgått, så att af länet vid periodens slut var kartlagdt hela kustlandet, innefattande i ytvidd 241,879 kvadratmil samt af lappmarken ..... 422,884 »

eller tillsammans 664,763 kvadratmil.

Graverade och tryckta äro kartor med beskrifningar öfver Neder-Lule, Öfver-Lule, Råne, Neder-Kalix samt Neder-Torne och Karl Gustafs tingslag. Öfver-Kalix tingslags karta är under gravyr.

De beräkningar öfver länets *ytvidd*, som med ledning så väl af de upprättade kartorna och de verkställda triangelmätningarna som ock af afvittringshandlingarna blifvit vid ekonomiska kartverket utförda, och hvilka beräkningar icke torde af den fortsatta uppmätningen i någon väsentlig grad förändras, äro intagna i följande tabell:

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-32.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
Tab. Litt. A. Länets indelning.....	5.
2. Invånare.....	6.
Tab. Litt. B. Antal Finnar och Lappar i Norrbottens län.....	6.
Tab. Litt. C. Uppgift på import och export af nedanstående varor under åren 1871-1875.....	8.
3. Näringar.....	9.
Tab. Litt. D. Beviljade anslag till afdikningar åren 1871-1875.....	11.
Tab. Litt. E. I beslag tagna skogseffekter och deras användning.....	17.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	25.
5. Kameralförhållanden.....	27.
6. Politi.....	29.
Tabellbilagor	33-42.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	33.
Tab. N:o 2. Jordbruk.....	34.
Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.....	34.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	35.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	36.
Tab. N:o 6. Husdjur, dödade af rofdjur.....	36.
Tab. N:o 7 a. Fabriker och manufaktur-inrättningar, år 1875.....	37.
Tab. N:o 7 b. Handtverkerin, år 1875.....	37.
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverin och skjutsning.....	38.
Tab. N:o 9 a. Sjöfart, år 1875.....	38.
Tab. N:o 9 b. Handel, år 1875.....	39.
Tab. N:o 10 a. Hemman och jordlägenheter m. m. å landsbygden.....	40.
Tab. N:o 10 b. Jordområde och egendomar i städerna, år 1875.....	40.
Tab. N:o 11. Laga skiften, åren 1871-1875.....	41.
Tab. N:o 12. Stats- och riksgäldsmedlen, åren 1871-1875.....	41.
Tab. N:o 13. Sparbanker.....	42.
Tab. N:o 14. Fattigvården.....	42.

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 4.

ÅREN

1871—1875.

NORRBOTTENS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Norrbottens län sträcker sig i norr och vester från Bottniska viken till fjällryggen, å hvilken gränsen emellan Sverige och Norge är lagd. Det gränsar i öster till Bottniska viken och storfurstendömet Finland, i norr till det sistnämnda, i vester till Norge och i söder till Vesterbottens län. Länets *nordligaste punkt*, riksröset N:o 294, Kuokimmuodka benämndt, utgör gränspunkt både mot Norge och Finland. Denna punkts latitud är 69° 3' 21,1" och dess longitud 2° 30' 7,8" öster om meridianen genom Stockholms observatorium. *Sydligaste punkten* ligger vid hafvet, der det anträffas af gränsen mot Vesterbottens län. Punktens latitud är 65° 3' 45" och dess ostliga longitud 3° 29' 50". Sydligast i den del af Lappland, som tillhör Norrbottens län, är skärningspunkten mellan gränslinien mot Vesterbottens län och Skellefte elf, hvilken punkts latitud är 65° 8' 24" och ostliga longitud 1° 20' 8". Den *vestligaste punkten* är riksröset N:o 223, Nasaröset, beläget å 66° 29' 11,6" latitud och 2° 40' 52,9" vestlig longitud. *Ostligaste punkten* är belägen på riksgränsen mot Finland i Tornio elf, ungefärligen 4,000 fot från midten af Haparanda, å 65° 49' 24" latitud och 6° 6' 49" ostlig longitud räknad från ofvan nämnda observatorium. — Länets *längd* i norr och söder är 41 mil, i öster och vester 36,5 mil.

Gränsen mot Norge följer i det närmaste vattendelaren emellan Bottniska viken och Vesterhafvet. Den går till följd deraf i många vinklar och krokas, så att gränsliniernas sammanlagda längd utgör 49 mil. Gränsen mot Finland utgår från förstnämnda punkt, Kuokimmuodka, följande Kilpisjaure och derefter det från denna sjö börjande vattendrag ända till Bottniska viken, hvilket vattendrag i sitt öfversta lopp kallas Kōngämä, efter Lätäsens inflöde i närheten af Karesuando kyrkoby får namn af Muonio samt vid dennas förening med Tornio elf antager sistnämnda elfs namn. Gränsen mot Vesterbottens län,

följer gränslinien mellan Pite socken å ena samt först Byske och sedan Jörns socken å andra sidan till Tjalmesberget, går derefter i sydlig riktning öfver Hvithatten till Skellefte elf, med Arvidsjaur å ena samt Jörn och Norsjö på andra sidan, följer derefter Skellefte elf till strax nedanför Naustajaure, hvarefter den öfver Aresåive, Mäskenåive, Plaiskekorro, Björkfjället, Veddekvare och Luspasvare går till riksröset N:o 225, Vires-tjakk benämndt.

Länet indelas i tvenne *hufvuddelar*, nedre landet och lappmarken. Det förra, som utgör norra delen af Vesterbottens landskap, intager en längd längs Bottniska viken samt Tornio och Muonio elfvar af omkring 34 mil och en bredd af 7 å 8 mil; det senare upptager den återstående delen af länet.

Arbetena vid *ekonomiska kartverket*, genom hvilka en noggrannare kännedom om länets såväl ekonomiska som geografiska förhållanden år efter år erhålles, hafva under femårsperioden oafbrutet fortgått, så att af länet vid periodens slut var kartlagdt hela kustlandet, innefattande i ytvidd 241,879 kvadratmil samt af lappmarken 422,884 »

eller tillsammans 664,763 kvadratmil.

Graverade och tryckta äro kartor med beskrifningar öfver Neder-Lule, Öfver-Lule, Råne, Neder-Kalix samt Neder-Torne och Karl Gustafs tingslag. Öfver-Kalix tingslags karta är under gravyr.

De beräkningar öfver länets *ytvidd*, som med ledning så väl af de upprättade kartorna och de verkställda triangelmätningarna som ock af afvittringshandlingarna blifvit vid ekonomiska kartverket utförda, och hvilka beräkningar icke torde af den fortsatta uppmätningen i någon väsentlig grad förändras, äro intagna i följande tabell:

Fögderi, tingslag och socknar samt städer.	Land och vatten. Qv.-mil.	Summa. Qv.-mil.
Landsbygden.		
<i>Pite tingslag.</i>		
Pite landsförsamling	44,045	
Elfsby kapell.....		
<i>Arvidsjaur tingslag.</i>		
Arvidsjaur	53,309	
<i>Arjeplogs tingslag.</i>		
Arjeplog	132,140	
Summa: Pite fögderi	—	229,494
<i>Neder-Lule tingslag.</i>		
Neder-Lule	10,348	
<i>Öfver-Lule tingslag.</i>		
Öfver-Lule	25,643	
<i>Jokkmokks tingslag.</i>		
Jokkmokk och Qvikkjokks kapell.....	169,935	
Summa: Lule fögderi	—	205,926
<i>Båne tingslag.</i>		
Råne	19,047	
<i>Neder-Kalix tingslag.</i>		
Neder-Kalix.....	15,832	
<i>Öfver-Kalix tingslag.</i>		
Öfver-Kalix	24,995	
<i>Gellivare tingslag.</i>		
Gellivare.....	148,519	
Summa: Kalix fögderi	—	208,393
<i>Neder-Torne och Karl Gustafs tingslag.</i>		
Neder-Torne.....	3,849	
Karl Gustaf	4,129	7,978
<i>Öfver-Torne tingslag.</i>		
Öfver-Torne och Hietaniemi kapell.....	22,939	
<i>Korpilombolo tingslag.</i>		
Korpilombolo kapell.....	13,249	
<i>Pajala tingslag.</i>		
Pajala	56,916	
<i>Jukkasjärvi tingslag.</i>		
Jukkasjärvi.....	173,752	
<i>Enontekis tingslag.</i>		
Enontekis		
Summa: Torne fögderi	—	274,834
Landsbygden	—	918,647
Städerna.		
Luleå	0,350	
Piteå (oberäknadt 0,049 qv.-mil inom Vesterbottens län)	0,376	
Haparanda	0,161	
Städerna	—	0,887

hvilken summa lagd till den för landsbygden, gifver hela *länets areal* ..... 919,531 qv.-mil.
 Af denna ytvidd innehåller kustlandet ..... 241,879 »
     lappmarkens skogsbärande del ..... 316,782 »
     lappmarkens fjäll-land ..... 360,873 »
 Arvidsjaur och Arjeplog, som jemte Malå kapell, hvilket hör under Vesterbottens län, bilda *Pite lappmark*, hafva en sammanlagd areal af ..... 185,449 »
 Jokkmokk med Qvikkjokks kapell och Gellivare bilda *Lule lappmark* med en areal af ..... 318,454 »
 Jukkasjärvi och Enontekis bilda *Torne lappmark* med en areal af ..... 173,752 »

Under femårsperioden hafva *gränserna* blifvit *uppgångna* och fastställda emellan Pite och Lule lappmark samt emellan den sistnämnda och Torne lappmark, hvarjemte gränsen äfven blifvit utstakad dels emellan Arvidsjaur och Arjeplog, dels ock emellan Jokkmokk och Qvikkjokk å ena samt Gellivare å andra sidan. Gränsen mellan Pite och Lule lappmark följer Vargisån till Kuollejaure, samt derifrån i nordvestlig riktning öfver Akkapåta, Arvasjaure, Skjella puolta, Staika, Vajmokjaure och Tsäggok fram till Sulitälma och Norska gränsen, som den anträffar strax söder om riksröset N:o 240. Gränsen mellan Lule och Torne lappmark följer, med en obetydlig afvikelse i närheten af Parakavaara by, Kalix elf från gränsen mot kustlandet upp till och efter dess källsjöar Kalas- och Pajtasjaure, hvarefter den från vestra ändan af sistnämnda sjö följer en djup dalgång fram till riksröset N:o 259, Ivarsten.

Länet kan i afseende å landets *naturbeskaffenhet* indelas uti ett fjäll-, skogs- och kustland, hvilka visserligen ingå i hvarandra, men dock kunna någorlunda åtskiljas. Enligt hvad här ofvan är nämnt, upptager *fjäll-landet*, det vill säga det land, som dels består af kala fjäll, dels ligger inom björkregionen och öfre barrskogsregionen, en ytvidd af 360 kvadratmil. Skogslandet kan beräknas innehålla omkring 450 och kustlandet omkring 109 kvadratmil. I närheten af riksgränsen mot Norge ligga de högsta berg uti länet. Från sydligaste punkten på denna gräns räknadt stiga de i höjd till Sulitälma, som är högst, hvarefter de åter aftaga mot norden. Från denna fjällrygg utgå grenar i sydostlig riktning, å hvilka äfven finnas rätt höga bergstoppar, men hvilka dock småningom aftaga i höjd, till dess de i närheten af skogslandet bilda långa och vidsträckta plåtar. *Skogslandet* är uppfyllt af dels sammanhängande bergsträckningar, hvilka i allmänhet följa samma hufvudriktning, som här ofvan omnämnda sidogrenar från fjällryggen, dels af en mängd enstaka berg. Här och der inom detta land nå de med sina toppar öfver skogsgränsen, men aftaga i regeln uti höjd, ju närmare de komma Bottniska viken och inom kustlandet, der de mera äro att likna vid betydligare jordhöjder än vid verkliga berg. — Från fjällryggen och mellan dess sidogrenar hafva de största af länets elfvar sin upprinnelse. De framflyta i allmänhet genom fjäll-landet med ilande fart, ett förhållande, som ådagalägger, att landet ganska hastigt aftager i höjd, men vid det de lemna detta land och inträda i det öfre skogslandet, utvidga de sig till stora sjöar, sammanbundna genom kortare fall. Detta land, som har en bredd af 5 till 10 mil och i hvilket de stora sjöarne ligga mellan 1,450 och 1,000 fot öfver hafvet, be-

nämner man *sjö- och myrlandet*, emedan det icke allenast är utmärkt genom dessa stora lugnvatten, utan äfven deraf att det är uppfyllt af stora myrtrakter, från hvilka sistnämnda de mindre elfvarna uti länet taga sin början. Efter utträdet ur de ostligaste af dessa sjöar, framflyta elfvarna, nu inkomna i det egentliga skogslandet, åter med ilande fart, sänkande sig på en sträcka af några mil flere hundra fot, hvarefter de i lugnare lopp framgå genom *kustlandet* och afbördä sitt vatten i Bottenviken. Dessa afsatser i elfvarna, skarpa i de sydliga, blifva i de nordliga mindre märkbara, och dessa sistnämnda framgå ock derfor med jemnare lopp. Detta angifves ock af sjelfva landet, som efter kusten på en mer eller mindre bred sträcka är slätt, men derefter i norr så småningom, i söder allt hastigare höjer sig till 1,000 à 1,500 fots höjd, hvilken höjd det sedan bibehåller på en vidsträckt yta, till dess det åter i norr nästan omärkligt, i söder hastigt höjer sig till skogsgränsen och inkommer i fjällregionen.

De förnämsta af de elfvar, som hafva sitt ursprung dels från Norska fjällryggen, dels i förr omnämnda sjö- och myrland, äro Tornio, Kalix, Råne, Lule, Åby, Byske och Skellefte samt Lais elfven.

Tornio elf tager sin början från Torneträsk (1,168 fot öfver hafvet), en 6 mil lång och $\frac{1}{2}$ mil bred sjö i närheten af riksgränsen, hvilken är omgifven af höga fjäll och i hvilken en mängd större och mindre bäckar, kommande från dessa fjäll, afbördä sitt vatten. De höga bergen, som under elfvens första lopp och intill Jukkasjärvi (1,101 fot) omgifva honom, träda derefter mer och mer i bakgrunden, floddalen vidgas, och sjelfva elfven, som under sitt lopp upptagit flere tillflöden, af hvilka Rantasjokk från söder och Vittangi elf från norr äro de betydligaste, förer vid Junosuando (715 fot) en ganska stor vattenmassa, som der delar sig i tvenne grenar, af hvilka den större under namn af *Tärendö elf* går till Kalix elf, och den andre ett stycke nedanför Junosuando upptager i sig det stora tillflödet *Lainio elf*, som uppstår af tvenne från, invid riksgränsen liggande, Koive- och Kepanjaure samt Rostojaure börjande elfvar, Tavas- och Rostoen, hvarefter elfven går i nästan ostlig riktning, till dess den, efter att vid Kengis på en längd af 1,000 fot hafva fallit 72, förenar sig (433 fot) med den sydligt rinnande *Muonio elf*, i hvilken elfs hufvudriktning den sedan fortsätter till hafvet, omgifven på de första milen af berg och skogar, under sitt nedre lopp af bördiga och odlade bygder, samt stundom utbredande sig ända till 4,000 fot och grenande sig, omslutande stora gräs-bärande holmar. *Muonio elf* tager, såsom på annat ställe är nämnt, sin början från Kilpijsaure under namn af Köngämä och får namnet *Muonio* vid Karesuando (1,467 fot). Landet emellan *Muonio* och *Lainio elf* är uppfyllt af myrar, träsk och låga berg, vattendelaren är icke hög; landet mellan *Lainio* och *Tornio elf* är deremot högre, hvilket ock är förhållandet mellan den sistnämnda och *Kalix elf*. Inom öfre barrskogsregionen äro bergen beklädda med fotsdjup björnmossa och granen går på bergens sidor ofta högre än tallen.

Kalix elf tager sin början från Ladjojaure (1,731 fot), bildar sedan bland andra Pajtas-, Olma- och Kalasjaure (1,571 fot), emottager några mil längre ned *Kajtom elf*, som börjar vid riksgränsen (Ivarsten) och som genomflyter de söder om Pajtas

och Kalasjaure liggande fjällsjöarne Norra (1,980 fot) och Södra *Kajtom* (1,963 fot), går efter detta sammanflöde under en lång sträcka nästan jemnlöpande med, och blott på 1,5 à 2 mils afstånd från *Tornio elf*, förenar sig vid *Tärendö by* med den ofvan omnämnda elfven af samma namn (549 fot), har derefter flere svåra, nästan ofarbara, forsar omvexlande med sel, sänker sig vid *Jokk* 28,5 fot i ett enda fall, fortsätter derefter för det mesta i ganska stridt lopp till *Öfver-Kalix* (127 fot), der den förenar sig med det tredje stora tillflödet, *Ångesån*, hvarefter den, än utvidgande sig till sjöar än afsmalnande och strid, fortsätter till hafvet, på sidorna omgifven än af höga berg och skogbeväxta stränder, än af odlade bygder och bördiga ängar. *Källsjön* till *Ångesån*, *Vettasjärvi*, ligger helt nära *Kalix elf*. *Ångesån* förstärkes medelst tvenne betydliga tillflöden, *Lina-* och *Skröf-elfven*, af hvilka den förra har sin början i det stora myrlandet *Njalto ape* och sjön *Avakajo* (1,552 fot) vester om *Gellivare*, den senare från myrtrakten söder om samma kyrkoplats. *Lina linka*, ett 59 fots fall i *Lina elf*, ligger helt nära sammanflödet med *Ångesån elf*.

Landet nedanför fjällen omkring dessa floddalar är uppfyllt med stora myrar och till dels äfven med stora berg, som till och med nå öfver skogsgränsen. *Lina elf* har i synnerhet höga berg på båda sidor om sig, bland hvilka här må nämnas *Gellivare malmberg* (2,094 fot) och *Gellivare dunder* (2,504 fot), och landet emellan denna elf och *Sköfelfven* är mycket kuperadt.

Råne elf tager sin egentliga början från *Råneträsk* (1,258 fot), i hvilket några mindre bäckar från omkringliggande myrtrakter infalla. Den är under sitt öfre lopp smal men rik på stora och långa forsar och den utvidgar sig närmare kusten i sel, af hvilka *Degersalet* (71,5 fot) är det största. Landet, som omkring öfre delen af denna elf omvexlar med myrar och tallhedar, är omkring dess nedre del kuperadt.

Lule elf består af två grenar, *Stora* och *Lilla Lule elf*, af hvilka den förra börjar från de stora fjällsjöarne *Viri* (1,952 fot) och *Vasten* (1,847 fot), i hvilka flere fjällefvar, kommande dels från *Sulitälma* dels från de stora jöklarne *Ålma jalos jägna* (5,700 fot), *Alos jägna* och *Rakok jägna*, dels från vestra slutningen af de berg, som ligga på vattendelaren mot *Lilla Lule elf*. Från *Vastenjaure* går elfven först mot nordost, upphemtande flere tillflöden från norska fjällryggen, till dess den infaller i de sjöar, som sträckande sig från nordvest till sydost och utgörande en längd af 13 mil, med ett gemensamt namn kallas *Lule vattnen*. Dessa vatten äro på trenne ställen afbrutna af fall, af hvilka *Ådna muorke kortje*, eller som det äfven benämnas *Stora Sjöjullet*, är det betydligaste och har en sammanlagd fallhöjd af 130 fot. Strax nedanför detta fall inmyrnar från norr ett stort tillflöde *Teusa ädno*, som kommer från norska gränsen och som genomrinner många sjöar, af hvilka *Satisjaure* är den ansenligaste. Den ostligaste af *Lule vattens* sjöar och dertill den största af dem bär namn af *Stuor Lule jaure* eller *Stora Lule vattnet* och ligger på 1,264 fots höjd öfver hafvet. Nära östra ändan infaller *Sjaunja elf*, som hemtar sitt vatten dels från den stora myrtrakten *Njalto ape*, dels från fjällen på norra sidan om *Stora Lulevattnet*. På första milen af sin väg från *Lule luspen*, d. v. s. *Lule vattens* östra ända, framgår stora *Lule elf* temligen lugnt, för att under nästa mil i fall på fall sänka sig 525 fot. Det nedersta och ojemförligt

största af dessa fall är *Harsprånget* eller *Njommel-saska*, såsom det på lappska benämnes, med en fallhöjd af 252 fot på en längd af omkring 8,000 fot och med det brantaste fallet i dess öfversta del 102 fot. — Djupt nedgräfd, med stränder, som resa sig högt öfver vattenytan, fortsätter Stora Lule elf derefter sitt lopp än lugnt, än forsande till sammanflödet med Lilla Lule elf (252 fot) strax ofvanför forsen Porsi.

Lilla Lule elf, som uppstår af tvenne elfvar *Kuma* och *Tarra*, hvilka hafva sina källor på ostliga sluttningen af de höga berg, som ligga i sydost och i ost från Viri- och Vastenjaure samt från de fjällsjöar — bland andra Puoites- och Rovejaure (3,127 fot) — som ligga vid foten af, och de fjällbäckar, som nedrinna från Jägnafo (6,000 fot), Staika (5,870 fot), Tarre kajse (5,822 fot), Vallspiken (4,589 fot), Porte m. fl. och hvilka vid Qvikkjokk infalla i Saggat (1,038 fot). — Lilla Lule elf går derefter genom en lång rad af sjöar, förenade med korta forsar, af hvilka sjöar Skalkajaure är den största och Vajkijaure (890 fot) den nedersta, mottagande på denna sträcka från norr tvenne stora tillflöden i *Black-* och *Nautaselfvarne* samt från söder äfven tvenne i *Perl-* och *Appoelfvarne*, af hvilka Perl-elfven, som börjar i närheten af Staika och genomrinner sjöarne Peuraure (1,510 fot) och Karats (1,415 fot) samt infaller i Purkijaure, är den betydligaste. Från sitt utlopp ur Vajkijaure till Smedsselet, ett afstånd af 0,6 mil, sänker sig elfven 153 fot, bildande dervid fallen Akkats och Kaitum, hvarefter äfven den, djupt nedgräfd, i ilande fart fortsätter till mötet med Stora Lule elf (252 fot), hvarefter de i samma strömfåra och under namnet *Lule elf* kasta sig utför *Porsiforsen* med en fallhöjd af 95 fot, samt derefter fortsätta till hafvet, en sträcka af öfver 13 mil, under hvilka Lule elf endast på tvenne ställen afbryter sitt lugna lopp vid *Fde* och *Hedens forsar*, företeende landet ju närmare kusten ju större odling och fruktbarhet, samt utvidgande sig elfven i sin nedersta del till stora fjärdar.

Fjällregionen omkring Lule elfs båda grenar är storartad. De öfre sjöarne omgifvas af höga fjäll och öfver allt synes från dem snöklädda bergstoppar i vester. De djupa dalgångarne i fjällen framte en yppig vegetation under högsommaren. Stränderna af de stora sjöarne äro deremot i allmänhet och, om man undantager dem, som ligga längst i vester, ofruktbara. Den högslätt, som vidtager nedanför de här långt mot öster sig sträckande fjällen, är vidsträckt och uppfylld icke allenast af myrar, utan äfven af stora skogbeklädda hedland och berg, å hvilka tallskogen förnämligast är förherrskande, samt af en mängd smärre elfvar och åar, bland hvilka den förr icke omnämnda *Mudduselfven* från myrlandet Stora Muddus störtar sig ned från högslätten vid 1,308 fots höjd öfver hafvet ginaste vägen till Stora Lule elf, fallande dervid på 0,7 mil 820 fot, deraf nästan lodrätt i *Muddus katjatak* 141,5 fot. — Inom denna trakt förekomma odlingslägenheter sparsamt, dock sådant mindre närmare kustlandet, hvilket till följd af sin naturbeskaffenhet samt tjenlighet för odling är att anse som ett slättland, och inom hvilket tillgången på odlingslägenheter är riklig.

Pite elf. Emellan Sulitälma, hvars inom Sverige liggande högsta spets är 6,315 fot, och Norra Saulo ligger Pjeskejaure (1,948 fot), hvilken i elfvarne Lairo och Lairi, som komma från Sulitälma-glacieren, och Varvek, som börjar vid Hadetjaure (3,212 fot), har sina förnämligaste tillflöden och från hvilken Pite

elf utrinne. Denna elf förenar sig några mil nedanför Pjeskejaure med *Mavaselfven*, som kommer från Mavasjaure (1,822 fot), hvilken ligger under Saulo- och Akaris-fjäll nära riksgrensens, hvarefter elfven, på en sträcka af 10 mil går genom flere sjöar, af hvilka Tjäggelvas (1,525 fot) är den största. Strax nedanför denna sjö infaller den elf, som kommer från sjöarne Rappen och Labbas; längre ned mottager den i Vuolvojaure från norr *Arvasådno*, sänker sig omedelbart nedanför den sista sjön 136 fot i *Trollforsen*, upptager ett stycke längre ned *Abmoelfven* från söder, fortsätter derefter, vexlande med forsar och sel nedom lappmarksgränsen, der den i *Storforsen* sänker sig 160 fot, och ytterligare i flere mindre forsar samt i *Fällforsen* 18 fot uti en stup, hvarefter den, än forsande än lugn, framgår till dess den 2 mil från utloppet utvidgar sig i fjärdar, efter hvilka den åter hoptränges vid Pitsund, strax innan den utmynnar i hafvet. Nedanför Storforsen infaller Vargisån, kommande från norr och uti inre Pitefjärden infaller Lilla Pite och Roka elfvar, som upprinna från sjöar inom Pite och Elfsby socknar.

Pite elf har minsta flodområdet af alla de elfvar i Norrbotten, som komma från fjällen. Omkring dess källor ligga de högsta fjällen och landet är i fjälltrakterna mycket sterilt och inom skogslandet mest uppfyllt af berg och mindre sjöar, hvar emot blott ett fåtal stora myrar der förekomma, hvarigenom landet ock till sin naturbeskaffenhet lämpar sig till renbetesland och till skogsbruk. Närmare kusten blir landet fruktbart, synnerligast omkring fjärdarne.

Åby elf tager sin början från *Auktsjaure* (1,299 fot) uti Arvidsjaure, rinner genom flere sjöar, af hvilka Östra Kikkijaur (1,161 fot) är den största, kommer nedanför denna sjö in i Pite socken, der sel och forsar i stor mängd vexla, till dess den några mil före sitt utlopp i hafvet ingår (506 fot) i Skellefte socken af Vesterbottens län.

Byske elf. Denna elf upprinner på högslätten uti Arjepluog från sjön *Kuotta*, hvilken ligger vid foten af *Starportsfjällen*, går genom Allejaure och Långträsk (1,354 fot) samt derifrån till Arvidsjaure (1,220 fot), der Kikkijaure- och Svärdeelfven infalla, hvarefter den upptagande smärre vattendrag fortsätter, utan att bilda någon större lugnvattenyta, till Vesterbottens länegräns, hvilken den råkar vid 990 fots höjd öfver hafvet, och från hvilket den då är 10 mil aflägsen.

Landet omkring Åby och Byske floddalar är ett högland, som sträcker sig närmare intill kusten än något annat, eller 1,5 mil från inre Pitefjärden. Det består mest af stora sammanhängande berg, här benämnda lider, mellan hvilka bäckar, ängar och myrar ligga. Ehuru denna högslätt ligger omkring 1,500 fot öfver hafvet, är skogen stor och växtlig samt tillgången på odlingslägenheter god.

Skellefte elf. Vattnet till denna elf samlas från en vidsträckt omkrets i fjällregionen efter riksgrensens från Mavasjaure till närheten af Nasa samt från de stora och höga fjällen omkring Kuoster (5,541 fot) och Tjiddtjakk, som ligga längre i öster. Egentliga källan är *Iksijaure* (2,512 fot) vid riksgrensens, från hvilken elfven under namn af *Sillut* utrinne. En med denna nära lika stor elf, *Ronikjokk*, börjar i närheten af Nasa och begge utmynna i Sävvaure (1,562 fot), från hvilken sjö elfven, efter att hafva mottagit ett större tillflöde från Tjidd-

vidtagas för platsens tillsättande. — För öfrigt må i afseende på länets indelning tilläggas: att det i *militäriskt hänseende* hör till 5:te Militär-distriktet, och att Kungl. Norrbottens Fält-

jägarekorps är här roterad; att det i afseende på *bergsbruket* hör till Norra Bergmästare-distriktet och i afseende på *allmänna arbeten* till Norra Väg- och Vattenbyggnads-distriktet.

2. Invånare.

Tab. N:o 1. Ut i bifogade tabell N:o 1 är länets *folkmängd* uppförd dels efter presterskapets uppgifter till Kungl. Statistiska Centralbyrån den 31 December hvarje år och dels efter mantalslängderna. Orsakerna till skillnaden mellan dessa båda uppgifter finnas anförda i underdåniga berättelsen för femårsperioden 1860—65.

Enligt presterskapets uppgifter utgjorde folkmängden i länet den 31 sistlidne December 83,356 personer, deraf i städerna 5,493, å landsbygden utom lappmarkerna 65,384 och i de sistnämnda 12,479 personer. Om denna befolkning vore jemnt fördelad öfver länet, så komme 90,64 personer på hvarje kvadratmil; fördelas den på länets ytvidd, minskad med fjällregionens, kommer det 136,49 på hvarje kvadratmil. I lappmarkerna komma 19,96, i kustlandet 271,31 personer på kvadratmilen. Befolkningstätheten är störst i Neder-Lule (896 personer på kvadratmilen) och minst i Arjepluog (9,59 personer på kvadratmilen).

Den 31 December 1870 var länets folkmängd 76,057 personer, deraf på landsbygden utom lappmarkerna 59,882, i lappmarkerna 11,528 och i städerna 4,647 personer. Folkökningen i länet är således för femårsperioden 7,299 personer, hvaraf å landet 5,502, i lappmarkerna 951 och i städerna 846 personer eller 9,60, 8,41, 8,26 och 18,21 procent. Folkökningen har varit störst i Luleå (681 personer eller 37,75 procent), minst i Haparanda (2 personer eller 0,21 procent). Under föregående period ökades folkmängden med 3,17 procent, perioden 1860—65 med 7,7 procent och perioden 1856—60 med 7,1 procent.

För den *årliga folkökningen* redogöres i efterföljande tabell. Att tillökningen var störst 1873 härledde sig förnämligast af att inflyttningen till Luleå det året var ovanligt stor; att den var nära lika stor 1874 orsakades dels deraf, att 1873 års skörd var god, dels deraf att den rikliga tillgången på god arbetsförtjänst lockade till inflyttningar.

Den *årliga folkökningen* har varit:

	På landet		I städerna.	Summa.
	i lappmarkerna.	i öfriga landsförsamlingar.		
År 1871	159	1,016	91	1,266
» 1872	230	963	143	1,336
» 1873	262	1,068	361	1,691
» 1874	168	1,333	136	1,637
» 1875	132	1,122	115	1,369
Summa	951	5,502	846	7,299

eller i medeltal för år 1,460 personer.

Länets invånare bestå af trenne olika *nationaliteter*, Svenskar, Finnar och Lappar. Antalet af de till de tvenne sistnämnda hörande är upptaget i nedanstående tabell Litt. B.

I afseende på *språkförhållandena* förekommer:

att finskan är förherrskande i Torne lappmark, der den utgör tal- och lässpråket och der lappska endast användes af lapparne sinsemellan;

att flertalet af den bofasta befolkningen uti Gellivare talar finska, att äfven många lappar kunna uttrycka sig på detta språk, att de bofaste i södra delen af församlingen och de längst mot Gellivare flyttande lapparne derifrån utgöra undantag, i det de förstnämnde sinsemellan tala lappska samt äfven kunna uttrycka sig på svenska, och de sistnämnda endast tala lappska. Gudstjensten uti Gellivare förrättas derföre på alla tre språken;

Tab. Litt. B.

Antal Finnar och Lappar i Norrbottens län.

	Svenskar.					Finnar.					Lappar.				
	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Arvidsjaur och Arjepluog	2,800	2,879	3,009	3,079	3,060	—	—	—	—	—	976	984	929	916	998
Jokkmokk och Qvikkjokk	1,391	1,590	1,592	1,679	1,721	—	—	—	—	—	621	525	508	525	516
Gellivare	637	703	747	759	779	774	772	825	853	883	1,198	1,354	1,357	1,367	1,356
Jukkasjärvi och Enontekis	—	—	—	—	—	1,565	1,609	1,637	1,625	1,635	1,622	1,560	1,573	1,577	1,561
Summa	4,828	5,172	5,348	5,517	5,560	2,339	2,381	2,462	2,478	2,518	4,417	4,423	4,367	4,385	4,431
<i>Tillkommer:</i> Finnar inom nedre landet.															
Torne fögderis befolkning						13,016	13,173	13,350	13,670	13,894					
Summa Finnar						15,355	15,554	15,812	16,148	16,412					

A n m. I denna summa ingå äfven de få inom dessa socknar boende Svenskarne, af hvilka flertalet dock talar finska.

att i Jokkmokk de bofaste i allmänhet tala både svenska och lappska, men lapparne blott sitt eget språk. Gudstjensten förrättas der på båda dessa språk;

att lapparne i Arjepluog tala lappska, men att många bland dem kunna uttrycka sig på svenska eller åtminstone på norska;

att lapparne i Arvidsjaur tala både svenska och lappska, samt att den jordbrukande befolkningen i dessa båda församlingar talar svenska. Gudstjensten förrättas i dessa församlingar på svenska och lappska;

att rättegångsförhandlingarna uti länets alla lappmarker föras på svenska språket, och att tolkar i alla lappmarkstingslag äro anställda för att biträda vid dessa förhandlingar;

att finska språket är allmänt i hela Torne fögderi, så att utom tjänstemän och handlande endast ett fåtal förstår och talar svenska. Gudstjensten förrättas därför ock der på finska. Endast i Neder-Torne kyrka hålles några gånger hvarje år svensk gudstjenst för den svensktalande befolkningen i Haparanda. Vid rättegångsförhandlingarna begagnas alltid tolk, enär dessa likasom i lappmarkerna föras på svenska.

Prester, länsmän och skollärare i här ofvan omhandlade orter måste, utom i svenska, vara fullt hemmastadde i det eller de språk, som talas af befolkningen. Utan tvifvel skulle det vara för rättegångsväsendet fördelaktigt, om domhafvanden vore mäktig finska språket. Då såväl parter som nämnd blott förstå finska, måste tolk användas för allt, hvarigenom förhandlingarna varda tunga, utom det att, hvilket har ännu större vikt, det icke är lätt att erhålla tolkar, som äro sin uppgift fullt vuxne.

Rörande språkförhållandena torde äfven böra anföras, att hos den finska kustlandsbefolkningen under senare åren visat sig begäret att inhemta kunskap i svenska. Det är nämligen numera ganska allmänt, att de mera burgne af allmogeklassen sända sina barn till svenska socknar och låta dem der kvarstanna en längre tid. Orsaken till detta förhållande torde egentligen vara att söka i befolkningens insigt om den nytta, som det vid handel och varubyten med närboende svenskar är att kunna deras språk, då finnarne år efter år mindre och mindre tillita mellanhand vid denna handel och dessa varubyten. Kännedom i svenskan sprides äfven i de finska socknarna derigenom, att många från dessa socknar taga tjänst i de svenska socknarna och efter längre eller kortare tid återvända till hembygden. Om man därför kan spåra, att kännedom om svenska språket i de finska kustlandssocknarna år efter år vinner någon tillökning, har deremot finska språket högst märkbart vunnit mark i det inre d. v. s. i lappmarkerna, och detta på bekostnad af både svenskan och lappskan, nemligen i Gellivare, der den om några år, i händelse dess framsteg kommer att fortfara, torde blifva hela befolkningens språk. Den har till och med uti några byar i Jokkmokk, som gränsa till Gellivare, vunnit icke ringa insteg. Detta anmärkningsvärda förhållande har sin orsak dels uti finska och lappska språkens nära frändskap med hvarandra, dels ock måhända mest i Læstadianismen, hvilken religiösa lära inom Gellivare räknar många bekännare och äfven värfvat sådana bland gränsbefolkningen i Jokkmokk. De predikanter, som fara ikring, hålla sina föredrag på finska och de handskrifter, som finnas, äro på finska, deraf en följd att kännedom om detta språk är nödvändig för dem, som vilja omfatta läran.

Utaf länets invånare äro omkring 60 à 70 procent fästa vid jorden och de öfriga *backstugusittare* (inhysingar), af hvilka ett fåtal biträder vid jordbruket och det öfvervägande flertalet har sin förnämsta sysselsättning vid de omfattande arbeten, som trävarurörelsen kräfver. Denna lösa befolknings utkomst är beroende af tillgång på arbete och, som trävarurörelsens omfattning beror på konjunktur, händer stundom att arbetet i skog, med flottning och sågning inskränkes till det minsta möjliga, hvadan mången varder i saknad af arbete vid dem, och den, som erhåller sådant, får det litet betaldt. Sådan stagnation uti den viktigaste näringen i länet näst jordbruksnäringen inverkar äfven hämmande på andra näringsgrenar och jordbrukaren får då öfverflöd på arbetskraft, hvadan följd blir, att hjälp från fattigvården både påfordras och måste lemnas. Paras denna stockning i affärsverksamheten med svaga skördar och missväxt, blir ställningen ännu betänkligare. Deraf dessa rubbningar i *det allmänna välståndet*, deraf dessa tidtals så öfverdrifvet höga utgifter till fattigvården. Länets invånare hafva under denna period varit nog lyckliga att undslippa dessa skakningar, men den har haft en annan i sin mån äfven skadlig, den af mer än riklig tillgång på arbetsförtjenst synnerligast under 2:ne af periodens år, 1873 och 1874, genom hvilken den hushållning, som var nödvändig under de hårda åren, blifvit öfvergifven och ett öfverflödigt lefnadssätt infördt. Detta omdöme gäller emellertid blott för den lösa befolkningen; den jordbrukande har deri ingen del. Till följd af denna tillgång på arbete och dessa fullt medelmåttiga skördar har den ekonomiska ställningen under perioden varit god. Detta bevisas bland annat deraf, att länets invånare, utan att någon olägenhet deraf försports, kunnat helt och hållet inbetala återstoden af såväl äldre, som 1867 års stora statslån, äfvensom af antalet och beloppet af de hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afgjorda lagsökningsmål, som under denna period förekommit, och hvilka till ganska stor del hafva rört sådane äldre fordringar, om hvilkas återgåldande fordringsegarne först genom de goda tiderna vågat göra sig förhoppning.

Lagsökningsmålen hafva utgjort:

År.	Afdömda mål.	Utdömdt belopp.	
		Kronor.	Af hemmans- egare, torpare och tjänstefolk. Kronor.
1871.....	748	185,499	97,480
1872.....	453	119,668	55,309
1873.....	397	51,892	19,763
1874.....	449	47,324	24,087
1875.....	653	94,631	37,273
Summa eller i medeltal	2,700 540	499,014 99,803	233,912 46,782

Emot befolkningens *sedlighet* kan i allmänhet ej med skäl göras någon anmärkning. Gröfre brott äro sällsynta, och af de få sådana äro de flesta begångna af från grannlandet Finland inkomna personer, som här sökt arbetsförtjenst.

Förtärandet af *rusdrycker* har visserligen under perioden tilltagit och införseln af dessa drycker har, efter hvad nedanstående tabell Litt. C. utvisar, varit störst under de år, som

arbetet varit bäst betaldt. De goda arbetsförtjänsterna och de goda skördarna hafva här, som på andra ställen, haft denna följd, men om än vid stadsresor, vid helger, vid bröllopp med flere tillfällen, förtärandet af rusdrycker icke hållit sig inom måttlighetens gränser, så förekommer det knappast bland allmogen i dagligt bruk. För att förhindra superiet vid kyrkorna, hållas utskänkningslokalerna och andra försäljningsställen för spritdrycker, der sådana finnas, stängda från kl. 12 på Lördag eller dag före helgdag till kl. 8 på morgonen följande söknedag, och för att minska det i städerna, äro spritförsäljningslokalerna stängda från kl. 6 e. m. på Lördag eller dag före helgdag till kl. 8 f. m. derpå följande söknedag; och hafva dessa åtgärder visat sig verksamma. Hvarken i Pite eller Torne fögderi finnas några utskänknings- och utminuteringsställen, och antalet af de gästgifverin, der personlig utskänkningsrätt gästgifvare tillkommer, är numera inskränkt till tre. Uti lappmarkerna är införsel af spritdrycker förbjuden, men det är svårt att i dessa vidsträckta distrikt hålla vård öfver författningens efterlefnad. Befolkningen uti Torne lappmark och Gellivare af Lule lappmark kan emellertid kallas nykter, hvilket omdöme äfven Torne fögderis öfriga invånare förtjena. Några ställen, der vin- och maltdrycker hållas till förtäring på stället, finnas numera ej på landet, i ty att det ena efter det andra af dessa under perioden blifvit stängdt. Deremot försälja landthandlande i myckenhet vin från handelsbod till afhemtning, hvilken rörelse mycket menligt inverkar så väl i ekonomiskt, som moraliskt hänseende.

Förbrukningen af kaffe är mycket stor, hvilket nyss åberopade tabell litt. C nogsamnt visar; dock störst inom lappmarkerna. Uppgifterna i denna tabell böra något reduceras, till följd deraf att befolkningen uti Tornedalen på finska sidan äfven hemtar mycket af sina behof från svenska.

Inom länet finnas tvenne religionssekt, hvilka söndrat sig från den Svensk-Lutherska kyrkan och stå i ett fiendtligt för-

hållande till densamma. Dessa sekt, som från längre tid tillbaka uppkommit, äro de Norrbottniska baptisterna och separatisterna. Den förra, icke synnerligt talrik, synes vara stadd i tillbakagående, åtminstone i intensivt hänseende. Den senare vinner här och der några nya anhängare, men förlorar ett ungefärligen lika stort antal af sina gamla medlemmar, hvadan sekten öfver hufvud taget icke kan sägas tillväxa. Baptisterna göra sig i allmänhet kända för sedlighet, hvaremot förhållandet är helt annat ibland separatisterna, af hvilka många föra en vandel, som är ingenting så litet som efterdömlig. För öfrigt finnes, hufvudsakligen inom de finska församlingarna och hvarom ock här öfvan något är nämndt, det för sina egenheter kända parti, som ursprungligen uppkommit genom framlidne prästen L. L. Læstadius' lärare-verksamhet. Detta parti har dock icke ännu frigjort sig från sin temligen lösa förbindelse med statskyrkan, men man kan ej heller säga, att denna religiösa rörelse under femårsperioden aftagit utan snarare tvärtom, ehuru den uppträdt under en lugnare yta. Endast uti Hietaniemi har försports, att bullersamma anfäktelser vid gudstjensten ofta nog förekommit. I anseende till olikhet i språk, har denna religionssekt icke vunnit något nämnvärdt insteg uti de svenska socknarna, hvaremot den utspridt sig inom Gellivare, likasom det äfven förspörjes, att den i grannlandet Finland utbredt sig rätt betydligt, hvadan ock Torne fögderi tid efter annan hugnats med besök af predikanter, som utbreda denna lära, icke allenast från Österbotten utan till och med ända från Helsingfors.

Byggnadssättet har under perioden icke till det yttre undergått någon väsentlig förändring, men den ökade välmågan har framkallat en ändamålsenligare och bekvämligare inredning af boningshusen, och begäret att spara bränsle ett allmännare bruk af rörländningar i eldstäderna, der eld tillförene underhållits hela vinterdagen igenom, dels för underhållande af värmen i bonings-

Tab. Litt. C.

Uppgift på import och export af nedanstående varor under åren 1871—1875.

	Kaffe. Skålp.			Socker. Skålp.			Snus och Tobak. Skålp.			Bränvin. Kannor.			Rum, Konjak och Arrak. Kannor.			Vin. Skålp.		
	Import.	Export.	Öfverstigande import.	Import.	Export.	Öfverstigande import.	Import.	Export.	Öfverstigande import.	Import.	Export.	Öfverstigande import.	Import.	Export.	Öfverstigande import.	Import.	Export.	Öfverstigande import.
År 1871...	1,022,951	151,399	871,552	679,701	81,056	598,645	96,420	—	96,420	153,104	5,159	147,945	42,137	365	41,772	116,343	2,268	114,075
» 1872 ...	889,083	76,136	762,947	656,100	51,731	604,369	113,265	—	113,265	192,249	995	191,254	41,658	9,953	31,705	135,627	3,532	132,095
» 1873 ...	1,089,177	150,459	938,718	874,400	99,141	775,259	148,286	30	148,256	229,281	110	229,171	45,072	15,073	29,999	235,927	13,828	222,099
» 1874 ...	1,020,044	151,552	868,492	1,025,730	82,961	942,769	158,851	—	158,851	236,912	623	236,289	58,056	15,026	43,030	305,190	11,474	293,716
» 1875 ...	827,015	99,731	727,284	846,842	56,108	790,734	139,266	370	138,896	182,716	408	182,308	48,725	24,265	24,460	247,626	4,370	243,256
Summa	4,798,270	629,277	4,168,993	4,082,773	370,997	3,711,776	656,088	400	655,688	994,262	7,295	986,967	235,648	64,632	170,966	1,040,713	35,472	1,005,241
Medium	—	—	833,799	—	—	742,355	—	—	131,139	—	—	197,393	—	—	34,193	—	—	201,048
hvilket fördeladt på medeltalet affolkmängden för perioden = 30,335 personer gifver en årlig förbrukning på person af	—	—	10,4 skålp.	—	—	9,2 skålp.	—	—	1,6 skålp.	—	—	2,5 kannor.	—	—	0,4 kannor.	—	—	2,5 skålp.

rummen, dels för upplysningen i dem, hvilket senare genom det öfverallt spridda och begagnande lysämnet fotogen numera blifvit obehöfligt.

Uti klädekläden har icke någon märkbar förändring inträddt. Någon särskild drägt, skiljande sig från den vanliga, som vexlar med olika moder, begagnas numera icke i någon annan församling än i Öfver-Kalix. Allmogens i hvardagslifvet använda

kläder äro af hemväfdt vadmal och tunnare ylle. Under den kallare årstiden begagnas äfven ganska allmänt skjortor af ylle, som dock fått en svår medtäflan i den billiga domestiken. Vid kyrkobesök och andra högtidliga tillfällen bär allmogen vanligtvis kläder af köpta tyg och har lyxen synnerligast i qvinnornas helgdagsdräkter under senare åren märkbart tilltagit.

Sockenbibliotek finnas inom alla kommuner.

3. Näringar.

A) **Jordbruket** och B) **Boskapsskötsel.** Jemte det Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande underdånigst hänvisar till den omständliga redogörelse för jordbruket och de förhållanden, som inverka på denna länets hufvudnäring, hvilken af länets Hushållningssällskap afgafs uti förra femårsberättelsen, får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande här nedan redogöra för det märkligaste, som i afseende på denna näring under perioden inträffat och på densamma haft inverkan, börjande dervid med de särskilda årens väderlek och skörd.

Året 1871 var det en äfven för denna ort ovanligt kall vinter och vår, samt torr och kylig väderlek under försommaren, hvaremot under den återstående delen af växttiden både värme och nederbördsförhållandena voro särdeles gynnsamma för växternas utveckling och mognad. Till följd af den kalla och torra försommaren kom säden ojemnt upp ur jorden och blef ojemnt fullväxt och mogen, hvarigenom skörden af säd icke blef så fullvärdig, men hvad som fattades den i vikt, ersattes i fullt mått af dess mängd, hvadan och då höskörden äfven var dels god dels medelmåttig, åringen i sin helhet blef god.

Året 1872 var deremot utmärkt af en ovanligt mild vinter och tidig vår, hvarigenom ett vilkor för hopp om god skörd äfven uppfylldes, nämligen tidig sädd. Om än väderleken var kall under en del af Juni, så var den hela den öfriga delen af sommaren varm, och ehuru nederbörd saknades under en del af den, var den dock i allmänhet gynnsam för växternas utveckling och mognad, hvadan ock sädesväxterna, som icke ledo någon skada af frost, lemnade god afkastning både i kärna och strå. Skörden af hö var medelmåttig och af rotfrukter ymnig, hvadan 1872 var ett mycket godt skördeår för länets jordbrukare.

Året 1873 inträdde våren sent eller först i sista hälften af Maj och sädden kunde därför icke ske förr än under Juni månad, hvarefter hög och ihållande värme påskyndade växternas utveckling, som dock hämmades i sin mognad dels af några kalla nätter under medlet af Augusti, dels af ett ihållande regn under senare delen af samma månad, hvarjemte denna väderlek fortfor under och efter skörden, hvarigenom den blef icke oväsentligt skadad. Afkastningen såväl af sädesväxterna som från vallar och ängar, som lofvade blifva god, blef därför såväl till kvantitet som kvalitet blott medelmåttig.

Året 1874 är det af periodens år, under hvilket väderleken och skördeförhållandena varit minst fördelaktiga. Våren var kylig och torr och någon högre värme var det icke annat än i slutet af Juni och början af Juli. Redan i medlet af sistnämnda månad föll frost på höglända ställen och den återstående delen af sommaren var utmärkt af ringa värme och riklig nederbörd. Sädesväxterna hunno därför ej riktig mognad och förstördes derjemte på många ställen af skarp frost de

första dagarna af September. Afkastningen i såväl säd som hö utföll under medelmåttan.

Året 1875 var deremot lyckligare för jordbrukaren, ehuru det icke kan ställas i jernbredd med de tvenne första. Kylan var sträng och jemn under hela vintern, med ringa snö, hvarigenom kälen blef djup. Våren inföll dock tidigt och sädden skedde derefter vid vanlig tid i slutet af Maj och början af Juni, hvarefter värme inträdde under Juli jemte tillräcklig nederbörd, så att sädesväxterna bringades till den utveckling, att de kunde motstå frosten i slutet af Augusti samt skördas oskadade och fullmogna åtminstone i de närmast kusten belägna socknarna. Både sädes- och höskörden ansågs fullt medelmåttig.

Innan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande går vidare i redogörelsen för jordbruket torde det vara i sin ordning nämna, att Tabellerna N:ris 2 och 3, som äro bifogade denna berättelse, äro erhållna genom Hushållningssällskapet och utgöra ett utdrag från den *jordbruksstatistik*, som genom Sällskapetets försorg årligen upprättas, och hvilken det icke varit möjligt att ännu få sådan, att till dess siffror kan sättas full tillit. Primäruppgifternas insamlande, som varit uppdraget åt Ordförandena uti de särskilda hushållsgillena, förutsätter hos dessa ett nit, som icke af alla kan påräknas, och en uppoffring af tid, som knappt af någon kan fordras. Dessa uppgifter erfordra därför, när sammandraget skall upprättas, en urskiljning och sofring, som icke är lätt att verkställa, och ändock kunna sådana misstag icke undvikas, som först då varda påtagliga, när uppgifterna för flere år sammanställas. Af tab. N:o 2 framgår t. ex. bland Tab. N:o 2. annat, att utsädesbeloppet af de olika sädeslagen, synnerligast af ortens hufvudsäde, korn, är uppgifvet mycket mindre för år 1873 än för båda de föregående och de nästföljande åren. Då utsädet detta år i verkligheten icke kunde vara mindre utan till och med måste antagas hafva varit något större än under det nästföregående, är ock tydligt, att utsädet antingen år 1873 är för lågt upptaget eller de andra åren för högt. De arealuppgifter, som länets jordbruksstatistik meddela, äro för flere socknar rätt tillförlitliga genom de uppmätningar, som för Ekonomiska kartverkets räkning samt i och för laga skiften egt rum. Äfven torde uppgiften om underhållna kreatur komma sanningen nära. Den obenägenhet, som jordbrukaren visat, att lemna uppgifter, som kunna förfullständiga jordbruksstatistiken, finnes ännu, om ock icke i så hög grad, som tillföre. Fruktan, att genom uppgifternas meddelande ökade skatter skulle härflyta, har varit grunden till denna obenägenhet och denna fruktan hyses ännu af många; men att den så småningom skall försvinna, det är att emotse, hvadan ock kan emotses, att de jordbruksstatistiska uppgifter, som blott kunna insamlas på frivillighetens väg, skola år efter år komma sanningen närmare,

hvaremot en del andra uppgifter icke kunna erhållas utan att den myndighet, som med dem har befattning, eger medel att bekosta deras insamlande, hvilket Norrbottens läns Hushållnings-sällskap, hvars tillgångar varit inskränkta, hittills icke haft och ej heller har utsigt att snart få.

Korn är fortfarande *hufvudsädet*. Rågens odling, som i allmänhet lemna rikligare afkastning, har visserligen tilltagit något i sydligare delen af länet, men ännu icke vunnit något verkligt insteg i den norra. Odling af potatis har deremot märkbart tillväxt uti alla delar af länet, och detta har i någon mån verkat till omväxling af sädena, ehuru ännu något verkligt *vexelbruk* icke införts, om än det i sydligaste socknen är på god väg att blifva det. Flertalet sår nemligen ännu korn år efter år på samma tegar, som burit korn i fars och farfars tid; men det goda resultat, som från de trakter af Pite socken, der *vexelbruk* begagnas, erhållits, torde icke allenast verka till ett allmänt införande derstädes af detta, utan äfven föranleda till efterföljd i de nordliga delarne af länet, om än detta icke kan ske så fort. Samma orsaker skola åtminstone, om ej förr, medföra samma verkningar. Orsaken till att jordbrukarne i den mest odlade trakten af Pite socken så småningom kommit in i ett ordnad *vexelbruk* är nemligen den, att den naturliga ängen, till följd af markens höjning, blifvit mindre gifvande och till och med på många ställen så litet gifvande, att det icke lönat sig nedlägga arbete på dess afbergning. För att bibehålla sitt höbol, har jordbrukaren sett sig nödsakad lägga en del af den öppna åkern till vall (i lunda) och derefter har *vexelbruket* omärkligt vunnit insteg derigenom, bland annat att råg vanligast varit det säde, som föregått igenläggningen och detta säde åter föregåtts af träda o. s. v. Äfven inom Neder-Lule socken har en och annan jordbrukare börjat igenlägga gammal åker till vall, men i allmänhet äro deras gräsvallar af mark, belägen på lägre och frostländare ställen, der säd icke vill komma till mognad, och hvilka därför upplöjas, gödsias och besås tvenne år efter hvarandra med korn, hvarefter de få bära gräs i 15, 20 ja ända till 25 år. Ett sådant sätt att vexla mellan korn och gräs användes allmänt uti mellersta delen af länet, der tillgång på derfor lämplig mark finnes i stor myckenhet, men deremot ganska litet i den norra delen till följd derutaf, att tillgången på *sjelfbärande äng* der är god. Genom det här ofvan omnämnda sättet, som inom större delen af länet begagnas, att beså åkern med korn det ena året efter det andra, samt att derjemte nästan årligen gödsla den, härleder sig ett annat för verkligt god äring menligt bruk, nemligen att begagna stor *utsädesquantitet*. På hvarje geometriskt tunnland utsås här i allmänhet 1,5 tunna korn, i nordliga socknarna till och med ända till 2 tunnor. Detta sker och måste ske för att förqväfva det ogräs, som eljest i de ofta gödslade och ständigt samma säd bärande åkrarne skulle taga öfverhand, men följden blir ock den, att åkrarne blifva för tjocka, att hvarje särskildt strå icke får den utveckling, som det eljest kunde få, att åkrarne lägga sig vid första strida regn, hvarigenom liggsäd bildas, att kornet i dylikt icke når en riktig utveckling, samt att det blir känsligt för frost. De ax, som stå upprätt uti en åker, uthärda vanligtvis kylan mycket bättre än de, som ligga. Verkan af att icke omvexla med sädesslagen och med gräs på de gamla åkertegarne, har redan i några trakter af länet låtit sig erfara i det att jorden, ehuru den skarpt gödglas, frambringar

litet korn men mycket ogräs. Dylik åkerjord har icke längre kvar eller besitter icke i tillräcklig myckenhet någon eller några af de beståndsdelar, som äro nödvändiga för kornets utveckling, och det skall omsider tvinga jordbrukaren till att på annat sätt använda den, eller vidtaga åtgärder hvarigenom de saknade beståndsdelarne varda ersatta. Att missväxtåren varit lärerika för jordbrukarne framgår deraf, att de nu icke allenast bättre afdika åkerjorden utan äfven deraf, att de söka aflägsna eller förminska *frostländigheten*, genom att borttaga de frostkällor, som ligga i närheten af denna jord. Under perioden har mycket af sådant arbete blifvit verkställt, och jordbrukarne begagna sig ock af de tillfällen till *agronomiskt biträde*, som af statens landbruksingenjörer meddelas, både för uppgörande af dikningsplaner på åkerjorden och för planer till afdikning af köldhållande sumpmarker. Ehuru en statens landbruksingenjör och en stipendiat under de senare åren varit stationerade inom länet under sommarmånaderna, hafva de dock icke medhunnit lemna biträde åt alla dem, som sådant requirerat. Huru omfattande deras arbeten varit framgår af följande redogörelse öfver deras verksamhet under år 1875:

Summarisk uppgift på agronomiska förrättningar i Norrbottens län år 1875.

Förrättningsställe.	Antal förrättningsdagar.	Uppgjord plan för				Summa kvadrater.	
		Myr- eller kärr-utdikning		Genomsjösänkning vunnin areal.	Ångsvattning.		
		för beredning till odling. Qv.-ref.	för fredande mot frost. Qv.-ref.				
Gellivare-verkens egendomar	14	10	168,00	—	—	56,00	224,00
Vestmarks by	2	1	63,00	140,00	—	—	203,00
Svarthjörens by	4	1	2,286,20	269,30	—	—	2,555,50
Svarthäcks by	3	1	575,00	—	—	—	575,00
Ångesbyn	10	1	1,307,00	1,823,25	—	—	3,130,25
Persö by	12	4	5,332,50	—	359,10	—	5,691,60
Hedens by	1	1	—	—	—	—	—
Bodens by	2	1	—	—	—	—	—
Skatemarks by	1	1	—	—	—	—	—
Skogså by	1	1	—	—	—	—	—
Hundsjö by	3	1	700,00	—	—	—	700,00
Fläsjö by	3	1	1,550,00	—	—	—	1,550,00
Slättberg	2	1	—	—	275,00	—	275,00
Yttermordjärvi	1	1	—	—	—	168,00	168,00
Rudjärvs by	3	1	—	—	185,00	—	185,00
Kålfors	1	1	—	—	—	56,00	56,00
Kattån	1	1	—	—	—	224,00	224,00
Yrtevaara	3	1	—	—	2,289,00	—	2,289,00
Gyljens bruk	4	1	—	—	—	112,00	112,00
Limingöjärvi	4	1	—	3,523,00	416,00	—	3,939,00
Bäck	1	1	—	—	—	—	—
Liktioja	1	1	—	—	—	—	—
Keräsjänkä by	4	2	—	2,990,00	485,27	—	3,475,27
Niemis by	3	1	509,00	—	—	—	509,00
Liviojärvi by	8	2	—	—	2,490,00	526,00	3,016,00
Kirnojärvi by	8	1	—	—	1,596,00	—	1,596,00
Korpilombolo	1	1	—	—	—	84,00	84,00
Pukkeri	1	1	—	—	—	112,00	112,00
Orjasjärvi	1	1	—	100,00	100,00	—	200,00
Gran	2	1	—	—	—	224,00	224,00
Vittangi by	16	3	—	—	7,868,00	—	7,868,00
Swappavaara by	8	2	—	—	1,848,00	—	1,848,00
Summa	129	49	12,490,70	8,845,55	17,911,37	1,562,00	40,809,62

Vid de förrättningar, hvarest ingen areal är utsatt, hafva undersökningarna haft till ändamål dels upplysningars och råds

meddelande rörande jordbruket, dels ock icke ledt till det med förrättningen afsedda ändamålet. För att större utdikningsföretag, för hvilka undersökningar blifvit hållna och kostnadsförslag upprättade, skola kunna komma till utförande, erfordras bidrag af allmänna medel. Likasom under föregående period, hafva äfven under denna period sådana blifvit hugnade med *statsbidrag*. Nedanstående tab. Litt. D redogör icke allenast för de anslag, som af Eders Kungl. Maj:ts nådigst anvisats af den fond, som Riksdagen för hvarje af periodens år ställt till Eders Kungl. Maj:ts disposition för utdikningar i de norra länen till minskande af frostländigheten, utan äfven såväl för vidden af den mark, som, när arbetena fullbordats, varder torrlagd, som ock för hela den beräknade arbetskostnaden.

Summan af under perioden beviljad statsanslag understiger det för förra perioden anvisade med 26,285 kronor, men orsaken dertill härleder sig icke af någon minskad håg hos befolkningen för dessa viktiga arbeten, utan deraf att efter 1867 års missväxt ett större antal utdikningsföretag blefvo hugnade med anslag, för att jemte minskande af frostländigheten befolkningen deraf skulle erhålla arbetsförtjenst, och bland dylika äfven mindre sådana, hvilka i regeln icke understödjas med bidrag af allmänna medel.

Landets fortgående *uppodling* och jordens förbättring sker icke allenast derigenom att sumpmarker, af hvilka i länet finnas

stora viddar, torrläggas och dikning allmännare begagnas, utan äfven derigenom att jord lämplig till odling uppbytes och lägges under plog. Denna sistnämnda odling, till hvilken äfven betydliga tillfällen finnas, går hand i hand med den fortgående klyfningen af hemmanen och den mer och mer tilltagande af-söndringen af lägenheter från dem. *Klyfning af hemman* sker här uti större utsträckning än på andra ställen inom fäderneslandet, utan att de sönderdelade hemmanen upphöra att lemna utkomst åt sina brukare. I många byar är på sådant sätt hemmansegarnes antal på ett par tiotal af år fördubbladt, och tillgång på odlingsmark lemna det oaktadt tillfälle till än ytterligare hemmansklyfningar. Afvittring och laga skiften hafva hufvudsakligen gjort och göra framgent detta möjligt, synnerligast de sistnämnda, så att en laga skiftad by några år efter sedan skiftet blifvit fastställt, knappast till utseendet, till följd af nyodlingar och nya åbyggnader, är igenkänlig sådan den var före skiftet. Ett stort *laga skifte* är, bland en mängd andra, för hvilka Tab. N:o 11 närmare redogör, under perioden bringadt nära sin fullbordan, nämligen det uti Öfver-Torne, Hieta-niemi och den från Öfver-Torne utbrutna delen af Korpilombolo omedelbart efter afvittringen och af landtmätare vid afvittrings-verket verkställda laga skiftet, hvilket arbetes frukt icke skall dröja att visa sig, då denna ort har goda odlingslägenheter, utmärkta sjelfväxande ängar och i öfrigt är till sin naturbe-skaffenhet gynnad i flere andra hänseenden samt är bebodd af en idog och sparsam befolkning.

Odlingen af sädesväxter bör enligt åsigt, som tidt och ofta uttalas, icke ega rum i Norrbotten, emedan den icke skall löna sig. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande vågar tro, att dessa åsigt icke äro riktiga, ty om det än är sant, att skörden härstädes oftare felslår än annorstädes, så lemna den dock under de allra flesta förhållanden betydliga bidrag till befolkningens uppehälle, så att den vid medelgoda år är fullt tillräcklig för jordbrukarnes behof och under goda år i det närmaste tillräcklig för hela länets befolkning, hvarjemte den omtänksamme jordbrukaren alltid har sparadt förråd af spanmål, tillräckligt stort att möta ett ja stundom till och med tvenne oår.

Den största fiende till sädesodlingen är *frosten*, men redan nu finnes en mängd af åkerjord, som är i det närmaste frostfri och årligen vinnes något af sådan, dels genom den småningom skeende afdikningen af sumpmarkerna, dels genom den torrläggning, som är en följd af jordvallens höjning, hvarjemte den alltmör införda dikningen af åkerjorden, hvarigenom den icke allenast befrias från bottensyra utan äfven ytvattnet lättare från den afrinner, orsakar, att den tidigare på våren blir tjenlig för mottagande af säden, hvilkens utveckling och derigenom påskyndas, så att den, under vanliga väderleksförhållanden, varder mogen till skörd före de egentliga frostnätterna, hvilka i regeln inställa sig efter medlet af Augusti, när nätterna börja blifva mörka.

Det ständiga solljuset under högsommaren befördrar kraftigt *väternas utveckling* och gör sädesodlingen möjlig; och om denna icke bör sträckas öfver behofvet för befolkningen i länet, så bör den dock omvårdas och gå i jembredd med samt utvecklas genom uppodling af jord, som förnämligast afses att bära gräs, så att den, när gräsvallarne varda utväxta, blott under några få år bär säd. Norrbottens jord är nämligen särdeles lämpad för *gräsväxt* och jordens brukare börja ock inse för-

Tab. Litt. D. Beviljade anslag till afdikningar åren 1871—75.

Socken.	By, hemman eller lägenhet.	Areal vat-	Beräknad	Anslag.
		tendränkt mark.	arbets-kostnad.	
		Qv.-ref.	Kronor.	Kronor.
Neder-Kalix	Rolfs	6,148,85	11,920	¹⁾ 3,970
Neder-Lule	Björnsby	3,337	10,170	²⁾ 3,000
Öfver-Lule	Heden	13,538	3,100	²⁾ 1,600
Neder-Torne	Nikkala	1,526	3,600	³⁾ 1,200
Öfver-Lule	Vändträsk	1,178	3,180	³⁾ 1,000
Neder-Kalix	Saugis	1,670	6,700	³⁾ 2,000
Karl Gustaf	Paposenjärvi (utdikning vid Korpikylä)	318	5,250	³⁾ 1,700
Korpilombolo	Jerijärvi (sjösänkning och torrläggning af omkringliggande mark)	3,010	8,000	⁴⁾ 2,500
Neder-Kalix	Stora och Lilla Landtjärvi samt Rör-, Slump- och Grundträskan m fl. (sänkning)	8,733	39,559	⁴⁾ 13,100
Neder-Kalix	Granå och Espinåra	711	3,150	⁵⁾ 1,000
Öfver-Kalix	Mört-, Aborr- och Bredträskan (sänkning)	3,527	7,100	⁵⁾ 2,300
Neder-Torne	Ylinen- och Alanennastjärvi (sänkning) och torrläggning af omkringliggande mark	3,259	22,000	⁵⁾ 7,300
Jokkmokk	Puotaure (sjösänkning)	2,930	10,800	⁵⁾ 3,600
Summa		49,885,85	134,520	43,470

¹⁾ Af 1871 års fond. — ²⁾ Af 1872 års fond. — ³⁾ Af 1873 års fond. — ⁴⁾ Af 1874 års fond. — ⁵⁾ Af 1875 års fond.

delarne af att väl sköta och utvidga de gräsbärande vallarne, hvilka under flere år, sedan de blifvit till vall igenlagda, gifva goda höskördar och bibehålla sin växtkraft, hvilken växtkraft numera förhöjes icke allenast genom öfvergådnad med ladugårds-spilling utan äfven med artificiella gödningsämnen.

Den väg, som således synes börja att inslås, är utan tvifvel den rätta och derigenom komma de på utmarken liggande *myrängar*, som lyda under hemmanen och som dels kräfva dryg både kostnad och tid att afberga ocb dels lemna ett foder af föga näringsvärde, att icke behöfva anlitas för foderbehovet, hvarigenom kreaturen ock komma att erhålla bättre utfodring och afkastningen från ladugården kommer att varda större, på samma gång som den fördelen skall ernås, att den bästa och rätta *bergningstiden* kan användas å gräsvallarne i stället för att som nu bortslösas å myrängarna. Flertalet jordbrukare afbergar nemligen myrängarna först, hvarigenom gräset å vallarne oftast är frögånget, när ordningen kommer till deras afbergning, så att detta förlorar i näringsvärde, men de hafva denna sed äfven därför, att de anse det vara nyttigt, att gräsvallarne få fröa af sig innan afbergningen, emedan erfarenheten lärt, att vallarne derigenom en längre tid bibehållas i full växtlighet och att fodret blir drygare. Huru från en upplyst jordbrukares ståndpunkt egendomliga dessa åsichter än äro, så torde de blott småningom öfvergifvas af Norrbottens jordbrukande allmoge, men början är gjord och de uppmaningar och framställningar som från Hushållningssällskapet, från landtbruksingenjörerna och andra ofta utgått, skola väl omsider lända derhän, att dessa åsichter i allt vidare kretsar upphöra att vara axiomer bland länets jordbrukare.

Användning af *alsike-klöfver* och *timotejfrö* vid igenläggning till vall har icke vunnit insteg i länet, ehuru det genom försök blifvit ådagalagdt, att dessa begge frösorarter med fördel dertill kunna begagnas och att de derjemte äro härdiga. I stället låter den Norrbottniska jordbrukaren beså de tegar, som skola igenläggas med frö af i orten vanliga grässlager eller ock låter han dem gro igen af sig sjelfva, hvarigenom första året nästan ingen, andra året en något bättre och först tredje året en god afkastning erhålles.

Uti landets inre delar kunna stränder vid bäckar och åar genom rödjande förvandlas till goda ängar och befolkningen i dessa trakter *rödjer* derföre årligen vid sådana stränder, samt erhåller derigenom från dylika lägenheter ett godt foder. I de nordliga delarne såväl af kustlandet som lappmarkerna förekomma sådana lägenheter i mängd och utgöra der jemte myrängarna den mark, från hvilken det egentliga höförrådet hemtas. Genom att leda vatten öfver myrarna blifva dessa fruktbarare och befolkningen är i vissa trakter mycket vand vid att verkställa sådant *vattenledningsarbete*, hvarigenom risuppfyllda myrar inom några år förvandlas till rätt goda ängar.

De många tillfällen till lönande arbetsförtjenst, som under perioden funnits, hafva gjort det svårt för jordbrukarne att skaffa sig erforderlig *arbetskraft*, då de icke mätagt täfla med industriidkarne i aflöningar. De hafva således sett sig nödsakade begagna så litet af legdt folk som möjligt och i allmänhet varit hänvisade till och fått nöja sig med eget husfolk. För att i någon mån ersätta den för jordbruket nödvändiga arbetskraften hafva många nödgats inköpa och använda *slättermaskiner*, något som med vanliga dagsverkspris antagligen icke

skolat ske. Endast uti Neder-Lule socken finnas för närvarande omkring 50 slättermaskiner, dels för en dels för tvenne hästar, hvilket ådagaläger att de redan tillvunnit sig förtroende genom sparad både tid och arbetskraft.

Boskapskötseln. Tab. N:o 3 visar antalet under fem- Tab. N:o 3 årsperioden vinterfödda kreatur. Jemförd med förra perioden visar sig en märkbar tillökning i kreaturens antal med undantag för renar; störst är tillökningen af *hästar*. Orsaken dertill är icke jordbruket utan trävarurörelsen, vid hvilken i synnerhet under åren 1872—1874 användts en större mängd hästar i och för skogskörslor än tillföre. Hästar hafva derför till icke ringa antal under perioden införts från Finland, Ångermanland och till någon del öfver fjällen från Norge. Hästrasen är den som i förra berättelsen angafs, eller en blandning af Ångermanlands och finsk. Denna ras är icke storväxt men härdig. Den svenska befolkningen egnar hästen en god vård, hvilket deremot icke kan sägas om den finska, hvilken kräver mer af hästen, kör öfverdådigt med och är mycket oöm om honom, hvadan ock han i allmänhet hos finnarne är utkörd vid 15 å 16 års ålder. De allmänna täflingsmöten för *prisbelöning af hästar*, som under periodens tvenne sista år inom länet egt rum, och vid hvilka pris utdelats af medel, som staten, landstinget och Hushållningssällskapet anslagit, hafva redan visat sina verkningar i det hänseendet, att större uppmärksamhet egnas såväl åt beskällarnes beskaffenhet, som åt moderstoens, och har i förra hänseendet bland annat af enskilde personer hemtagits 2:ne hingstar, den ena från Gudbrandsdalen och den andra från Jemtland, hvilka uppstälts på skilda ställen i länet och hvilka af allmogen begärligt tillitats som beskällare. De pris, som vid ofvannämnda täflingsmöten utdelats, hafva uppgått till 983 kr.

En förändring uti hästarnes *utfodring*, hvilken utfodring nästan uteslutande bestått i hö, har under perioden blifvit ganska allmänt vidtagen; den nemligen, att både hackelse och säd ingått i utfodringen. Trävarurörelsen kan anses hafva framkallat denna förändring, då det för det antal dragare, som den i och för framkörning af timmer till vattendragen behöfver, fallit sig mindre dyrt att transportera säd till hyggesplatserna, som ofta ligga långt från bebyggda orter, än hö af motsvarande näringsvärde, hvarigenom den erforderliga kvantiteten af detta senare, som oftast inköpes vid kusten och genom den långa transporten blir oskäligt dyrt, kunnat ej obetydligt nedsättas.

Hornboskapsen, som är af den så kallade fjällrasen, har äfven under perioden blifvit till antalet något förökad. Sättet för kreaturens utfodring har icke undergått någon nämnvärd förändring. Hvarken kallfodring har blifvit allännare införd ej heller har utfodringen blifvit rikligare. Den förra kan antagligen ej heller vinna insteg, så länge det är vanligt att gifva korna det sämsta fodret, hvilket, åtminstone det som erhålles från starr- och myrslätter, lättare förtäres när det kokas. Uti de svenska socknarna skötas i allmänhet icke kreaturen med omsorg. I jemförelse med dem, stå de finska socknarna högt uti detta hänseende, men så erhåller finnen en ganska stor afkastning af ladugården, hvilket icke kan sägas om norrbottningen i öfrigt. Erfarenheten från de finska socknarna och från de ladugårdar inom de svenska, der vården om kreaturen är omsorgsfull, har gifvit vid handen, att den infödda korasen står högt såsom mjölkgifvande. Af väl utfodrade och goda mjölkkor erhålles en årlig mjölkafkastning af 1,000—1,200 kan-

nor, en afkastning, hvilken man knappast här lyckats erhålla af de kor af ädlare raser, som hit införts. Anmärkas måste, utom hvad här ofvan är sagdt om utfodringen, att allmogen icke är så noga, som önskligt vore, i valet af kalvvar till påläggning, ej heller i valet af tjurar till betäckning. Deraf härleder sig ock, att riktigt goda mjölkkor sparsamt förekomma.

För att fästa uppmärksamheten på vigten häraf och för att i öfrigt meddela *upplysningar och råd i hvad till kreatursskötsel och mjölkhushållning hörer*, har en statens agronom, Löjtnant Cederborgh, på Hushållningssällskapets föranstaltande gjort vidsträckta resor inom länet, samt med uttröttligt nit framhållit ladugårdsskötselns betydelse, vigten af god utfodring, vigten af att i ladugården blott inställa goda mjölkkor, vigten af att egna mjölken en omsorgsfull skötsel, med ett ord vigten af allt, som kan lända till mejerinäringens och i samband med den jordbrukets förkofran. Att hans verksamhet är gagnelig, kan antagas; att hans ord uppmärksammas och af den manliga befolkningen tros, är ådagalagdt. Svårare har det sig att öfvertyga qvinnorna, hvilka äro sjelfherrskare i ladugårdarne och hvilka alltid ihärdigare vidhålla gamla vanor.

Samma motstånd som tillföre har under perioden varit verksamt mot inrättande af *bymejerin*. Frågor om bildande af större mejeriblag hafva icke heller mötts med det tillmötesgående och omfattats med det förtroende af allmogen, att sådana kunnat komma till stånd, ehuru Hushållningssällskapet i detta afseende gjort allt, hvad på det kunnat ankomma. I länet finnas därför icke mer än tvenne mejerin, det ena vid Rutvik i Neder-Lule och det andra vid Björkfors i Neder-Kalix. Vid dessa mejerin skola emellertid nu elever anställas, genom hvilken åtgärd man har hopp om att en bättre vård om kreaturen samt ett bättre tillvaratagande och beredande af afkastningen från ladugårdarna skola så småningom införas.

Ofta har blifvit framhållet, att från de svenska socknarna af Norrbotten bör *exporteras smör* och att intet skäl finnes därför, att ej detta bör, genom en förständig hushållning med och ett tidsenligt tillgodogörande af afkomsten från ladugården, ske uti lika stor omfattning som uti Finland. För att komma till detta resultat, eller att från de svenska socknarna skall afyttras lika mycket smör i förhållande till kreatursantalet, som från länets finska och från vissa delar af Storfurstendömet Finland, är det emellertid icke tillfyllest, att kreaturen erhålla lika god omvårdnad och att kreatursbesättningarna äro lika goda, utan dertill fordras äfven, att den svenska befolkningen skall antaga ett helt annat lefnadssätt, lefva på samma kost, förnämligast sur mjölk och bröd, som den finska, hvilket torde vara omöjligt att införa och hvilket måhända icke heller torde vara önskvärdt att få infördt. Svårigen kunna ock ladugårdsbesättningarna, åtminstone inom de sydligare delarna af länet, uppdrivas till den storlek, som i de finska socknarna, hvilka utgöras af den bördigaste floddalen, der, utan något befolkningens åtgörande annat än för afbergning, sjelfväxande ängar finnas, från hvilka erhålles ett foder, till hvilket både i dess egenskaper såsom mjölkgifvande och närande motstycke annorstädes saknas.

Påståendet, att jordbrukarne i de sydligare delarne af länet icke producera smör till afsalu, är dock icke rättvist, ty om det än är en sanning, att väl mycket smör åtgår i hushållen, så afsättes dock af dem icke obetydligt med smör inom orten, så väl till städerna, som förnämligast till den lösa befolkningen,

hvilken föda vid arbetena i skog och vid flottning är sådan, att den kräfver mycket smör, synnerligast därför, att Norrbottningen icke ännu lärt sig ersätta smöret med fläsk och andra sofvelvaror.

Beredningen af smör, den produkt från ladugårdarne, som förekommer i handeln, sker hvarken af finnarne eller svenskarne på ett omsorgsfullt sätt. Undantag härifrån gör dock befolkningen efter Kalix elfdal inom Neder- och Öfver-Kalix, hvilka, genom goda föredömen från jordegare af herreklassen, under en längre tid lemnat i handeln en utmärkt vara, hvarigenom ock smör från dessa socknar betingar ett proportionsvis högre pris i marknaden. Detta förhållande har äfven sporrat en del i närgränsande socknar att söka åstadkomma lika god vara, hvilket ock gjort, att beredningen af smöret der blifvit bättre, ehuru mycket återstår att önska, innan den kan få namn af fullgod.

Enligt tulljournalerna har till Norrbotten under perioden *införts* följande kvantiteter smör:

år 1871	7,866	Centner	
» 1872	2,433	»	
» 1873	2,813	»	
» 1874	2,920	»	
och » 1875	1,596	»	eller tillsammans under

perioden ..... 17,628 Centner, hvarjemte importen från inrikes ort utgjorde 964 C:r; men om deraf drages den slutsatsen, att detta smör förtärts inom länet, så blir denna falsk, ty af detta smörparti har icke mindre än 13,538 C:r importerats till Haparanda. det vill säga kommit från Österbotten, och allt detta smör jemte stora partin af från Tornedalen nedkommet har derefter derifrån utförts med ångbåtar till Stockholm och andra sydligare orter. Då ångbåtarna icke äro skyldige uppgifva hvad de föra af denna vara, följer ock deraf, att kolumnen smör å exportlistan för Haparanda tullkammare är alldeles blank, ehuru den, om denna skyldighet funnes för ångbåtarna, skulle hafva stora tal att visa. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har ansett sig böra påpeka detta, emedan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i tryck sett uppgiften om import af smör till Norrbotten göras liktydig med att detta smör äfven blifvit förtärdt inom länet, hvilket, enligt hvad här ofvanför är visadt, icke är ett riktigt antagande.

Får. I förhållande till folkmängden underhålles uti Norrbotten mera får än i de flesta andra län. Den färras, som här finnes, är liten och i allmänhet sträffullig. Tid efter annan har rasen blifvit uppblandad genom inköp af får af bättre raser, så att man här och der påträffar finulliga får, men dessa utgöra dock ett fåtal. Under förra femårsperioden inköpte Hushållningssällskapet springbaggar dels af Southdown- dels af Cheviotrasen, men som dessa blott voro fem till antalet, har någon nämnvärd verkan deraf icke låtit sig förmärka. Då Norrbotten har tillräckliga och goda sommarbeten för får och då befolkningen i dessa nordliga trakter har stort behof af ull, då fåren under vintern icke behöfva utfodras med endast hö utan äfven begärligt förtära torkadt löf, är en förbättring af färrasen både nyttig och nödvändig. Hushållningssällskapet är därför betänkt på att snarligen vidtaga åtgärder i sådan riktning, genom införande i länet af baggar af Cheviotrasen, hvilken är hårdig och icke allenast har medelån ull utan äfven till följd af sin storlek är värdefull vid slagt.

Getter underhålles icke uti länet i något stort antal. Derför att de äro lättfödda, äro de emellertid de, som så att säga bryta och brutit bygd. Inom den odlade bygden förekomma de numera högst sparsamt och påträffas mest i det inre landet och uti lappmarkerna, ehuru der icke så mycket hos de bofaste, som hos nomaderna, hvilka i ett fåtal getter anse sig hafva en ganska stor rikedom, emedan de, utan att någon omsorg behöfver egnas åt deras föda, troget följa dem på deras flyttningståg under sommarmånaderna, och dervid förse dem med mjölk, hvar-efter de under vintrarne inackorderas hos de bofaste.

Antalet *svin* har äfven under perioden blifvit något förhöjdt. När missväxtår påkomma, nedslagtar allmogem vanligtvis svinen. Med det sätt, på hvilket dessa djur här i länet i allmänhet födas, eller egentligen med spanmål och ganska litet med affallet från köket, hvilket i stället gifves kokreaturen, samt då hvarken bark eller barkmjöl, som på så många andra orter vid svinens utfodring användes, i sådant afseende här begagnas, är det icke underligt, att de vid missväxtår äro de första, som undanrödjas samt att det, efter lyckligare skördar, icke alltid är så lätt för befolkningen att skaffa sig ny uppsättning.

Renarne hafva under perioden förminskats. Det uppgifna antalet kan likväl icke göra anspråk på att vara exakt, emedan renegarne sällan eller rättare sagdt aldrig kunna förmås uppgifva mängden af sina renar. Endast det kan därför med viss- het sägas, att de i tab. N:o 3 för renar uppgifna talen icke äro för höga. Förminskningen härleder sig förnämligast deraf, att vargar under perioden härjat i renhjordarne samt dödat så mycket renar, att, ehuru under denna tid flere nomader med stora renhjordar inflyttat från Kautokeino, de ortliga myndig- heterna dock anse, att en minskning egt rum. Till någon del hade den äfven sin orsak deri, att antalet af skogsrenar både uti Jokkmokk och Arvidsjaur aftagit, dels derigenom, att den svenska kustbefolkningen mer och mer upphört att hafva renar hos lapparne och låtit nedslagta denna sin egendom, dels deraf att flere skogslappar upptagit nyhemman, blifvit bofaste samt helt och hållet slutat med renskötseln.

Vid länets *landtbruksskola*, som under perioden fortfarande varit i Afva by af Neder-Lule socken, har undervisning med- delats till de elever, som derstädes sökt inträde. Antalet lär- lingar har emellertid icke under något af åren varit fullt, hvar- till orsaken till ej oväsentlig del får sökas deruti, att arbets- förtjensten varit riklig och således i sig haft något för ynglingen mera lockande än den för framtiden mera säkra utkomst, som han kunnat bereda sig efter inlärandet af det rätta sättet för jordens skötsel genom att tillämpa denna lärdom under en föl- jande praktisk verksamhet. Det ringa antalet af lärlingar vid Afva har föranlett Landtbruks-Akademiens förvaltnings-komité att infordra yttrande från länets Hushållningssällskap, rörande landt- bruksskole-institutionens lämplighet för Norrbotten m. m., och har Sällskapet i början af år 1874 afgifvit detta yttrande och i det- samma framhållit, att länets landtbruksskola icke uppfyllde sitt ändamål, att den i fråga satta föreningen af flere län om en skola vore olämplig, samt att det skulle vara fördelaktigt, om det anslag, som utgår till landtbruksskolan, i stället finge an- vändas till aflöning åt kringresande undervisare uti landbrukets särskilda delar och i andra, som med jordbruksnäringen hafva samband. Någon ytterligare åtgärd har icke med anledning af detta yttrande blifvit vidtagen, och väl torde detta hafva varit,

ty erfarenheten under de tvenne senare åren synes hafva ådaga- lagt, att landtbruksskolan icke helt och hållet saknar förtroende, i det flere lärlingsplatser kunnat besättas och detta med lämp- ligare subjekter än under periodens första år. En landtbruks- skolas framgång beror ock i väsentlig mån på det förtroende, som lärarne lyckas ingifva icke allenast befolkningen utan äfven lärlingarne, och derpå att de nya jordbrukningsmetoder, som vid skolan tillämpas, i praktiken slå väl ut. Hvarken har detta förtroende varit stort, ej heller hafva alla de anordningar för jordbruket, som vid landtbruksskolan vidtagits, varit lyckade. Deruti torde man äfven få söka orsaken till, att, ehuru platser för lärlingar stått lediga vid Afva, ynglingar från Norrbotten sökt och erhållit inträde såsom lärlingar vid landtbruksskolan i Vesterbottens län. Hösten 1877 utgår nuvarande föreståndarens för Afva landtbruksskola arrendetid, och det kan då förutses, att det bolag, som eger Afva gård, icke längre finner sig vid att upplåta den till landtbruksskola, hvadan antagligt är, att Hushållningssällskapet, som numera synes önska att en landt- bruksskola framgent måtte finnas i länet, kommer att söka få en sådan förlagd å dess egendom *Åminne* i Öfver-Lule socken.

Denna egendom, som år 1869 af dåvarande egare öfverlem- nades såsom en evärdlig tillhörighet till Hushållningssällskapet, är nämligen utarrenderad till den 1 Maj 1877, och det torde då möjligen befinnas lämpligt för Hushållningssällskapet att inrätta landtbruksskola derstädes vid den tid, arrendet af Afva utgår. Åminne har under perioden för Sällskapet kräft ganska stora utgifter, utan att egendomen därför kan sägas vara i godt stånd. Boningshusen, hvilka äro uppförda på dålig grund och därför ständigt utsatta för rubbningar och förskjutningar, hafva genom upptagande af diken omkring gårdsplanen och genom kostbara reparationer inom hus gjorts någorlunda beboeliga. Den stora ytvidd, som till Åminne var uppburen från skogsmark, har blott till en del kunnat bibehållas i växtkraft, då arrendatorn icke medhunnit eller mägtat egna annat än en del af jorden tillbörlig skötsel. Under periodens sista år har en ny af landt- bruksingeniör uppgjord plan för egendomens skötsel tillämpats. Uti denna plan ingår, att en viss ytvidd af gräsvallarna årligen skall öfvergödas med superfosfater, så att med tillhjälp af den gödsel, som erhålles från ladugården, 8 tunnland årligen erhålla begödning. Denna plan har visat rätt goda verkningar och hafva de vallar, som gödslats med superfosfater, lemnat vackra höskördar. Kreatursbesättningen på Åminne är oförändrad den samma, som under förra perioden, men höttillgången är för när- varande mer än tillräcklig till utfodring af kreaturen. Under egendomen lyda trenne jordtorp, som hafva dagsverksskyldighet till hufvudgården. Under perioden hafva reparationer å bygg- naderna vid dessa torp blifvit verkställda. Under Åminne höra bäckängar, hvilka varit beväxta med buskar och hvilka därför lemnat ringa afkastning. Genom att fri flottning efter bäckarne varit medgifven ett bolag, har det icke varit med Hushållnings- sällskapets fördel förenligt att der vidtaga några omfattande rödjningsarbeten förrän år 1875, då bolaget tills vidare inställde flottningarna. Hurudan afkastningen från dessa bäckängar skall blifva, kan ännu icke förutses, men allt tyder dock derpå, att från dem skall kunna erhållas ett ganska stort tillskott i hö- bolet, hvaraf åter följden skulle blifva förökning af kreaturens antal, och dymedelst en ökad gödseltillgång, af hvilken egen- domens utveckling så väsentligt beror. Erfarenheten från de

gångna åren har lärt, att sädesodling icke är lämplig derstädes, men att deremot marken väl egnar sig för frambringande af gräs. Kommen i rätt häfd, borde den varda en föresyn för de många jordbruk, synnerligast i de inre delarne af länet, hvilkas fördelaktigaste brukningsätt torde vara att, om ej uteslutande, åtminstone hufvudsakligen arbeta på frambringande af gräs. Hushållningssällskapet har under perioden äfven låtit upprätta en skogshushållningsplan öfver egendomen, grundad på uppmätning och uppskattning af hela dess skogsområde. Denna plan skall följas vid den afverkning, som för hufvudgårdens och torpens behof erfordras; och har det visat sig, att skogstillgången icke är större, än att den för detta ändamål nästan helt och hållet tages i anspråk samt att således några skogsprodukter derifrån icke kunna afyttras.

Innan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande lemnar afdelningen om jordbruket, får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddela följande tabell öfver importen till länet under femårsperioden af omalen spannmål och mjöl:

	Omalen spannmål			Mjöl		
	från ut- rikes ort. Kub.-fot.	från in- rikes ort. Kub.-fot.	Summa. Kub.-fot.	från ut- rikes ort. Centner.	från in- rikes ort. Centner.	Summa. Centner.
År 1871.....	18,946	46,258	65,204	25,789	19,671	45,460
» 1872.....	10,301	26,120	36,421	41,558	13,557	55,115
» 1873.....	25,705	11,622	37,327	45,706	28,595	74,301
» 1874.....	61,387	15,794	77,181	134,447	41,061	175,508
» 1875.....	1,683	9,066	10,749	52,294	28,535	80,829
Summa	118,022	108,860	226,882	299,794	131,419	431,213
Medeltalet för år	23,604	21,772	45,376	59,959	26,284	86,243

hvilket, om mjölet förvandlas till kub.-fot, under antagande att 35 q mjöl äro lika med en kub.-fot, skulle i medeltal för år utgöra en totalimport af 291,785 kub.-fot spannmål, samt, om samma beräkningsgrund, som under föregående perioder användts, nemligen att på hvarje svensk och finne öfver hufvud belöper 12,85 kub.-fot spannmål årligen och på hvarje lapp hälften deraf, utgöra det årliga spannmålsbehovet för en folkmängd af omkring 23,000 personer; men tager man i betraktande, att under perioden till Haparanda distrikt införts 83,632 kub.-fot spannmål och 245,450 centner mjöl eller, då mjölet förvandlas till kub.-fot, 784,918 kub.-fot spannmål, hvilket uti medeltal per år gifver 156,984 kub.-fot, d. v. s. 54 % af hela den införda kvantiteten. samt att från Haparanda en del af den spannmål, som införes dit, afyttras på andra sidan af riksgränsen, så ställer sig beräkningen för Norrbotten något fördelaktigare, än som vid första blicken å siffrorna kan synas. I öfrigt kan här böra påpekas, att befolkningen under goda år och då spannmålsprisen äro laga förtär mycket mer spannmål, än under missväxtår, att den lösa befolkningen, som enligt hvad förut är anfördt, uppgår till nära 40 % af folkmängden, uteslutande är för sitt uppehälle hänvisad till spannmål och soffelvaror, att finnarnes föda egentligen består af mjölk och bröd, samt att således under normala skördeförhållanden och under tider, då tillgång på arbetsförtjenst finnes, måste antagas en med åtminstone 25 % höjd medelförbrukning af spannmål på hvarje individ eller minst 16 kub.-fot.

C). Skogshushållning. Uti bifogade Tab. N:o 4 upp- Tab. N:o 4. tages arealen af nu befintliga kronoparker. För kronoparkerna uti Pajala, Arvidsjaur och Lule lappmark är blott hela ytvidden angifven, emedan några fullt exakta uppgifter ännu icke föreligga om inom dessa kronoparker befintliga impediment m. m., dels emedan afvittringen ännu ej blifvit afslutad, dels till följd af ännu ej verkställd fullständig afmätning. På Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning var vid periodens slut frågan om dispositionen af de efter afvittringen öfverblifna öfverloppsmarkerna uti Öfver-Kalix, Öfver-Torne och Korpilombolo beroende, men som denna fråga under innevarande år blifvit af Eders Kungl. Maj:t afgjord, hafva kronoparkerna inom dessa socknar äfven blifvit uti tabellen införda. Denne tabell visar, att kronoparkerna i länet för närvarande hafva en ytvidd af 128,66 qv.-mil. Af kustlandets socknar är det numera endast uti Pite med Elfsbyn och Pajala, som öfverloppsmarkerna äro odisponerade, men som de inom Pite upptaga och de inom Pajala komma att upptaga stora vidder, skola vid den der snart stundande dispositionen kronoparkerna vinna en tillväxt med minst 60 qv.-mil, hvarjemte under den pågående afvittringen uti lappmarkerna, utom der redan afsatta kronoparker, en mängd ytterligare skall komma att bildas och dessutom sådana antagligen äfven skola uppstå af områdena till flere af de hemman, som fallit i vanhäfd och blifvit sina egare frändömda, i händelse de hafva ett sådant läge, att de antingen i och för sig sjelfva kunna bilda eller ock lämpligen kunna förenas med omkringliggande redan bestämda kronoparker, och hvilkas framtida användande för närvarande är beroende på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning.

Kronoparkerna uti länet skola således under en följd af år årligen vinna tillväxt och äfven under antagande, att nya hemman vid afvittringen uti lappmarkerna skola komma att bildas enligt de grunder, som i den för dem gällande afvittringsstadga finnas föreskrifna, skall dock därför kronoparkernas ytvidd, efter slutad reglering och disposition, uppgå till 230 å 240 qv.-mil af Norrbottens läns egentliga skogsland, hvarförutom stora sträckor af den mark, som ligger emellan detta skogsland och fjällregionen, komma att falla staten till. Denna skogsdomän uti Norrbotten skall således varda till arealen större än Västernorrlands och nära lika stor som Kopparbergs län.

Flere för vanhäfd egarne frändömda hemman äro anslagna till boställen åt kronojägare, och kommer antagligen af skogsmarken, som lyder under dessa hemman, jemte det kronojägarna derifrån erhålla sitt behof af skog till vedbrand och byggnadsvirke, den del, som till äfventyrs icke därför är behöflig, att såsom kronopark behandlas och anses. Dessa hemman äro icke uti tab. N:o 4 redovisade, emedan det här ofvan gjorda antagandet icke direkt framgår af bestämmelserna för flertalet bland dem.

Vid dispositionen af kronomarkerna uti Öfver-Lule socken hafva trenne haft ett sadant läge och varit till sin vidd så inskränkta, att Eders Kungl. Maj:t icke ansett dem böra såsom kronoparker bibehållas, och hafva dessa därför blifvit på auktion försälda mot köpeskillning och årlig skogsränta. Ytvidden af dessa trakter utgör 8,097,425 qv.-ref duglig och 2,875,775 qv.-ref oduglig mark. Den erbjudna köpeskillningen uppgick till 1,495 kronor och skogsräntan är bestämd till 12 kronor 11 öre. Genom nådigt bref af den 27 Januari 1874 har Eders Kungl. Maj:t antagit detta auktionsanbud.

Från redan bestämda kronoparker, ännu icke disponerade öfverloppsmarker och från de trakter inom lappmarkerna, der ej utsyningsrätt tillkommer hemmans- och nybyggesinnehafvare, har, enligt nådiga förordningarna angående utsynning och försäljning af skogsalster från kronans skogar af den 21 Dec. 1865 och den 18 September 1874, efter af skogstjenstemännen ingifna förslag, på såväl inför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande som ock inför länsmännen i de särskilda orterna hållna auktioner försållts det antal *skogseffekter*, som finnes upptaget uti nedanstående tabell, och har försäljningssumman vid dem uppgått till det belopp, som i sista kolumnen är infördt:

	Ved.		Vindfäll- len, torr- skog, tul- lar, m. m.	Skepps- virke.	Sågtim- merträn.	Bjel- kar.	Auktions- skilling.	
	Lass.	Lass.					St.	Kronor.
År 1871.....	—	16,485	4,958	—	262,868	606	154,640	80
» 1872.....	300	13,155	13,508	—	274,063	300	191,891	59
» 1873.....	—	21,765	18,190	300	252,038	—	383,887	31
» 1874.....	224	12,605	6,640	—	309,943	550	646,295	27
» 1875.....	1,820	9,158	34,831	—	251,613	—	400,849	88
Summa	2,344	73,168	78,127	300	1,350,525	1,456	1,777,564	85
Medeltalet	469	14,634	15,625	60	270,105	291	355,512	97

Det antal *trän*, som *utstämplat* åt Lule Ängsnickeri-Aktiebolag på grund af kontrakt, som längre fram i denna berättelse skall omnämnas, äro äfven här upptagna, men uti tabellen äro deremot icke redovisade de trän, som enligt stockfångst-privilegier tillkomma vissa sågverk och hvilka uppgå till 30,055 årligen, ehuru de icke alla under perioden blifvit utstämplade, dels i brist af tillgång å den till stockfångst anslagna trakten på trän af och öfver den bestämda minimidimensionen, dels till följd deraf, att de hemman, inom hvilkas områden stockfångst varit sågverk anslagen, råkat i ödesmål och blifvit utdömda. Öfver den utsynning, som på grund af ofvannämnda nådiga förordning af skogstjenstemännen under perioden verkstälts dels åt hemmans och nybyggesinnehafvare uti lappmarkerna samt åt sådana i de afvittrade kustlandssocknarna, hvilka hafva uteslutande utsyningsrätt omkring bostäderna inom ett visst område, dels på ännu i skattskyldighet ej ingångna hemmans och nybyggens i de afvittrade socknarna områden, dels ock å sådana skattehemman, hvilka enligt nådiga förordningen den 29 Juni 1866 förklarats endast böra njuta inskränkt rätt öfver sin skog, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke lyckats erhålla fullständiga uppgifter, hvarför någon redogörelse derpå icke nu kan lemnas.

Jemföres näst ofvan stående tabell med den, som lemnar samma redogörelse för sista femårsperioden, så framgår deraf, att utsynningen af skogsalster från kronoparker och odisponerade öfverloppsmarker ökats med 78 procent och att försäljningssumman för sista perioden är $9\frac{1}{2}$ gånger större än för den föregående. Detta förhållande måste i främsta rummet tillskrivas den goda konjunkturen å trävaror under större delen af perioden och dernäst den ökade konkurrensen, hvilken förut efter en del floddalar varit nästan ingen, hvarjemte i sin mån äfven dertill bidragit, dels att skogstjenstemännen genom sitt ökade

antal bättre kunna lära känna, hvad som med skogens framtida bestånd årligen kan från kronans marker afverkas, dels att flerårig afverkningsrätt parat med skyldighet att uppressa vattendrag blifvit införd inom ett revir, hvarigenom trakter, som förut icke varit åtkomliga för afverkning, blifvit det, dels ändtligen derigenom att skogstjenstemännen, vid uppgörande af afverkningsförslagen för reviren, numera icke behöfva taga hänsyn till att återkan skall komma att begås, åtminstone icke en så stor hänsyn, som tillföre dervid varit nödvändig.

Åverkningarna hafva nemligen under perioden märkbart aftagit, hvilket ock tydligen framgår af efterföljande Tabell (Litt. E.), hvilken, om den jemföres med den, som meddelar samma uppgift för förra femårsperioden, visar ett nedgående i sin helhet af återkningarna, om än antalet verkställda beslag under år 1871 var öfverdrifvet stort. Denna, synnerligast hvad periodens senare år vidkommer, påtagliga förminskning uti återkningarnas mängd härflyter såväl deraf, att skogspersonalen genom sitt ökade antal antagligen lyckats upptäcka det mesta af återkade skogseffekter, som deraf, att priset, under hvilket beslagtaget virke icke försållts, satts så högt, att all fördel af återkan upphört, som ock deraf att flere större idkare af trävaruaffärer numera icke mottaga virke, som olofligen afverkats. Eders Kungl. Maj:ts nådiga förordning om ändring i strafflagens stadganden om ansvar för skogsåverkan af den 16 Juni 1875, hvilken förordning icke kan antagas hafva haft någon inverkan på återkningarna under perioden, då skogsarbetena egentligen bedrifvas under årets första månader, skall utan tvifvel äfven verka till förminskning af skogsåverkan, så att densamma antagligen i en nära framtid skall komma att helt och hållet upphöra. Tabellen lemnar äfven uppgift på återkningarnas mängd under perioden inom hvarje revir. Deraf visas, att den varit störst uti Lule och dernäst uti Kalix revir, samt minst uti Arjepluogs och dernäst uti Arvidsjaurs norra revir. Derjemte lemnar tabellen redogörelse för det virke, som till följd af oantagliga anbud och andra orsaker blifvit genom skogstjenstemännens försorg onyttiggjort och för det som vårfloden fört bort, innan försäljning hunnit ega rum, och hvilket således förkommit, samt för det, som blifvit användt till ströbyggnader för beredande af flottled, i stället för annat virke, som i och för dem skolat från kronomarkerna aflemnats. Sammanläggas *försäljningssummorna* af de lofligen och olofligen afverkade skogseffekterna för perioden, så erhålles 1,975,531 kronor 81 öre, hvilket gifver i medeltal en försäljningssumma af 395,106 kronor 36 öre för hvarje af periodens år.

Så länge *afverkningarna* från kronans skogar uti länet spridas ut öfver alla trakter, från hvilka virke kan utan alltför öfverdrifna kostnader afhämtas, blir det svårt att ordna bevakningen på ett tillfredsställande och i ekonomiskt afseende fördelaktigt sätt, hvarjemte utdrifningskostnaderna varda stora och således statsinkomsterna små i förhållande till mängden af de skogseffekter, som försäljas. Den undersökning, som föregår eller bör föregå afverkningsförslagets upprättande, kan icke, med ett sådant sätt att gå till väga, göra anspråk på noggrannhet, hvadan sjelfva afverkningsförslagen ock sakna den tillit, genom hvilken de skulle kunna anses vara ett uttryck för den virkesmassa, som med skogens framtida bestånd kan uttagas från de trakter inom de särskilda förvaltningsområdena, som hafva sådan belägenhet, att skogseffekter derifrån kunna försäljas. Härmed

vare dock icke sagdt, att afverkningsförslagen upptaga för stort virkesbelopp, snarare tvärtom, hvilket torde bevisas deraf, att i mån af revirens sönderdelning, således äfven i mån af större lätthet för tjenstemännen att lära känna virkestillgången, hafva äfven afverkningarna förhöjts, utan är här blott påpekadt, att någon verklig och säker grund icke, på sätt som det nu tillgår, finnes eller kan finnas att följa vid afverkningsförslagens upprättande. Om deremot afverknigen för hvarje år inom hvarje revir inskränktes till några få trakter, så skulle förvaltningspersonalen derinom och sammansens lopp hinna verkställa uppskattning å skogstillgången för att derpå grunda afverkningsförslagen, eller, hvad som än lämpligare vore, upprätta en ordentlig utstämplingslängd och utstämpla alla de öfver- och fullmogna samt skadade trån, hvilka icke längre stå till någon nytta, hvarefter försäljningen af dessa trån kunde ske vid auktioner på hösten och senast under Oktober månad. Genom en sådan anordning skulle hyggstrakternas antal inskränkas till fördel både för bevakningspersonalen och för dem, som inköpt virket, hvarjemte de sistnämnde före auktionerna

kunde skaffa sig kännedom om beskaffenheten och belägenheten af den skog, som utbjudes till försäljning, och de, hvilkas anbud blifvit antagna, derefter hinna vidtaga förberedande åtgärder genom upptagande af körvägar, byggande af stallar m. m., innan den fördelaktigaste afverkningsstiden inträdde, för att derigenom underlätta sjelfva utdrifningen. De skogstrakter eller de block, hvilka en så anordnad afverkning öfvergår, varda derigenom befriade från de trån, som böra bort, och följden deraf blir åter, att den ej afverkningsbara skogen skall hastigare tillväxa. I sammanhang härmed torde böra omnämnas, hvilket och här ofvan är omnämndt, att, enligt Eders Kungl. Maj:ts beslut, afverkningsrätten till 1,100,000 skadade trån från kronopark inom Jokkmokk blifvit år 1873 upplåten till Luleå ängsnickeribolag mot en afgift af 1 krona 8 öre per trä och under en tid af 12 år samt med skyldighet för bolaget att genom strörensning flottbargöra de vattendrag, som ligga inom området, och efter afverkningsstidens slut öfverlemna strörensningbyggnaderna utan ersättning till staten. Antagligt är, att under den närmaste framtiden dylika upplåtelser på andra kronoparker

Tab. Litt. E.

I beslag tagna skogseffekter och deras användning.

	I beslag tagna skogseffekter.													Deraf onyttiggjorda, förkomna eller använda till strömbyggnader.					Försäljningssumma.							
	Ved. Lass.	Tjånarvike. Lass.	Tjårnannor. St.	Tjåra. Tjånor. St.	Torra trån och tallar. St.	Vindfallen. St.	Låker. St.	Arvinnen. St.	Plankstocakar. St.	Plankor. Toller. St.	Byggnadstimmer. St.	Sjåror. St.	Sparar. St.	Sågtimmer. St.	Sågtimmertrån. St.	Hjelar. St.	Arvinnen. St.	Plankstocakar. St.	Byggnadstimmer. St.	Sjåror. St.	Sparar. St.	Sågtimmer. St.	Hjelar. St.	Kronor.	Öre.	
År 1871.....	—	4,973	—	10	—	—	—	—	—	215	144	5,723	103,798	—	829	—	—	—	—	930	4,410	—	3	56,703	50	
» 1872.....	—	491	—	—	—	100	—	—	38 1/2	446	—	705	47,757	—	2,362	—	—	—	—	462	2,495	—	40	30,155	05	
» 1873.....	100	900	98	15	—	1,694	—	246	—	79	—	2,972	28,219	—	948	—	—	—	—	—	535	—	—	33,307	43	
» 1874.....	8	1,978	—	—	1,061	—	—	12	64 21/4	817	2	3,678	30,688	297	946	12	55	816	—	1,879	3,322	163	182	64,966	95	
» 1875.....	180	70	—	—	550	—	83	96	—	385	67	510	13,342	1,908	266	60	—	132	53	289	5,418	265	133	12,834	03	
Summa	288	8,412	98	25	1,611	1,794	83	354	64 60 1/4	1,942	213	13,588	223,804	2,205	5,351	72	55	948	53	3,560	16,120	428	358	197,966	96	
Fördelningen på reviren är följande:	F ö r s å l d a.													O n y t t i g g j o r d a m. m.												
Pajala.....	—	3,373	—	—	—	635	—	246	—	118	144	—	18,832	—	39	—	—	90	—	—	4,837	—	26	10,292	71	
Tärendö.....	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	5,606	545	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,388	—
Gellivare.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8,279	—	5	—	—	—	—	—	464	—	—	—	4,992	60
Torne.....	6	287	—	—	282	—	—	—	—	53	—	—	9,160	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,143	31
Kalix.....	180	—	—	—	100	—	36	9 52 1/4	—	253	16	40	44,189	321	56	72	55	826	53	343	3,315	265	24	40,240	36	
Råne.....	—	40	—	10	—	—	—	—	—	164	—	—	2,251	9,774	199	—	—	—	—	—	1,315	—	13	11,094	53	
Lule.....	—	965	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,406	46,233	2,745	—	—	—	—	87	759	—	—	—	43,567	43
Jokkmokks.....	—	300	—	—	268	—	83	—	—	1	—	—	2,039	25,938	945	—	—	32	—	34	1,511	—	56	22,399	01	
Pite norra.....	—	500	—	15	1,059	—	—	—	—	108	—	—	2,253	23,218	859	604	—	—	—	2,705	2,674	—	96	31,711	81	
Pite södra.....	—	1,829	—	—	1,061	—	—	—	—	188	—	—	1,039	11,840	219	—	—	—	—	391	975	—	8	11,537	73	
Arvidsjaurs norra.....	100	405	—	—	—	—	—	—	—	109	—	—	—	3,132	10	—	—	—	—	—	270	163	135	3,029	89	
Arvidsjaurs södra.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	—
Arjeplogs.....	2	713	98	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,428	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,450	52
Summa	288	8,412	98	25	1,611	1,794	83	252	9 60 1/4	994	160	10,025	207,684	1,777	4,993	72	55	948	53	3,560	16,120	428	358	197,966	96	

Anm. Arvidsjaurs revir utbröts 1873 från Pite norra och södra: Tärendö revir bildades 1873 af delar af Kalix och Pajala revir. Arvidsjaurs södra revir bildades 1875 förnämligast af del från Pite södra revir, och Arvidsjaurs revir erhöi då namn af Arvidsjaurs norra revir. Skogsstatens tjenstgöringsdistrikt ordnades genom Kungl. Skogsstyrelsens kungörelse af den 10 Augusti 1874.

inom länet komma att ske, synnerligast som derigenom flottleder beredas, på samma gång som staten erhåller inkomst af de trän, som redan tagit skada och hvilka blott hindra den friska skogens utveckling.

För att dylika upplåtelser, som de ofvan omnämnda, skola kunna komma till stånd och för att kontrakt om afverkningarna, såväl från statens som den andra partens sida, skola kunna med full tillförsigt ingås, erfordras kännedom både om mängden och beskaffenheten af de trän, som äro i fråga satta att försäljas, och om kostnaden för de strömrrensningensarbeten, som skola företagas. Eders Kungl. Maj:t har ock, på Riksdagens derom gjorda underdåniga begäran, förordnat om *strömrrensningensundersökningars* verkställande och kostnadsförslags upprättande för underlättande af skogseffekters flottande efter vattendragen uti Norrbottens län, och hafva dessa undersökningar, som verkstälts under ledning af skogsinspektören F. W. Berg, pågått sedan sommaren 1873 efter de vattendrag inom kust- och skogslandet, som kunna lämpas till samt erfordras såsom flottleder, och det är antagligt, att dessa viktiga undersökningar blifva fullbordade inom tvenne år. Vid uppskattningar af skogstillgången och undersökningar af skogsmarkens beskaffenhet inom de särskilda vattendragens utdrifningsområden är deremot hittills blott obetydligt åtgjort, men dylika förrättningar äro dock påbörjade under perioden och torde komma att fortgå samt åtminstone omfatta sådana kronoparker, å hvilka det kan i fråga sättas att upplåta flerårig afverkningsrätt af skadade och öfvermogna trän med skyldighet att upprensa vattendragen för beredande af flottled.

Genom här ofvan anförda åtgärder skall först och främst en verklig *skogshushållning* i framtiden varda införd å statskogarna inom länet, på samma gång som statens inkomst af skogsdomänen uti Norrbotten skall varda både större och jemnare samt skogsskötselns ordnande och öfvervakande kunna verkställas af en mindre tjenstepersonal än för närvarande, då så stor tid måste egnas åt skogarnes fredande från åverkan, och, hvad som nästan har lika vikt, skogshandteringen, hvilken är en af hufvudnäringarna för länets invånare, varda införd i mindre tunga former och således i sig komma att hafva något för dess idkare mera öfverskådligt och beräknligt. De årliga försäljningarna af skogseffekter från många inom hvarje flodområde vidt skilda trakter förorsaka, såsom ofvan är nämnt, icke allenast stora utdrifningskostnader, utan äfven, då staten eger och disponerar skogsmark efter hvarje vattendrag inom skogslandet och dertill i allmänhet den större delen af denna mark, att nästan intet hittills kunnat af enskilda personer eller bolag, som sysselsätta sig med skogshandteringen, åtgöras för flottledernas upprensning, då någon säkerhet icke funnits derför, att icke andra vid nästa skogsförsäljningar kunna tillhandla sig afverkningsrätten efter ett sålunda rensadt vattendrag, hvarigenom de kostnader, som derpå nedlagts, icke blifvit för den, som nedlagt dem, till någon nytta, hvadan ock följt, att blott de oundgängligaste strömrrensningar blifvit utförda och dessa dessutom i allmänhet icke på ett ändamålsenligt sätt, samt att flottningen i regeln är dyr och sällan mindre än tvåårig, oftast tre- och flerårig. Att trävarurörelsen under sådana förhållanden icke kunnat bringa staten eller den enskilde inkomster, som stått i rätt förhållande till de skogseffekter, som årligen hemtats ur skogarne, är påtagligt, som ock att dessa förhållanden motverkat

uppkomsten af industriella anläggningar för skogseffekternas förädling, så vidt de afse förädling af från kronans skogar inköpta skogseffekter, då dessa anläggningar icke kunnat grundas på en säkert påräknelig tillgång å råämne, samt att denna näring genom sin osäkerhet derför öppnat i stort ett fält för vingleri m. m., hvilket gjort, att den i allmänna omdömet icke åtnjutit det anseende, som den eljest kunnat hafva och hvaraf den med säkerhet äfven skulle gjort sig förtjent. Det är först genom den ofvan omnämnda upplåtelsen af flerårig afverkningsrätt, som icke allenast en stor industriell anläggning kommit till stånd, utan äfven tidsenliga strömrrensningar blifvit under periodens sista år verkställda efter ett större vattendrag med bigrenar, och hvilka strömrrensningar redan, ehuru de icke äro fullbordade, visat stort gagn genom underlättad och kortare tid kräfvande flottning.

Hushållningen å enskilda skogar är i allmänhet sådan, att den icke kan få namn af skogshushållning, då både det som hugges till afsalu och för husbehovvet oftast sker utan plan och då dessutom den lösa befolkningen hemtar sitt behof af bränsle och byggnadstimmer från dessa skogar, utan att någon tillsyn deröfver af egarne hålles. Inom flertalet af kustlandets byar är emellertid skogsmarken fördelad man och man emellan, ehuru eganderätten det oaktadt icke respekteras, som sig bör. Skogsmarken inom kustlandet upptager visserligen en ganska stor ytvidd, men den är icke annat än på inskränkta rymden sådan, att verkligt grof och rätt växtlig skog å den frambringas. Dertill är jordmånen dels för fet, dels för sumpig, lågländ och sandig. Det är först längre in från kusten, som de stora tallhedarna och de med furuskog beklädda bergshöjderna vidtaga. Under de sista åren af den förra och de första af denna period afverkades från de invid kusten och de in ifrån kusten invid de större vattendragen belägna hemmansskogarna en myckenhet af skogseffekter, af hvilka det mesta förvandlades till sparrar af större och mindre dimensioner. Många hemmansägare sålde sina skogsskiften på längre eller kortare afverkningstid och detta stundom utan att uti köpeafhandlingarna någon inskränkning gjordes i afseende på dimensionerna å de trän, som köparen egde ur skogen hemta, och der sådan inskränkning föreskrefs, sattes stundom lägsta måttet å de trän, som skulle få afverkas, så litet som med köparens bekvämlighet var förenligt. Frukta för att kustlandet i en snar framtid skulle varda skogglöst, som framkallades genom denna i stort drifna afverkning af ungskog, parad med den här ofvan omnämnda osäkerheten uti eganderätten till ståndskogen, föranledde dels framställningar om exportförbud och dels ändtligen Norrbottens år 1873 församlade landsting att för dess del antaga ett förslag till författning för hämmande af ungskogens afverkning och att hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande af en förordning i föreslaget syfte, hvarefter, och sedan frågan varit föremål för behandling vid 1874 års riksdag samt ett förslag i nära öfverensstämmelse med det ingifna blifvit af riksdagens båda kamrar för deras del antaget. Eders Kungl. Maj:t, efter att alla länet kommuner lemnats tillfälle att yttra sig öfver detsamma, under den 30 September 1874 utfärdade *nådiga förordningen till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog i Norrbottens län*. Efter denna förordnings kungörande uti länet hafva dylika försäljningar af skogsskiften, som här ofvan omnämnts, upphört, äfvensom försäljningen af sparrar under den i förordningen bestämda mini-

midimensionen ej heller derefter från hemmansskogarne egt runt, då, såvidt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande kunnigt är, ingen hemmansegare hittills begagnat sig af den honom i förordningen gifna rätt att påkalla skogstjensteman i och för undersökning å skogen, om afverkning af undermåligt virke kan vara med grunderna för en god skogshushållning förenlig, samt för utstämpling af det virke öfver 5 tum vid roten, som skogstjenstemannen kan anse nödvändig för en rätt skogshushållning. Erfarenheten är ännu för ringa, för att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande derpå kan grunda något omdöme om denna förordnings verkningar. Det anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande dock kunna vitsorda, att den bland hemmanssegare mottagits med tillfredsställelse, och att belåtenheten öfver den hos dem är allmän, så väl derigenom, att mindre antal armar drages ifrån jordbruket, som ock förnämligast derigenom, att deras skogar äro helt och hållet fredade från det förut vanliga och opåtalade sjelftaget af den lösa befolkningen att ofta nog i större omfattning än hemmanssegarene sjelfve från skogarne hemta och försälja sparrar. Det torde äfven här af framgå, att hemmanssegarene sjelfve under goda skördeår icke hafva något verkligt behof af att på sådant sätt, som tillförene skett, afyttra skog från sina hemman, under det att de förut under sådana år dels icke kunnat motstå den frestelse, som ligger i utsigten att lätt erhålla penningar, dels icke kunnat värja sig mot den lösa befolkningens åverkan på annat sätt, än att, så vidt deras hemmansbruk dertill lemnat dem tid, deltaga uti nedhuggningen af sin skog, för att deraf sjelfve draga åtminstone någon inkomst. Under missväxtår blir det utan tvifvel hädanefter, som det varit hittills, att hemmanssegarene måste tillita sin skog till afsalu, för att erhålla medel till uppehållet.

I sammanhang med denna redogörelse för förordningen af den 30 September 1874 torde den upplysningen böra lemnas, att *afverkning af sparrar* under gångna tider varit mest utbredd inom den närmast kusten liggande delen af Pite socken, att den blott under de tvenne sista årtiondena förekommit inom Lulesocknarna, att den ännu kortare tid utöfvats inom Råne socken samt att den varit nästan helt och hållet okänd inom Neder-Kalix och Torne-socknarna. Detta förhållande bestyrkes äfven af den längre fram i denna berättelse meddelade uppgiften öfver exporten från de särskilda tullkamrardistrikten uti länet. Här af får dock icke den slutsats dragas, att hemmansskogarne äro bättre inom de sistnämnda socknarna än i de sydligare. Förhållandet är snarare omvänt; ty uti Neder-Kalix hafva skogseldar anställt stor förödelse och i både Neder-Torne och Karl Gustaf är sjelfva marken så lågländ och uppfylld af myrar, samt den skog, som der finnes, så småväxt och illa vårdad, att dessa socknar i afseende på tillgång af skog äro de mest vanlottade i hela länet, och det till den grad, att *skogsbri*st i vissa byar till och med kan sägas vara för handen, hvilket deremot icke är förhållandet inom öfriga delar af länet.

Ecklesiastika och militie- *boställens skogar* inom länet, af hvilka flere hafva sina skogsområden afskilda, stå icke under skogsstatens vård och förvaltning, ej heller äro hushållsplaner för dem upprättade. Sådant vore desto mer önskvärdt, som befolkningen derigenom kunde få se och lära, huru skog bör skötas.

Skogseldar, som ödelagt stora sträckor och i större eller mindre mån skadat ännu betydligare delar af Norrbottens läns skogsmark, hafva under perioden mindre förekommit och, der de

förekommit, icke vunnit så stor utbredning som tillföre. Det ökade värde, som skog fått för befolkningen, de stränga straff, som adömts personer, öfverbevisade om att hafva kommit skogseld ästad, och skogstjenstemännens ledning af släckningsåtgärderna, förenad med den kännbara utgift, som drabbat befolkningen, uppkallad att deltaga i släckningsarbetet, har dertill bidragit. Det är egentligen numera uti de närmast fjällen belägna barrskogarne, hvilka hittills icke varit och antagligen icke heller varda föremål för afverkning, som skogseldar under perioden vunnit någon nämnvärd utbredning. De få invånare, som der äro bofasta, hafva ännu icke upphört att anlägga skogseldar, för att bereda kreaturs- och skada renbetet, samt umgås dessutom, till följd deraf att skogen icke har något värde annat än för husbehof, ovarsamt med eld, när de vandra i skogarne, hvarigenom ock skogseldar uppkomma, som icke hafva annan orsak till sin uppkomst än den största vårdslöshet. Såväl genom eldens och vindens framfart som ock genom skadliga insekters åverkan äro skogarne i det inre landet uppfyllda af *uttorkade trån* och *vindfäll*en, hvilka till allra största delen få qvarligga, utgörande ett hinder för den andra skogens utveckling och för framkomligheten. Lämplig till vedbrand och kolning har största delen hittills blifvit oanvänd för båda dessa ändamål i brist dels på afnämare, dels på kommunikationer.

52 större och mindre *sägverk* finnas inom länet. Vid flere af dessa har sägningen under perioden varit af mindre omfång, vid några ingen. Sägverken i det inre landet nedläggas nämligen det ena efter det andra och några af de 10, som hafva årlig stockfångst sig anslagen från kronans skogar, hållas vid magt egentligen blott för försäkring af denna stockfångst. Å vid kusten anlagda *öngsäger* försägas numera det ojemförligt största antalet af det sägtimmer, som försäljes från såväl kronans som enskildes skogar, hvar på tillverkningen mycket vunnit. En del af det sägtimmer, som afverkas inom länet, försägas vid verk inom Vesterbottens län, af hvilka trenne äfven äga rätt till viss årlig stockfångst inom Norrbotten. *Handsägning*, hvilken inom vissa delar af länet — förnämligast i Öfver-Kalix — under föregående perioder varit utöfvad, har nästan helt och hållet upphört annat än för husbehof.

Enligt från tullkamrarna uti Piteå, Luleå och Haparanda erhållna uppgifter hafva i efterföljande tabell upptagna *skogs-eflekter* under femårsperioden från länet *ut- och införts*.

Af det sägtimmer och de hjelkar, som exporteras från Skellefteå och de norr om Skellefteå liggande lastplatserna vid Byske och Åbyn inom Vesterbottens län, är ganska mycket hemtadt från skogar inom Arvidsjaur, Arjeppluog och Pite af Norrbottens län. Vid sägverken efter Tornio elf och vid Salmis såg i närheten af Haparanda lastplats försägas äfven från Finland inköpt virke. A den ganska betydliga kvantitet *tjåra*, som försändts med anghätarne till Stockholm, saknas uppgift, hvadan tabellen upptager blott det, som med segelfartyg exporterats. Af den ifrågakvarande tabellen synes, att export af hjelkar och sparrar egt rum förnämligast från Piteå och Luleå distrikt.

Skogsstaten uti länet, som vid slutet af förra perioden utgjordes af 1 skogsinspektör, 10 jägmästare och 29 kronojägare, har åren 1873 och 1875 blifvit tillökad, så att den numera består af 1 skogsinspektör, 13 jägmästare och 50 kronojägare, förutom en mängd extra kronojägare. Skogsstyrelsens förr omnämnda kungörelse af den 10 Augusti 1874, rörande skogsstaten

Export och import med segelfartyg af skogseffekter.

Export.	Spiror.	Bjelkar och sparrar.	Plankor och bräder.	Tjåra.
	Kub.fot.	Kub.fot.	Kub.fot.	Centner.
<i>Till utrikes ort:</i>				
År 1871.....	1,678	3,075,101	5,639,188	63,567
» 1872.....	268	3,339,207	6,263,606	52,947
» 1873.....	1,510	4,262,030	6,193,939	29,372
» 1874.....	1,319	3,740,418	5,564,888	17,972
» 1875.....	3,222	2,697,635	5,336,485	10,109
Summa	7,997	17,114,391	29,998,106	173,967
<i>Till inrikes ort:</i>				
År 1871.....	—	—	171,859	6,560
» 1872.....	—	14,814	220,736	14,986
» 1873.....	—	8,082	161,935	14,622
» 1874.....	—	9,950	195,731	12,399
» 1875.....	—	870	239,743	16,035
Summa	—	33,716	990,004	64,602
Summa export	7,997	17,148,107	29,988,110	238,569
Import.				
Under perioden har importerats:				
från utrikes ort.....	—	10,432	—	26,677
från inrikes ort.....	—	120	2,500	72
Summa import	—	10,552	2,500	26,749
Öfverskjutande export	7,997	17,137,555	29,985,610	211,820
<i>Denna öfverskjutande export fördelar sig på tullkammardistriktet sålunda:</i>				
Piteå tullkammardistrikt.....	1,823	8,524,668	6,084,293	178,667
Luleå d:o.....	1,870	8,132,061	10,205,338	17,535
Haparanda d:o.....	4,304	480,826	13,695,979	15,618
Summa	7,997	17,137,555	29,985,610	211,820

i Norrbottens tjänstgöringsområden, upptager 54 kronojägare-distrikt, men staten blott 50 kronojägare, hvadan 4 platser synas ännu vara obesatta. För att hålla tillsyn öfver efterlevnaden och verkställa de förrättningar, som kunna föränledas af nådiga förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog af den 29 Sept. 1874, äro dessutom i länet anställda 8 extra jägmästare, hvilka tjänstemän dessutom i tjänsten biträda de ordinarie. Den sysselsättning, som dessa extra jägmästare med anledning af denna nådiga förordning haft, var till en början någon, men är numera så godt som ingen och torde så fortvara, så länge hemmansegarne icke påkalla bitäde af skogstjänstemän för utstämpling af virke på sina skogar. Det vill häraf synas, som de för närvarande kunna helt och hållet undvaras, och att deras få göromål skulle kunna uppdragas åt de ordinarie tjänstemännen, utan att några af dessas öfriga göromål skulle behöfva eftersättas. Inom den på en afverkningstid af 12 år upplåtna afverkningsrätten af

1,100,000 trån af skadad skog å kronopark i Jokkmokks revir är en extra jägmästare anställd såsom kontrollant.

Statsutgiften för den lokala skogsförvaltningen har varit:

år 1871.....	kronor	47,321: 13.
» 1872.....	»	53,892: 48.
» 1873.....	»	65,313: 99.
» 1874.....	»	81,223: 23.
» 1875.....	»	116,012: 92.

Summa för femårsperioden 363,763: 75.

Häraf synes, att kostnaden för länets skogsstat är efter år stigit; den stora förhöjningen för 1875 härleder sig till en del ifrån anställandet af här ofvan omnämnde extra jägmästare, hvilka hvar för sig uppbära en årlig aflöning af 1,800 kronor.

D) Rofdjurens utödande. Bifogade tabell N:o 5 upp- Tab. N:o 5. tager antalet dödade rofdjur och de på grund af gällande författningar utgifna skottpenningar. Att beloppet af utbetald belöning icke öfverensstämmer med antalet af dödade rofdjur, för hvilka belöningar af statsmedel utgå, härleder sig deraf, att belöningen stundom icke lyftes samma år, som ett djur dödats, utan först ett påföljande.

Tabellen N:o 6 redogör för antalet *husdjur, dödade af* Tab. N:o 6. *rofdjur*, samt det uppskattade värdet af de dödade djuren enligt kronobetjeningens uppgifter.

E) Bergs- och brukshandtering. Det är uti föregående berättelser anfördt, att i den del af Lappland, som hör under Norrbottens län, finnes rik tillgång på *jernmalm*. På underdånig framställning af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, har Eders Kungl. Maj:t förordnat om *geologisk undersökning* af de viktigaste bland dessa malmlager, hvilken undersökning ock blifvit verkställd sistlidet års sommar under högsta ledning af Chefen för Sveriges geologiska undersökning. Det slut, till hvilket denna undersökning kommit, har ännu icke i sin helhet blifvit för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande känt, men att flere af de undersökta bergen befunnits innehålla stora kvantiteter af såväl godartad som oartad jernmalm har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande sig bekant, samt att derför malmlagren ansetts förtjenta af stor uppmärksamhet, om de än icke befunnits intaga den ytvidd, som man tillföre antagit. De malmlager, som i främsta rummet varit föremål för undersökning, äro de i Gellivare af Lule lappmark samt Kirunavare och Luosavare i Torne lappmark.

Af dessa berg är det endast *Gellivare*, hvori grufbrytning under gångna tider förekommit. Malm har nämligen under en tidrymd af öfver 100 år tidtals der brutits. Masugnar och stångjernsverk hafva blifvit anlagda för förädling af denna malm: skogstrakter hafva blifvit upplåtta till kolfångst; rättighet till anläggning af hemman, af hvilka många med frälse natur, har beviljats, jemte mycket annat, allt i hopp att en jernverksindustri skulle kunna komma till stånd, till uppkomst för fäderneslandet i allmänhet och för Norrbotten isynnerhet. Hittills hafva dock alla försök i denna riktning strandat mot den ööfvervunnna svårigheten att göra malmen åtkomlig. Gellivare stora landt-skogs- och bruksegendom har derför, efter att dess egentliga

grundläggare, Friherre S. G. Hermelin, på den hade nedlagt en stor förmögenhet, gått hand ur hand, utan att någonsin hafva lemnat egarne någon behållning. Bruksrörelsen har varit obetydlig och under vissa tider alldeles nedlagd. Hela denna vidsträckta egendom öfvergick på 1860-talet i ett utländskt bolags ego, från hvilket bolag, försatt i konkurstillstånd, egendomen inköptes af ett annat engelskt, som under namn af "The new Gellivare Company limited" sedan innehaft och ännu innehar den. Detta bolag, som i början, i likhet med flere sina föregångare, uteslutande egnat sig åt trävarurörelsen, har under den sista tiden af femårsperioden i sammanhang med denna börjat upptaga bergshandlingen och vidtagit ganska omfattande nybyggnader vid jernverken för att sätta dem i ett tidsenligt skick. Blott en obetydlig del af den malm, som förädlats vid dessa jernverk, har emellertid hemtats från Gellivare, utan största delen af malmen är tagen från sydligare orter. Bolaget har äfven nedlagt betydliga kostnader på byggnader och odling å dess många hemman samt i allt ådagalagt, att det sträfvat att upparbeta egendomen ur det lägervall, i hvilket den råkat. Men med alla hittills vidtagna åtgärder har dock icke den viktigaste delen, möjligheten af att kunna tillgodogöra jernmalmen i Gellivare, ryckt mycket närmare, hvilket dock utgör ett oeftergifligt vilkor för att en verklig bergverksrörelse i länet skall komma till stånd. Detta beror ytterst på lättade kommunikationsmedel och att man så att säga genom sådana söker närma jerngrufvorna i Gellivare till kusten. Detta kan icke ske på annat sätt än medels nutidens förnämsta samfärdsmedel, jernväg. Under hösten 1875 har dock en undersökning för jernväg på Gellivare bolags bekostnad verkstälts, och denna undersökning, som afsåg jernväg mellan Gellivare och Luleå, hvilken stad eger en mycket god hamn, har gifvit vid handen, att inga terrängsvårigheter förekomma på den uppgångna linien, att lutningsförhållandena äro särdeles gynnsamma, att afståndet emellan ändpunkterna af jernvägslinien utgör 19 mil 4,800 fot, samt att anläggningskostnaden för en bredspårig jernväg kommer att uppgå till 11,425,000 kronor. Det torde vara den närmaste framtiden förbehållet att lösa uppgiften att göra malmen i Gellivare åtkomlig för förädling. Landet innehåller i sig alla vilkor, för att en vidsträckt bergverksrörelse här skall kunna utvecklas, tillgång på malm, tillgång på skog och tillgång på drifkraft. Folkökningen har så tilltagit, att man icke heller bör befara brist på arbetskraft, synnerligast när man vet, att så stor del af länets befolkning icke är fäst vid jorden och således är ledig att gå i andra närings-tjänst, synnerligast derjemte som det numera möter allt större och större hinder för denna befolkning att, på sätt som hittills egt rum, af kronans mark erhålla en torfva, för att der uppslå tjäll och derefter varda jordbrukare. Norrbottens framtida utveckling och förkofran beror numera på att få jernväg emellan Gellivare och kusten, ty denna jernväg skall med viss-het föra med sig lättade kommunikationer äfven med sydligare orter, på samma gång som den skall lemna utkomst åt en ökad befolkning och, hvad som icke är det minst viktiga, bereda staten möjlighet att på ett fördelaktigt sätt göra sig inkomst af den stora skogsdomänen i uti länet, genom möjligheten att icke allenast såsom hittills afsätta fullmogen timmerskog utan äfven affallet efter skogsafverkningen samt de omätliga och outtömliga tillgångarne af skog, som dels är torr och skadad, dels växer på de vidsträckta ytvidder, å hvilka marken är sådan, att den icke

frambringa skog, som lämpar sig att afsätta såsom sågtimmer och bjelkar. Det är ock derfor med statsintresset förenligt att söka få en jernvägsförbindelse mellan Gellivare och kusten utförd, da staten af den, enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes öfvertygelse, skall skörda stor både direkt och indirekt vinst.

Kirunavare och Luosavare jernmalmsfält ligga betydligt närmare till norska kusten än till den svenska. Malmen från dessa berg torde således böra transporteras till Norge. Äfven tillgodogörandet af dessa malmer beror på möjligheten af att en jernväg kan byggas och trafikeras i fjälltrakten öfver norska gränsen till hafvet. En undersökning om möjligheten af och kostnaden för en tidsenlig kommunikation mellan malmbergen och vesterhafvet torde derfor vara en bland de förberedande åtgärder, som böra vidtagas för att kunna beräkna, om malm-brytning i dessa berg kan varda en vinstgivande affär för dem, som derät vilja egna sig.

Öfver bergs- och brukshandlingen inom länet under femårsperioden har bergmästaren A. Trysén meddelat följande berättelse:

"Grufvetrytningen.

Silfver- och blymalmsfälten. Af dessa har endast Nasa-fjälls varit något bearbetadt, enär försvarsarbeten derstädes blifvit utförda under åren 1871—1873, dervid äfven tvenne stugor blifvit å fjället uppförda.

Kopparmalmsfälten. De förnämsta bland de hittills kända bland dessa, Schiangeli och Svappavara, hafva under hela denna femårsperiod varit dels försvarade genom hvilostånd, dels årligen inmutade, men något arbete å dem har ej förekommit. Mutsedlar hafva blifvit meddelade äfven å andra kopparmalmsfyndigheter, men utan vidare åtgärder från inmutarnes sida.

Jernmalmsfälten. Utan att medföra någon grufvedrift hafva under loppet af dessa fem år mutsedlar blifvit uttagne å de stora malmsfälten Luosavara, Kirunavara och Routivare. Ett fatal centner är brutet å Svappavara, och förhållandet har öfver hufvud taget varit enahanda äfven å Gellivare. Endast i Karlsgrufvan å Hindersön har en betydligare malm-brytning egt rum, men har denna sistnämnda grufva visat sig ej motsvara de förhoppningar, som grufveinnehafvaren vid densamma fäst, hvarför arbetet i denna grufva ej torde blifva åter upptaget. Ristjälms grufvor hafva under i fråga varande tidrymd ej varit bearbetade.

Quantiteten *bruten jernmalm* har under åren 1871—1875 uppgifvits som följer:

	År 1871.		År 1872.		År 1873.		År 1874.		År 1875.		Summa.
	Arbetstäl- len.	Erhållen malm. Centner.	Arbetstäl- len.	Erhållen malm. Centner.	Arbetstäl- len.	Erhållen malm. Centner.	Arbetstäl- len.	Erhållen malm. Centner.	Arbetstäl- len.	Erhållen malm. Centner.	
Å Svappavara.	—	—	1	500	—	—	—	—	—	—	500
» Gellivare . . .	4	500	4	750	3	600	32	22,470	4	1,100	25,420
» Karlsgrufvan	—	—	—	—	1	12,000	1	75,650	2	15,690	103,340
Summa	4	500	5	1,250	4	12,600	33	96,120	6	16,790	129,260

Tackjernstillverkningen.

Blåsning har egt rum i följande masugnar och hafva dervid blifvit tillverkade:

	År 1871.	År 1872.	År 1873.	År 1874.	År 1875.	Summa.
	Tackjern. Centner.	Tackjern. Centner.	Tackjern. Centner.	Tackjern. Centner.	Tackjern. Centner.	Tackjern. Centner.
Vid Selet.....	—	—	—	—	7,725,75	7,725,75
» Torneåfors.....	—	—	1,725,40	—	—	1,725,40
» Törefors.....	—	—	—	—	19,723,83	19,723,83
» Afvafors.....	—	—	—	9,666,00	16,361,50	26,027,50
Summa	—	—	1,725,40	9,666,00	43,811,08	55,202,48

Under denna tid hafva stått *obegagnade*:

Junosuando masugn senast i gång 1804. Förfallen.

Gyljens d:o d:o d:o 1856.

Rosfors d:o d:o d:o 1868.

Dessutom äro inom länet *privilegierade*:

Vassara masugn i Gellivare socken. Ej uppförd.

Strömsunds d:o i Råne d:o. Raserad.

Edefors d:o i Öfver-Lule d:o. Ej färdigbygd.

Gjutning efter omsmältning.

Vid Rosfors gjuteri har tillverkning af gjutgods egt rum till följande belopp:

år 1871.....	709,05 Centner.
» 1872.....	201,70 »
» 1873.....	— »
» 1874.....	110,00 »
» 1875.....	— »

Summa 1,020,75 Centner.

Ett gjuteri har blifvit uppfördt i Piteå stad, men som om denna anläggning ej anmälan blifvit gjord i Kungl. Kommerce Kollegium, har förvaltningen ej haft skyldighet att till bergmästaren i distriktet aflemna uppgifter angående den tillverkning, som vid detsamma egt rum.

Stångjernstillverkningen.

Följande stångjernsverk hafva under senaste femårsperioden varit i gång och hafva dervid blifvit tillverkade nedanstående belopp stång- och ämnesjern:

	År 1871.	År 1872.	År 1873.	År 1874.	År 1875.	Summa.
	Centner.	Centner.	Centner.	Centner.	Centner.	Centner.
Kengis.....	143,31	148,81	177,27	374,10	427,02	1,270,51
Törefors.....	—	98,00	425,00	75,00	108,67	706,67
Melderstein.....	—	181,70	174,51	477,78	2,041,43	2,875,42
Selet.....	—	245,00	23,10	—	258,47	526,57
Rosfors.....	1,347,00	677,95	—	97,03	156,45	2,278,43
Alter.....	65,03	559,49	65,03	—	445,36	1,134,91
Degerfors.....	4,012,79	3,131,50	2,494,55	3,209,05	5,287,15	18,135,04
Summa	5,568,13	5,042,45	3,359,46	4,232,96	8,724,55	26,927,55

Dessutom finnes inom länet Hvitåfors stångjernsverk, hvilket dock allt sedan år 1862 stått obegagnadt.

Jernmanufakturstillverkningen.

Tillverkning af detta slag har förekommit å följande ställen och till nedannämnda belopp:

	År 1871.	År 1872.	År 1873.	År 1874.	År 1875.	Summa.
	Centner.	Centner.	Centner.	Centner.	Centner.	Centner.
Kengis.....	105,14	114,25	89,80	151,66	158,72	619,57
Törefors.....	—	16,00	180,00	30,00	—	226,00
Melderstein.....	—	—	—	21,67	71,76	93,43
Hasafors.....	—	—	55,00	19,50	—	74,50
Rosfors.....	580,49	495,63	—	60,20	61,99	1,198,31
Degerfors.....	845,82	1,096,09	694,40	1,869,37	1,692,64	6,198,32
Summa	1,531,45	1,721,97	1,019,20	2,132,40	1,985,11	8,410,13

Förutom förenämnda manufakturverk finnas inom länet ett sådant vid Selets bruk, som stått obegagnadt allt sedan år 1866, samt derjemte tvenne privilegierade, men ej uppförda manufakturverk, det ena vid Björkfors i Neder-Kalix socken, hvilket nedbrann år 1830, och det andra vid Alters bruk, hvilket aldrig varit uppfördt.

Arbetare.

Vid bruken och bergverken hafva till antalet varit använde:

	År 1871.	År 1872.	År 1873.	År 1874.	År 1875.
Vid masugnarne.....	—	—	10	13	42
» stångjernsverken.....	29	26	18	23	40
» manufakturverken.....	15	27	17	33	31
» grufvorna.....	3	3	37	83	24
Summa	47	56	82	152	137

Drifkraft.

Vid samtliga bruken erhålles erforderlig drifkraft från i vattendragen anbragta hjul. Endast vid Karlsgrufvan å Hindersön har blifvit använd en ångmaskin om 8 nominela hästkrafter."

E) Fabriker, manufaktur och handverk. Tab. N:r 7 a och 7 b. Antalet inom länet befintliga större och mindre sågverk är antecknadt under afd. "Skogshushållning". Derjemte förekomma 29 *tullmjölqvarnar* och 6 *stampverk*. Huru många personer sysselsättas vid ofvannämnda verk, är okänt. Vid sågverken är personalen underkastad vaxlingar, därför att de flesta bland dem drifvas blott en del af året.

De i förra berättelsen omnämnda fabrikerna för tillgodgörande af de produkter, som erhållas genom destillation af stubbar och rötter efter barrträen, nämligen *terpentinfabriken* uti Öfver-Lule och *maskinoljafabriken* uti Luleå, hafva begge under en del af perioden varit i verksamhet, men då denna varit för-

lustbringande, hafva de måst nedläggas och inventarierna försäljas. Det vill synas, som arbetsmetoderna för utdragande ur trä af de biprodukter, som deri innehållas, icke ännu nått den fullkomning, som möjliggör, att detta kan ske med vinst. Den rikliga tillgång på råämne, som Norrbotten eger, gör det emellertid önskligt, att en för orten så naturlig näring i framtiden må varda bestående.

Derigenom att mycket af det sågtimmer, som försäljes från kronans skogar, är skadadt och öfverårigt, uppkomma vid försågning plankor och bräder, som icke såsom sådana äro säljbara. För att icke dessa skola lemnas oanvända och för att tillgodogöra bakar och annat affall, som uppstår vid uttagande af plankor ur trä, har ett bolag bildats, som under namn af *Luleå ångsnickeri-aktiebolag*, för hvilket bolagsordning blifvit stadfäst den 28 Febr. 1873, under åren 1873 och 1874 anlagt en snickerifabrik uti Luleå, hvilken under år 1874 började sin verksamhet. Bolaget har äfven uppfört en ångsåg på Luleå mark, från hvilken virket till fabriken hemtas. Denna ångsåg blef dock färdig först vid 1875 års slut. Bolaget, som af kronan köpt den ofvan omnämnda afverkningsrätten till 1,100,000 skadade trä inom Jokkmokks revir mot erläggande af en afgift för hvarje trä af 1 krona 8 öre samt mot skyldighet att upprenda de vattendrag, efter hvilka timret skall nedflottas, har nedlagt betydliga kostnader på alla sina anläggningar. Först vid periodens slut har företaget nått den utveckling, att försäljningar af dess produkter börjat. Under år 1875 hafva vid snickerifabriken, som drifves af en 80 hästars ångmaskin, 24 maskiner varit i verksamhet, 102 arbetare varit anställda och snickerigods, mest bestående af listverk, dörrar, dörrfoder, fönsterkarmar och andra dylika lätt afsättliga varor, förfärdigats för en summa af 150,000 kronor. En del af tillverkningen har försålts inom orten, en del exporterats till inrikes, en del till utrikes ort, och uppgick värdet af sistnämnde export år 1874 till 28,500 och år 1875 till 75,000 kronor.

Uti Piteå har år 1874 en *mekanisk verkstad med gjuteri* anlagts. Denna inrättning drifves af en ångmaskin om 10 hästkrafter och sysselsätter 55 arbetare. Vid desamma verkställas reparationer å ångbåtar samt förfärdigas allehanda maskiner och gjutgods. Anläggningen eges af ett bolag, "Piteå mekaniska verkstads aktiebolag", för hvilket bolagsordning blifvit nådigst stadfäst den 21 Maj 1874. Värdet å vid verkstaden under år 1875 utförda arbeten beräknas till 58,500 kronor.

I Luleå finnes ett *bryggeri* för tillverkning af bayerskt öl. Det eges af ett bolag under benämning "Norrbottnens bryggeri aktiebolag", hvilket har sin bolagsordning stadfäst den 2 Juli 1869.

Bränvinsbränning har egt rum endast år 1871 vid ett bränneri i Neder-Lule, då tillverkningen utgjorde 8,873,5 kannor, för hvilka i tillverknings- och nederlagsafgifter infutit 7,178 kronor 80 öre. Det vill synas, som denna näring, hvilken under förra tider bedrifvits dels vid ett, dels vid tvenne inom Neder-Lule belägna brännerin, skall komma att upphöra, hvilket ock torde vara i sin ordning uti ett län, som årligen är i behof af att införa spannmål till födoämne, hvarigenom spannmål här alltid står i högre pris än på andra orter, hvaraf ater blir en följd, att denna näring icke kan täfla med den i de orter, der spannmålsöfverskott finnes.

Skeppsbyggeri bedrifves vid ett i närheten af Luleå liggande varf, å hvilket under perioden ett större fartyg blifvit bygd och ett annat varit under byggnad. Derjemte förfärdigas vid detta skeppsvarf större däckade segelslupar.

Uti Piteå är en *fabrik för förfärdigande af skeppsslupar, segelbåtar m. m.*, från hvilken årligen säljas omkring 80 större och mindre båtar. Tillverkningen har anseende för att vara solid och konstruktionen att vara god, hvadan den är eftersökt. År 1875 tillverkades för 11,000 kronor.

Binäringar: till sådana kunna hänföras tjärubräning, pottaske- och salpetertillverkning, båtbyggeri, limkokning af renhorn, fiske samt tillverkning af kör- och åkerbruksredskap.

Tjärubräning är en ganska vigtig binäring för befolkningen, ehuru den tillverkade kvantiteten varierar, allt efter som priset på tjäran faller och stiger. Denna näring utöfvas allmänt uti Pite fögderi och dernäst uti Torne, der den under de senare åren vunnit stort insteg och utbredd sig långt upp efter floddalen, så att tjärubräning till afsalu vid kusten nu förekommer lika långt upp efter Muonio elf som furuskogen. Uti Lule och Kalix fögderin har deremot tillverkningen af tjära aftagit. Befolkningen i dessa fögderin har haft god arbetsförtjenst med annat. Tjäran, förvarad i tunnor, forslas antingen landvägen till kusten eller, hvad som är det vanligaste, nedflottas efter vattendragen till lastageplatserna. Mängden af inom länet tillverkad tjära kan ej uppgifvas af skäl, som här förut under Skogshushållning blifvit anförda.

Lim- och pottasketillverkningen bedrifves fortfarande, dock så att den förra under perioden varit i stigande, under det att pottasketillverkningen aftagit; tillverkningen af pottaska bedrifves egentligen i Torne fögderi och har under perioden utgjort omkring 120 centner årligen.

Salpetertillverkningen har aftagit, i synnerhet sedan lösningspriset för centner salpeter med år 1874 nedsattes från 35 kronor för sämre och 45 kronor för bättre vara till 25 kronor för den förra och 37 kronor 50 öre för den senare, enligt Kungl. brefvet den 23 Sept. 1871.

	Tillverkad salpeter.		Lösningspris och försälingskostnader.		Löner, upp- börd- och besigt- ningskost- nader m. m.		Summa omkost- nader för året.		Kostnaden för 1 Centner salpeter.	
	Centner.	skålp.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
År 1871.....	242	53	11,118	43	788	85	11,907	28	49	10
» 1872.....	139	52	6,445	13	755	77	7,200	90	51	61
» 1873.....	240	14	10,410	57	842	7	11,252	64	46	86
» 1874.....	9	64	348	23	748	8	1,096	31	113	73
» 1875.....	34	44	1,342	38	621	—	1,963	38	57	1
Summa	666	27	29,664	74	3,755	77	33,420	51	—	—
Medeltal	133	26	—	—	—	—	6,684	10	50	16

Fiske. I skärgården och i alla större elfvar inom länet bedrifves fiske efter lax, hvaraf en stor mängd afsattes till andra orter. Under perioden hafva stadgar för fiskets bedrifvande inom Tornio elfs fiskområde, i enlighet med träffad öfverenskom- melse emellan Kungl. Svenska regeringen å ena samt Kejsarl. Ryska regeringen å andra sidan, blifvit af Eders Kungl. Maj:t utfärdade den 10 Maj 1872, samt för fisket inom Kalix, Råne,

Lule och Pite elfs fiskområden blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdade den 11 Okt. 1872, hvilka sistnämnda stadgar derefter uppå anförda besvär blifvit af Kammar Kollegium fastställda, med några mindre ändringar, den 2 Februari 1875, så att *stadgar* finnas utfärdade för *lax- och sikfiskets* bedrivande uti länet med undantag af de vattendrag, Skellefte, Byske och Åby, som utfalla i hafvet inom Vesterbottens län. Lax kommer icke efter dessa vattendrag in i Norrbottens län, emedan han hindras i sin gång af nedanför länegränsen liggande fall. I dessa stadgar föreskrifves bland annat: att lax, taimen eller annorlunda benämnd fisk af laxsläktet icke får fiskas från och med den 1 September till dess isen om våren bortgår; att sikfiske i elfvarna, hvad Tornio elf vidkommer, icke får under nyssnämnde fridlysningstid utöfvas med annan redskap än håf och nät; hvad Kalix, Lule och Pite elf vidkommer, är förbudet från den 10 September till isens bortgång på våren och, hvad Råne elf vidkommer, från och med den 1 Oktober till nyssnämnde tid på våren; att ljustring i Tornio elf är alldeles förbjuden, samt i Råne elf från den 1 Augusti och i öfriga här ofvan omnämnda elfvar från den 1 September till dess isen bortgår på våren. Tornio elf är indelad uti 13 *fisketillsynings distrikt*, inom hvilka lika många tillsyningsmän äro anställda. Till bidrag i dessas aföning har Eders Kungl. Maj:ts för år 1875 anslagit 1,400 kronor. Förberedande åtgärder äro äfven vidtagna för att få uppsigten öfver fisket efter de andra floddalarna ordnad.

Laxfisket är indrägtigast uti Tornio elf, derefter uti Lule och minst gifvande i Pite elf. Det regala laxfisket i förstnämnda elf är utarrenderadt till intressenter på begge sidor om riksgränsen. Desse ega rättighet att fiska uti 8 fisken eller s. k. pator, af hvilka en del utslås från stränderna, andra midt i elfven. Arrendetiden, som är 100 år, utgår med år 1891. De flesta fisken i Lule elf äro skattelösta och i enskildes ego; så äfven i Kalix, Råne och Pite elf.

Att *ljustra* lax och annan fisk är för norrbottningen kärt, och det är icke lätt för fisketillsyningsmän och åklagare att lagbinda personer, som göra sig saker dertill. Det är egentligen strax nedanför forsarna å lekplatserna, som ljustring efter lax varit utöfvad och ännu torde utöfvas. Då laxen går upp i elfvarna, till dess fall eller mycket stupande forsar hindra, blir i de flesta elfvar området, inom hvilket laxen förekommer, vidsträckt, och blir det till följd deraf äfven svårt att förekomma olagligheter, ty deraf skulle erfordras ett mycket stort antal tillsyningsmän.

Laxen *insaltas* i tunnor eller tinor samt sändes ned till Stockholm och andra sydligare orter. Obetydligt af fångsten rökes. Insaltningen lemnar dock flerstädes mycket att önska. Fångsten från Tornio elf behandlas på det gamla sättet, så äfven laxen från flere andra trakter. Under de senare åren har dock genom exempel från Kalix, der laxen underkastas en annan beredning samt derefter förvaras uti iskällare, till dess den på hösten exporteras, större omsorg börjat egnas åt denna utmärkta fisksorts beredning till försäljning; så kallad *iskällarsaltad lax* från Kalix har nämligen betingat 25 till 50 % högre pris i marknaden än lax, behandlad på det gamla sättet, hvilket manat till efterföljd på andra ställen. Från fiskena efter Lule elf har under periodens sista år mycket af laxfångsten skickats *färsk, inlagd i is* söderut och fiskegarne icke haft annat än att allt

efter hand, som de fiskat, leverera fångsten till laxhandlarne, som sedan antingen insaltat den eller försändt den färsk söderut. Priset på färsk lax har vid olika fisken varierat från 5—7,50 kronor för 20 R , och en tunna salt lax har betalats med 100—160 kronor. Laxfångsten uti Tornio elf, som genom ofvan nämnda förordning af den 10 Maj 1872 anses hafva blifvit mer gifvande, uppskattas för år 1875 till 5,000 centner, motsvarande ett penningvärde af minst 125,000 kronor. I Lule elf har den för samma år uppgått till ett värde af 80,000 kronor, samt från laxfiskena i länet i sin helhet till omkring 260,000 kronor.

Sikfisket i elfvarna har genom ofvannämnda stadgar blifvit mindre gifvande, i det att denna fiskart först efter den tillåtna tiden — med undantag för Tornio elf — i dem uppstiger, hvadan detta fiske genom ofvannämnda stadgar för Lule, Kalix och Pite elf säges hafva helt och hållet upphört. I Tornio elf, der fridlysningstid för sik icke finnes, utan blott, enligt hvad ofvanför är meddeladt, bestämmelse rörande fiskebragdernas beskaffenhet gifvits, har fångsten sista året varit riklig. Erfarenheten har derjemte gifvit vid handen, att såväl genom ofvannämnda förordning som fiskestadgar ett väl stort skydd blifvit gifvet åt fiskarten *taimen*, äfven börsting och laxöring benämnd, emedan denna fisksort, som icke i elfvarna uppstiger förrän omkring den 1 September, derigenom blifvit snart sagdt alldeles fridlyst, till stor afsaknad för dem, som med densammas fiskande plägat sysselsätta sig, äfvensom för allmänheten i öfrigt, hvars mest eftersökta födoämne den utgjort. Då samma bragder begagnas för lax och taimen, har deraf blifvit en följd, att samma fridlysningstid äfven måste bestämmas, emedan det antagits, att båda fiskslagen skulle komma att fångas, om fridlysningstid hade för blott den ena sorten blifvit stadgad; men kunna andra fångstätt, endast afsedda och lämpade för fiske af den senare arten, inrättas, torde fridlysningstiden för densamma utan någon skada kunna förkortas.

Uti skärgården idkas icke obetydligt *strömmingsfiske*, såväl till husbehof som till afsalu, men insaltningsmetoden är ej den bästa.

För den befolkning, som bor invid *de stora sjöarne i lappmarkerna*, är fiske en viktig binäring. Riklig tillgång på och i allmänhet god fisk förekommer der. Fisk ingår deraf i dessa trakter till ganska stor del i befolkningens föda, hvarjemte der under vintern fångad fisk stundom afsättes till kustlandet i fruset tillstånd.

Uti ett land som Norrbotten, der stora skogs- och sumptrakter samt en myckenhet sjöar finnas, borde *jagt* vara en inkomstgifvande näring, men så är dock icke förhållandet, ty tillgången af skjutbart vildt står icke i förhållande till länets vidsträckthet. Jagt idkas deraf inom nedra landet obetydligt och blott ett fåtal sysselsätter sig dermed. Befolkningen uti lappmarkerna sysselsätter sig mera med jagt och djurfångst, och tillgången på vildt är der större, ehuru ojemn, ena året riklig andra året ingen. Fogel och hare fångas dels i snaror, dels under flakar; skogs- och sjöfågel skjutes dessutom. Å ekorre är jagten vissa år lönande. Bland rofdjur förekomma järf, varg och räf temligen allmänt, björn, mård och utter sparsamt. Alla dessa äro i lappmarkerna föremål för jagt.

Handverkare, utom de som äro upptagna i Tab. N:o Tab. N:o 7 b, finnas spridda här och der på landet, utöfvande åtskilliga yrken, men som desse icke ständigt syssla dermed och för öfrigt oftast

äro sjelflärd — s. k. gerningsmän — hafva de icke ansetts böra införas i denna tabell.

Husslörden står icke högt inom länet. De åtgärder, som från statens och Hushållningssällskapets sida blifvit vidtagna för att få slöjdkunskapen utbredd och befolkningen att använda de långa vinteraftnarne för förfärdigande af slöjdalster, hafva visserligen burit någon, men långt ifrån all den frukt, som önskligt varit. Så mycket hafva dock dessa åtgärder ådagalagt, att befolkningen icke saknar handlag och att den lätt eftergör sådana saker, som den anser för sig användbara, samt att den tillagnar sig förbättrade arbetsmetoder och gifver vackrare former åt de slöjdalster, den förfärdigar, än tillföre. De *utställningar*, som varit förenade med Hushållningssällskapets sammarsammankomster, hafva år efter år haft att framvisa ökad antal slöjdalster och, hvad väfnader och yllevor särskildt vidkommer, under de senare åren varit verkligt rikhaltiga. Genom de pris, som tillfallit utställare, har hägen åtminstone för den qvinliga slöjden

blifvit märkbart utvecklade och de senare årens utställningar hafva derfor företett framsteg både i tillverkningsförmåga och smak, på samma gång som genom dem blifvit bevisadt, att den qvinliga slöjden, som förnämligast afser tillverkning af tyg och kläder för så väl den manliga som den qvinliga befolkningens förbrukning af klädespersedlar i hemmen, icke står så lågt, som man förut antagit. Det betydliga antalet får, som jordbrukarne underhålla, lemna mycket material för den qvinliga husslörden, synnerligast som kläderna förnämligast bestå af ylle eller halfyllte tyg. Karlarne sysselsätta sig förnämligast med förfärdigande och lagning af kör- och åkerredskap, husgerädsartiklar, nätbinding m. m. sådant, dock icke egentligen för annat än den egna förbrukningen och obetydligt till afsalu. *Korgflätning*, som inlärts genom af Hushållningssällskapet antagen undervisare, har icke vunnit någon stor spridning, men utövas dock af en och annan, som derfor haft särskild fallenhet.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

Tab. N:o 8. A) Landkommunikationer. Tab. N:o 8 redogör för *vägar- nes längd*, hvaraf inhämtas, att stora landsvägarne äro oförändrade; att häradsvägarne under femårsperioden ökats med 1,8 mil och sockenvägarne med 2,6 mil.

De anslag af allmänna medel, som i och för *väganläggningar* under femårsperioden blifvit nådigst anvisade, synas af bredvidstående tabell.

Dessutom har på enskild bekostnad väg anlagts från allmänna kustlandsvägen i närheten af Näsbyn uti Neder-Kalix till Björkfors egendom i samma socken, utgörande denna väg i längd 1,3 mil och har anläggningskostnaden utgjort 15,000 kronor.

Tabellen upptager äfven *gästgifverin* och *skjutsning*, hvaraf inhämtas, att gästgifverien efter stora landsvägen från gränsen mot Vesterbottens län genom Piteå och Luleå städer till Haparanda äro 18, hvaraf 15 på landsbygden och 3 i städerna, samt att de från denna väg utgående häradsvägarne äro försedda med 38 gästgifverin med skjuts å landsväg, 2 med skjuts å väg och medelst rodd, samt 4 med båtskjuts om sommaren och hästskjuts om vintern. Vid 60 af dessa gästgifverin bestrides skjutsningen genom entreprenörer; vid 2 af dem är skjutsen ordnad i enlighet med 5 punkten i Nådiga brefvet af den 14 Dec. 1866 och vid 3 andra är nådigst föreskrifvet, att skjutsen så skall ordnas, ehuru Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ännu icke lyckats få entreprenadafatal till stånd. Dessutom finnas vid vintervägar 4 gästgifverin med entreprenad och dels efter de större vattendragen och dels efter sommargångvägar och vintervägar 29 ombytesställen, der embets- och tjänstemän, som resa i tjänsteärenden erhålla herberge och skjuts, — samt äfven andra resande forskaffas, ehuru i detta fall ersättningen utgår enligt ömsesidig öfverenskommelse. *Ersättningen till skjuts-entreprenörerna* har utgjort:

	Anslag af allmänna medel.		Skjutskyldiges bidrag.		Summa.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
För år 1871.....	3,000	—	8,484	50	11,484	50
» » 1872.....	3,336	79	7,874	71	11,211	50
» » 1873.....	2,848	19	10,282	31	13,130	50
» » 1874.....	3,572	78	18,244	72	21,817	50
» » 1875.....	4,621	48	22,544	40	27,165	88
Summa	17,379	24	67,430	64	84,809	88

K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1871—1875. Norrbottens län.

Anslag af allmänna medel för väganläggningar.

	Beräknad arbetskostnad.		Anlagd eller förbättrad väglängd.	Beviljad statsbidrag.		Tiden inom hvilken arbetet bör fullbordas.
	Kronor.	öre.		Kronor.	öre.	
Anläggning af väg inom Gellivare socken från gränsen mot Öfver-Kalix till Skröfvens by ¹⁾	34,400	—	1 mil 12,540 fot	28,670	—	1/10 1876
Anläggning af väg från Vibbyn i Öfver-Lule till kustlandsvägen vid Störjeländet i Neder-Lule socken ²⁾	8,318	24	1 mil 10,000 fot	2,000	—	1/10 1875
Anläggning af väg emellan Rohnäs och Böle byar i Pite socken för komplettering af allmänna häradsvägen mellan Piteå och Arvidsjaur ³⁾	10,600	—	35,070 fot	7,000	—	1/10 1877
Anläggning af vinterväg från Jäckvik vid Hornafvans vestra strand till riksgränsen mot Norge i riktning mot Saltenfjord, äfvensom till uppförande af stall vid Jäckvik samt fjällstugor och stallar vid Sädvajaur, Arrajokk och Merkinisjaur ⁴⁾	34,650	—	omkring 7 mil	34,650	—	31/12 1876
Anläggning af väg mellan Junosuando by i Pajala socken till Vittangi kyrkoby i Jukkasjärvi ⁵⁾	49,440	—	5 mil 2,592 fot	49,400	—	1/10 1877
Anläggning af väg från Gellivare sockengräns till Öfre Landsjärv inom Öfver-Kalix socken ⁶⁾	8,665	—	0,9 mil	5,700	—	1/10 1877
Anläggning af väg från Råbäck i Öfver-Lule till Gaddviks bys gräns i Neder-Lule socken ⁷⁾	24,030	—	2 mil 13,372 fot	8,000	—	1/10 1877
Summa	—	—	—	135,420	—	—

A n m. 1) Kungl. brefvet d. 10/5 1872 m. fl. — 2) Kungl. brefvet d. 20/12 1872. — 3) Kungl. brefvet d. 21/11 1873. — 4) Kungl. brefvet d. 17/6 1873. — 5) Kungl. brefvet d. 8/5 1874. — 6) Kungl. brefvet d. 14/8 1874. — 7) Kungl. brefvet d. 21/6 1875.

Allmänna landsvägen är på fyra ställen afskuren af större vattendrag. Öfver Pite, Lule och Kalix elfvar begagnas färja men öfver Råne elf är bro. På häradsvägarne begagnas färja, öfver Långträsk och Pite elf på vägen emellan Piteå och Arvidsjaur, öfver Pite elf vid Sikfors å häradsvägen emellan Piteå och Elfsbyn, öfver Kalix elf å häradsvägen emellan Neder- och Öfver-Kalix samt öfver sjön Pirtiniemi å vägen emellan Öfver-Torne och Pajala. För alla dessa färjställen och för bron öfver Råne elf äro taxor nådigst fastställda.

Ehuru mycket under de tvenne sista decennierna blifvit åtgjort för landkommunikationernas förbättrande genom *anläggning af nya vägar*, återstår dock mycket ännu att göra i detta hänseende; ty om än de förnämsta utfartsvägarne från det inre landet till kusten redan äro eller snart varda färdigbyggda, återstår dock många andra viktiga förbindelsevägar att bygga, förr än behovet af vägar kan sägas vara fylldt. Länets invånare inse ock numera nästan allmänt vigten af att vägar finnas, som kunna befaras med huld, hvadan ock ganska omfattande arbeten årligen nedläggas på byggande af mindre kärrvägar eller s. k. byvägar, hvarjemte önskan att erhålla förbindelsevägar med redan anlagda hufvudvägar blir mer och mer allmän. Flere undersökningar äro därför under perioden verkställda och kostnadsförslag upprättade för väganläggningar, som af menigheter påfordras och ännu flere äro under handläggning af kompetent person.

B) Sjökommunikationer. Mellan länets hamnar samt mellan dessa och hufvudstaden äfvensom deremellan belägna hamnar underhålles sjökommunikationen förnämligast med ångfartyg, men till någon del med seglande fartyg. Ångfartygens antal voro vid periodens slut fem, nämligen Njord, Thule, Luleå, Piteå och Norrbotten, af hvilka de tre sistnämnda tillhöra bolag i Norrbotten. Dessutom voro tvenne ångbåtar, båda för bolag i Norrbotten, vid periodens slut under byggnad. En lastångare tillhörande bolag i Piteå finnes äfven.

De hamnar, från hvilka denna sjökommunikation eger rum, äro inom Piteå och Pite landsförsamling Jefre med 13, Piteå med 14 och Herrbäck med 16 fots djup; inom Luleå och Neder-Lule område, Ersnäs med 13, Luleå med 15, Finnklipporna (Altappen) med 22 och Strapösund med 17 fots djup; inom Råne socken, Råne med Strömsund med 14 och Jemtö med 18; inom Neder-Kalix, Töre med 12, Kalix (Karlsborg och Nyborg) med 21 och Sangis med 18 fots djup; samt ändtligen Haparanda stads i Neder-Torne socken på $\frac{3}{4}$ mils afstånd belägna hamn Salmis med 13 fots djup.

Mellan Piteå och Rohnäs vid inre Pitefjärden belägna last- och upplagsplats för varor, som komma efter häradsvägen till Arvidsjaur, besörjes person- och godstrafiken med en mindre ångbåt; efter Lule elf besörjes denna trafik med 4 ångbåtar, af hvilka tvenne underhålla den mellan Luleå och Råbäck, en mellan Hednoret och Nedre Edefors samt en mellan Öfre Edefors och Storbacken, utgörande denna kommunikationsled, som på 2:ne ställen, mellan Råbäck och Hednoret samt förbi Edefors är afbruten under resp. 0,8 och 0,3 mil, och å hvilka ställen transporten måste gå öfver land, en längd af 13 mil. Mellan Kalix hamn och Neder-Kalix kyrkostad besörjes trafiken med 2:ne mindre ångbåtar och en ångslup. De stora kustångbåtarne kunna likaledes och gå äfven stundom upp till Neder-Kalix kyrkostad, synnerligast när de komma söderifrån. Mellan Salmis och Haparanda forslas varor dels landvägen, dels med en mindre ångbåt. För öfrigt finnes en mängd större och mindre ångbåtar, som verkställa bogsering och transporter af virke till de på $\frac{1}{4}$ å $\frac{3}{4}$ mil från de inre hamnarna belägna ställen, der fartygen intaga fyllnadslast.

Uppgift å de af kronan bekostade och underhållna *anstalter*, som för *sjöfartens säkerhet* funnos inom länet under femårsperioden, äfvensom å det af kronolotsar verkställda antal *lotsningar* och de därför influtna lotspenningar meddelas här nedan, sådan den af lotsfördelningschefen blifvit afgifven (se nedanstående tabell).

Den förnämsta förändringen under perioden består deri, att en ny fyr blifvit uppförd å Rödkallen mellan Piteå och Luleå.

Den uti förra femårsberättelsen omnämnda genomgräfningen af Hamnholmsudden, för att erhålla en rak och god *farled genom Tjufholmsundet*, det södra inloppet till Luleå, har under hela perioden varit under arbete. Två år torde ännu åtgå, innan detta arbete hinner blifva afslutadt.

För rensningars utförande till bildande af *flottled* genom Sikforsarna i Pite elf har Eders Kungl. Majt genom nådigt beslut af den 28 Juli 1871 anvisat ett statsbidrag af 6,900 kronor. Detta arbete, som är beräknadt kosta 13,840 kronor, och som utföres af Pite landsförsamlings kommun, var vid periodens slut icke fullbordadt.

Strömrrensningar till bildande af flottled hafva, enligt hvad ofvanför är omnämndt, verkstälts i Lilla Lule elf och dess tillflöden under åren 1874 och 1875 af Luleå snickeriaktiebolag, som på detta arbete lära hafva nedlagt omkring 300,000 kronor. Flere betydliga arbeten återstå ännu att verkställa, egentligen dock i bivattnen.

År.	Sjömärken.								Lotsplatser.	Lotsar.	Antal lotsningar.			Influtna lotspenningar.		
	Fasta.				Flytande.						Inrikes fart.	Utrikes fart.	Summa.	Inrikes sjöfarten.	Utrikes sjöfarten.	Summa.
	Fyrrar.	Känningsbåkar.	Stångmärken.	Stenkummel.	Bojar.	Konprickar.	Remmare.	Vanliga grundprickar.								
1871.....	1	3	9	2	6	4	29	297	9	39	142	1,016	1,158	1,181,71	26,444,71	27,626,42
1872.....	2	3	9	2	6	4	29	302	9	43	163	1,149	1,312	1,247,46	30,733,17	31,985,63
1873.....	2	3	9	2	6	4	33	302	9	43	246	1,209	1,455	2,015,19	31,895,52	33,910,71
1874.....	2	3	10	2	6	4	34	306	9	43	351	1,235	1,586	2,781,05	30,853,30	33,634,35
1875.....	2	3	10	2	6	1	43	377	9	44	299	855	1,154	2,477,00	23,009,13	25,486,13

Fyrrarne äro: å Malöru stillastående spegelfyr och å Rödkallen omgående fyr.

Inom länet funnos vid periodens slut 2 postkontor, 5 post-expeditioner och 19 poststationer samt 6 telegrafstationer.

Tab. N:ris 9 a o. 9 b. C) **Sjöfart och handel.** Ut i tabellerna N:ris 9 a och 9 b finnas intagna, i den förra lästetal och besättningar för fartyg och större båtar samt i den senare antalet handlande i städerna och på landet.

Sjöledes afgå härifrån till utrikes ort förnämligast skogsprodukter. Denna export besörjes till betydligaste delen genom norska fartyg. Sjöledes till inrikes orter afsändas härifrån skogsprodukter (bräder, tjära m. m.), lax, smör, renstekar, renhudar, hornlim, pottaska m. m., hvaremot hit införes spanmål, såväl malen som omalen, väfnader, kaffe, socker, brännvin, vin m. m. Denna import och export besörjes mestadels af ångfartyg.

Från Pajala och socknarna uti Torne lappmark försäljes till Norge smör, renkött, renhudar m. m., hvilka produkter transporterats dit öfver fjällryggen med renar. I utbyten mot dessa varor erhålles mjöl, kaffe och andra förnödenheter; hvarjeme sill och torsk inköpes samt försäljes i kustsocknarna.

Haparanda handlande afyttra till Finland en del af de förnödenheter och varor, de hemtaga, samt inköpa derifrån smör, lax, fjäder m. m., som de sedan exportera till sydligare delar

af Sverige. Från Finland eger rum dessutom import af hästar. Hästarne inköpas af befolkningen på denna sidan riksgården och försäljas sedan inom länet.

Försäljning af spritdrycker så i städerna som å landet och derfor influten skatt redovisas i nedanstående tabell. Den skatt, som för denna försäljning erlägges, fördelas enligt gällande bestämmelser, mellan landstinget, Hushållningssällskapet och kommunerna.

	Minuterings-ställen.		Antal utskänknings-ställen.				Influtna minuterings- och utskänknings-afgifter i Kronor.					
	På landet.	I städerna.	På landet		I städerna		På landet.		I städerna.		Summa.	
			hela året.	för kortare tid.	hela året.	för kortare tid.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
År 1871	—	3	8	2	5	4	7,415	—	12,730	—	20,145	—
» 1872	—	3	8	2	5	3	6,531	25	12,624	—	19,155	25
» 1873	1	3	9	2	5	4	7,375	—	12,500	—	19,875	—
» 1874	—	3	8	2	5	6	6,200	—	14,540	—	20,740	—
» 1875	—	3	7	2	5	6	11,425	—	14,220	—	25,645	—
Summa	—	—	—	—	—	—	33,946	25	66,614	—	103,560	25

5. Kameralförhållanden.

Tab. N:ris 10 a o. b. Tabellerna N:ris 10 a och 10 b visa förhållandet såväl angående antalet hemman och lägenheter å landet, dessas natur och brukningsdelar jemte uppskattningsvärde vid periodens slut, som ock för samma tid jordarealen och fastighetsvärdet i städerna.

Uppskattningen af fastigheter och inkomster i hela länet visas för hvarje af periodens år i nedanstående tabellariska redogörelse, hvaraf framgår, att uppskattningsvärdet å fast egendom under perioden ökats med omkring 3,400,000 och att den uppskattade inkomsten af kapital och rörelse samt af allmän och enskild tjänstebefattning under samma tid mer än fördubblats.

För de fastigheter uti länet, som vid periodens slut innehadet af utlänningar, lemnas följande uppgift:

Nationalitet.	Jordbruksfastigheter.			Andra fastigheter.		Summa.	
	An-tal.	Man-tal.	Taxerings-värde.	An-tal.	Taxerings-värde.	An-tal.	Taxerings-värde.
Engelsk (Giles Lorder) (de s. k. Gellivareverken)	174	109,99	1,077,900	—	29,928,850	—	203,200,750
Finsk (hemman i Torne fögderi)	10	1,04	28,700	—	—	10	28,700
Rysk (andel af Luleå stads donationsjord, tillh. en i Ryssland numera gift qvinna)	1	—	200	—	—	1	200
Summa	185	111,03	1,106,800	—	29,928,850	—	214,203,650

	Uppskattadt värde			Uppskattad inkomst					Värdet af beviljnings-fria fastigheter.			
	å jordbruks-fastighet.	å annan fastighet.	Summa värde.	af kapital.	af rörelse-närings eller yrke.	af allmän tjänstebefattning.	af enskild tjänstebefattning.	Summa.	Statens.	Menigheters.		
År 1871	16,991,100	4,245,236	21,236,336	102,990	1,232,795	427,212	—	197,207	—	2,020,204	139,800	591,875
» 1872	16,988,800	4,290,786	21,279,586	103,999	1,322,526	417,497	—	201,312	—	2,045,334	139,800	603,675
» 1873	17,292,700	4,687,534	21,980,234	110,601	1,713,550	454,228	—	219,081	—	2,497,460	170,000	1,016,825
» 1874	19,169,510	5,110,434	24,279,944	117,539	3,196,393	535,778	50	249,706	50	4,099,417	165,000	1,027,375
» 1875	19,229,700	5,398,934	24,628,634	127,657	3,028,817	617,723	—	276,823	—	4,051,020	172,500	1,104,655

Några lagligen förmedlade hemman hafva tillföre icke funnits inom länet, men under perioden har ett kronohemman i Pite socken blifvit förmedlat från $\frac{1}{4}$ till $\frac{9}{64}$ mantal. Oförmedlade hemmantalet utgjorde vid periodens slut 848,150 mantal samt uppgick vid utgången af förra femårs-perioden till 817,426 »

hvadan således en tillökning uppkommit af 31,024 mantal härledande sig dels af pågående afvittring, dels af att nybyggen ingått i skatt, dels af att kronohemman, hvilka efter det $\frac{2}{3}$ af

frihetstiden tilländagått, skattat för halva räntan, sedermera vid frihetstidens slut inträdt i full skattskyldighet och dels af andra omständigheter.

De upplåtelse af kronojord, som under perioden skett, äro följande:

	Krononybyggen.	Lägenheter.
År 1871	—	24
» 1872	—	7
» 1873	3	6
eller tillsammans 3 nybyggen och 37 lägenheter.		

Derjemte har åt nedannämnda sågverk upplåtits mark i ersättning för stockfångst nemligen: åt *Björkfors sågverk* i ersättning för 1,288 trån: 44,456,13 qv.-ref duglig och 21,521,15 qv.-ref oduglig mark emot en skogsränta af 245 kronor 17 öre; åt *Gyljens sågverk* i ersättning för 610 trån: 39,882,07 qv.-ref duglig mark och 18,935,55 qv.-ref impediment mot en skogsränta af 56 kronor 39 öre; åt *Storfors sågverk* under åren 1858—1933: 26,668,90 qv.-ref duglig och 1,411,02 qv.-ref impediment emot förhöjning i förut åsatta skogsräntan af 74 kronor 40 öre; åt *Borgfors, Brattfors, Tvärå och Helleströms sågverk* under åren 1859—1926: 118,360,50 qv.-ref duglig och 14,000,15 qv.-ref oduglig mark emot en förhöjning i förut åsatta skogsräntan af 317 kronor 89 öre.

För under perioden *upplåten öfverloppsmark* är ofvan redogjordt under afdelningen Skogshushållning.

Beloppet af det *odlingsunderstöd* och den *uppfostningshjelp* för minderåriga barn, som kommit nybyggare i länet till godo utgör: för år 1871..... kronor 43: 09.
 » 1872..... » 1,282: 16.
 » 1873..... » 643: 50.
 » 1874..... » 299: 19.
 » 1875..... » 567: —

Summa kronor **2,834: 94,**

eller i medeltal..... 566: 99.

Till *skatte omförda* i jordeboken äro följande kronoegendomar:

	Mot lösen.		Utan lösen enl. Kungl. Brefvet den 6/5 1817.		Summa.	
	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.
År 1871.....	2	27/64	20	383/192	22	341/48
» 1872.....	8	157/192	39	6215/384	47	7145/384
» 1873.....	3	7/32	50	7255/384	53	7113/128
» 1874.....	3	5/16	23	427/128	26	457/128
» 1875.....	5	13/32	27	5807/1280	32	6137/1280
Summa	21	217/96	159	27727/1280	180	292861/3840

af hvilka 22 äro belägna i lappmark, hvadan egarne jemlikt afvittringsstadgan fått endast inskränkt förfoganderätt till skogen, 5 icke varit i behörig tid fullhäfdade, hvarför egarne fått endast enahanda rätt, samt öfrige 153 innehafvas med full och oinskränkt rätt till skogen.

Ekonomiska besigtningarna å kronohemman och nybyggen hafva så afupit, att i afseende på 396 dylika lägenheter något yttrande jemlikt Kungl. förordningen om dispositionsrätten till skogen å vissa hemman af den 29 Juni 1866 icke ansetts erforderligt, att åboerna å 232 nybyggen enligt nämnda författning ansetts böra efter skatteomföringen njuta endast inskränkt förfoganderätt öfver skogen, samt att, med inberäkning af de under nästföregående femårsperiod vederbörande åboar för vanhäfd frändömda 7 kronohemman om tillsammans 21/32 mantal och 25 oskattlagda nybyggen, vid 1875 års slut voro för eftersatta åboskyldigheter innehafvarne frändömda 80 kronohemman och nybyggen om tillsammans 2583/96 mantal, 104 oskattlagda nybyggen och 9 kronotorp, hvarförutom besittnings- och frälserätten till 3 frälsehemman om tillsammans 3 mantal och ett säteri om 1/2 mantal för bristande byggnad och odling blifvit ett utländskt bolag frändömd genom utslag, som dock ännu är på Eders

Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende. Förenämnda kronolägenheter äro sålunda använda:

	Skattlagda hemman och nybyggen.		Oskattlagda nybyggen.		Kronotorp.
	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	
Till kronojägareboställen.....	4	17/32	—	—	—
» kronoparker.....	29	91/96	—	—	—
Bibehållna under kronans omedelbara disposition för att framdeles, om så lämpligt pröfvas, bilda kronoparker.....	8	147/64	4	—	—
Till allmänna kronomarken utlagda för att vid afvittrings- eller kronoparksregleringar disponeras.....	16	19/64	100	9	9
Ännu icke disponerade.....	23	1273/96	—	—	—
Summa	80	2583/96	104	9	9

Antalet af och förhållandet med *jordafsöndringar*, för hvilka Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt afgäld, är följande:

	På lifstid eller viss tid.	Everld-liga.	Summa.	Afrösad tyvidd. Qv.-ref.
År 1871	10	23	33	1,200,878.
» 1872	9	38	47	1,616,057.
» 1873	11	53	64	1,889,121.
» 1874	19	70	89	2,019,644.
» 1875	22	74	96	2,343,734.

Summa **71 258 329 9,069,434.**

Under nästföregående period voro jordafsöndringarna 169 och hafva de således under denna period varit nära dubbelt flere. Det vill här af synas, som om obenägenheten hos hemmansegarne att afsöndra jord och hos den lösa befolkningen att skaffa sig ett jordstycke minskats. Det vore lyckligt för länet, om denna iakttagelse äfven komme att gälla för framtiden. Odlingbar mark, som hemmansinnehafvarne sjelfve svärligen kunna medhinna att belägga med arbete, finnes öfver allt i länet. De stora olägenheter, som under tider, då arbetsstillfällena äro få och missväxtår påkomma, en befolkning, hvilken icke alls är fäst vid jorden, medför för de besutne, kunna genom ökade jordafsöndringar mildras, om ej helt och hållet häfvas. Anmärkningsvärdt är, att det egentligen är uti de sydligare delarne af länet eller inom de trakter, der jordbruket på senare åren gått framåt, som afsöndringar egentligen förekomma. Afgälden för dessa afsöndringar hafva allmännast fastställts uti dagsverken, mera sällan i spanmål eller penningar, hvilket iakttagits för att öka arbetskrafterna vid hemmansbruket.

I tabellen N:o II redogöres för göromålen vid *skiftes-* Tab. N:o 11 *verket*. Såsom *utflyttningsunderstöd* efter laga skiften äro under perioden af statsmedel utbetalda:

år 1871.....	2,700.
» 1872.....	975.
» 1873.....	450.
» 1874.....	300.
» 1875.....	487: 50.

eller tillsammans kronor **4,912: 50,** hvarförutom såsom statsbidrag för laga skifte utbetalts: i Seivits by med Sangijärvi nybygge 1,000 kronor år 1874 och 1,281 kronor 25 öre år 1875, samt i Nikkola och Käresjokki byars skifteslag

2,824 kronor 18 öre år 1874, alla dessa utbetalningar på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 20 Februari 1874.

Afvittringsgöromålen hafva under perioden fortgått med en arbetsstyrka af 15 landtmätare utom styresmannen. Göromålen hafva utgjorts dels af mätningar och skattläggningsberedningar i Pajala, den enda af kustlandssocknarna der afvittringen ännu ej är afslutad, dels af rågångars uppgående mellan lappmarkssocknarna och afmätningar uti Arvidsjaur, och dels af laga skiftesgöromål inom Öfver-Torne moderförsamling, samt Hieta-niemi och Korpilombolo kapellförsamlingar, hvilket laga skifte enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref af den 12 Augusti 1864 skolat företagas omedelbart efter den egentliga afvittringen och verkställas af vid afvittringsverket anställda landtmätare. Denna sistnämnda stora och vidlyftiga förrättning var vid periodens slut bringad nära sitt slut.

Kronans kostnader i och för dessa förrättningar hafva utgjort:

år 1871.....	53,326: 53.
» 1872.....	45,447: 33.
» 1873.....	44,974: 90.
» 1874.....	57,418: 85.
» 1875.....	69,818: 71.

eller tillsammans 270,986: 32 kronor.

Af de låneunderstödsmedel, som beviljades länets invånare med anledning af den totala missväxten år 1867, äfvensom af äldre understödslån, återstodo oguldna vid periodens början 442,348 kronor 89 öre. Dessa medel hafva under åren 1871, 1872 och 1873 blifvit till fullo inbetalda, jemte ränta till ett sammanlagdt belopp af 2,340 kronor 44 öre för sentida inbetalningar.

Tab. N:o 12. Redogörelse för kronouppbörden är lemnad uti bilagde tabell N:o 12.

Uppbörden af landstingsmedel har utgjort:

år 1871.....	kronor 10,784: 88.
» 1872.....	» 11,245: 27.
» 1873.....	» 11,339: 77.
» 1874.....	» 18,289: 92.
» 1875.....	» 20,926: 12.

Skogarne hafva i ränteriet inbragt de medel, som i efterföljande tabell redovisas. Att denna uppgift icke är öfverensstämmande med den under Skogshushållning lemnade uppgift på erlagd betalning för försålda skogseffekter, härleder sig deraf, att försäljning af skogseffekter sker det ena året och att betalningen

erlägges först året derpå, att betalning för i beslag taget virke ofta icke inflyter på samma år, som beslaget verkstälts, samt att arrenden af skogsslatter m. m. icke i förra tabellen under skogsväsendet äro redovisade. De influtna medlen hafva varit:

År	För lofligen afverkad virke, arrenden m. m.		För i beslag tagna effekter.		Summa.	
År 1871.....	78,459	42	40,660	43	119,059	85
» 1872.....	198,538	53	27,339	28	225,877	81
» 1873.....	213,993	72	26,429	29	240,423	01
» 1874.....	456,692	87	75,659	25	532,352	12
» 1875.....	652,091	98	15,614	75	667,706	73
Summa	1,599,776	52	185,673	—	1,785,449	52
eller i medeltal	319,955	30	37,134	60	357,089	90

De vid de årliga markegångssättningarna bestämda pris å spannmål och hö (bättre) samt å dagsverken hafva varit:

år	Per kub.-fot.		Per centner. Bättre hö.
	Råg.	Korn.	
år 1871.....	2,57.	2,23.	1,55.
» 1872.....	2,52.	2,15.	1,72.
» 1873.....	2,75.	2,50.	2,75.
» 1874.....	3,00.	3,00.	3,21.
» 1875.....	2,71.	2,55.	3,06.
Medeltal	2,71.	2,49.	2,76.

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Drängdagsverke sommartid ..	2,00.	2,25.	2,75.	3,00.	2,50.
Do do vintertid	1,00.	1,25.	1,75.	2,00.	1,67.
Qvinsdagsverke sommartid ..	1,12.	1,25.	1,75.	2,00.	1,67.
Do do vintertid	0,68.	0,75.	1,00.	1,25.	1,00.
Dagsverke med häst och karl sommartiden	3,37.	3,75.	5,00.	5,50.	5,00.
Do vintertiden	2,58.	2,80.	4,00.	4,50.	4,00.

Kostnaden för en soldats underhåll, beräknad efter den årliga markegången å vakansafgiften för hel soldatrote, har uppgått:

år 1871 till.....	kronor 80: 29.
» 1872	» 82: 16.
» 1873	» 99: 58.
» 1874	» 115: 94.
» 1875	» 119.

eller medeltal till kronor 99: 39.

6. Politi.

Folkundervisningen. Uti ett så vidsträckt och glest befolkadt län, som Norrbottens, skola svarigheter möta att på ett tillfredsställande sätt ordna undervisningen för det uppväxande släktet, — ju mer glest befolkad en trakt är, ju mer blir detta händelsen. Sjelfva folkskolan måste vara ambulerande och småskolan på de flesta ställen ersätta folkskolan. Befolkningen har emellertid ögat öppet för undervisningen och landstinget har egnat densamma en stor uppmärksamhet samt anslagit medel till dess befrämjande. Det uti föregående femårsberättelse omständligt omnämnda landstingsbeslutet för 1869, hvarigenom småskolornas eller rättare sagt ersättningsskolornas antal blef

ökadt med 32, så att de tillsammans utgjorde 75 st., det bidrag, som af landstingsmedel, enligt samma beslut, utgätt till kommunerna i och för småskolelärares och lärarinnors aföning, äfvensom det anslag, som från samma tid utgätt för bildande af sådana lärare och lärarinnor, har verkat mycket godt för folkundervisningen under de fem år, beslutet omfattat, samt föranledt landstinget att fortgå på den inslagna banan och än ytterligare utveckla den, så att bland annat hvarje småskolas verksamhetskrets blifvit mindre. 1874 års landsting beslöt nemligen: att dess år 1869 fattade beslut angående folkskoleväsendets ordnande och förbättrande inom länet måtte för yt-

terligare fem år från och med år 1875 blifva gällande med den förändring, att, de förut befintliga egentliga folkskolorna oberäknade, småskolorna förökas till det antal, att en skola blir tillgänglig för hvar 750-tal af länets befolkning, dock så att kommun, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger 1,125 anses erfordra två småskolor; samt att för nästföljande fem år åt lärare och lärarinnor vid småskolor i lön anslå 150 kronor årligen åt hvar och en, dock att minimum af lönen kunde ned sättas till det hittills bestämda beloppet, med rättighet för den kommun, der sådant kunde åvägabringas, att det derigenom uppkommande öfverskottet till flere småskolor inom kommunen användas. Genom detta beslut bör småskolornas antal kunna ökas från 75 till 100.

Nedanstående tabell redogör för folkskoleväsendets ställning i länet vid periodens slut:

Församling.	Folkmängd.	Antal folk-skolor.		Antal små-skolor.		Högsta antal rotar för flyt-tande		Under-visningstid i måna-der för		Antal skolhus.	Anmärkningar.		
		Fasta.	Flyttande.	Fasta.	Flyttande.	Summa.	Summa.	Summa.	Summa.				
Pite lands-	12,584	1	6	7	19	19	2	3	8	8	13		
Piteå	1,963	2	2	1	1	—	—	—	—	8	8	2	
Elfsby	2,576	1	1	—	3	3	3	3	8	8	8	1	
Arvidsjaur	2,802	1	—	1	3	3	—	4	9	9	9	1	Dessutom för lapparne en af svenska missionsällskapet beko- stad fast skola och en statens reseka- teket.
Arjeppluog	1,267	—	1	1	1	1	2	4	8	8	8	8	Dessutom resekateket för lapparne och en fast lappscola (sta- tens).
Luleå	2,586	2	2	2	2	—	—	—	8	8	8	2	En »mellan- eller för- beredande skola» fin- nes dessutom.
Neder-Lule	9,283	1	3	4	13	14	3	3	8	8	10	10	Nya skolhus under byggnad.
Öfver-Lule	7,948	2	—	2	10	10	3	3	8	8	4	4	Nya skolhus under byggnad. Dessutom är af Gellivare bolag inrättad en fast skola och en småskola.
Jokkmokk	2,237	—	1	1	1	1	2	4	8	8	8	8	Skolhus under bygg- nad. Dessutom fin- nes en fast lapp- skola i Qvikkjokk och en missionskola i Mattisudden.
Råne	6,862	1	1	2	7	9	2	3	8	8	2	2	Skolhus under bygg- nad.
Neder-Kalix	8,517	2	1	3	12	12	3	3	8	8	5	5	Skolhus under bygg- nad. Vid Karlsborg och Töre hafva verks- egarne uppfört skol- hus.
Öfver-Kalix	3,823	—	1	1	6	6	2	6	8	8	2	2	Nya skolhus under byggnad. En biträ- dande lärare finnes.

Församling.	Folkmängd.	Antal folk- skolor.		Antal små- skolor.		Högsta antal rotar för flyt- tande		Under- visningstid i måna- der för		Antal skolhus.	Anmärkningar.		
		Fasta.	Flyttande.	Fasta.	Flyttande.	Summa.	Summa.	Summa.	Summa.				
Gellivare	2,999	1	1	—	2	2	3	6	8	8	8	8	En fast statens lapp- skola dessutom, samt 2 kateketer bland nomaderna.
Haparanda	944	1	1	1	1	—	—	—	8	8	2	2	Två nya småskolor skola inrättas.
Neder-Torne	2,155	1	1	1	1	2	3	8	8	8	1	1	
Karl Gustaf	2,177	1	1	3	3	—	—	3	8	8	1	1	
Hietaniemi	1,970	1	1	2	2	—	—	4	8	8	1	1	
Öfver-Torne	2,710	1	1	2	2	—	—	3	8	8	1	1	
Korpilombolo	1,198	1	1	1	1	—	—	8	6	8	1	1	En ny småskola skall inrättas.
Pajala	3,581	1	1	2	2	—	—	6	8	8	1	1	Den fasta folkskolan har varit i saknad af lärare. Kateketer finnes för lappall- mogen.
Jukkasjärvi	1,869	1	1	2	2	—	—	6	—	8	1	1	Folkskolan försedd med oexaminerad lä- rare = Småskolan. 2 kateketer för lapp- parne. 1 fast mis- sionskola.
Enontekiö	1,305	1	1	—	—	—	—	3	8	—	1	1	Folkskolan försedd med oexaminerad lä- rare = Småskolan. 2 kateketer för lapp- parne. 1 fast mis- sionskola.
Summa	53,356	19	18	37	7	90	97	—	—	—	—	52	

Af denna tabell framgår, att 37 egentliga folkskolor och 97 småskolor, hvilka i allmänhet äro såsom ersättningsskola att anse, vid periodens slut funnos i länet, förutom de skolor, som af enskilda bolag anordnats å de ställen, der dessa hafva en större mängd arbetare, samt de statens och missionsällskapets skolor, hvilka uteslutande äro afsedda för den lappska befolkningen.

Genom de anordningar, som blifvit vidtagna, kan förutses, att folkupplysningen skall tränga till allt vidare kretsar och att sträfvan att utbilda folkundervisningen skall blifva märkbar inom kommunerna, den ena efter den andra, samt att kommunnerna, en gång inseende nödvändigheten och vigten af att verklig undervisning bibringas det uppväxande släktet, icke skola komma att undandra sig de uppoffringar, som därför erfordras, hvadan landstingets ingripande, nu så nödvändigt för åstadkommande af undervisningsanstalter inom kommunerna, omsider skall varda obehöfligt. Pite landsförsamling har redan börjat inslä på denna väg genom anställande af flere examinerade folkskolelärare och genom uppförande af flere skolhus, hvilket senare äfven inom andra församlingar står på dagordningen och är under utförande.

Den undervisningskurs, som under periodens år varit anordnad för bildande af småskolelärare och lärarinnor, har emellertid varit alltför kort, för att dessa, der ej särskilda anlag och god underbyggnad gjort undantag, skolat kunna danas till skicklige lärare. Kursen har ock därför under periodens sista

år varat något längre än under de första och fråga är nu före, att landstinget skall inrätta ett seminarium för bildande af dylika lärare och lärarinnor, i hvilket kursen skall pågå ett helt läseår. Detta seminarium skulle egentligen komma att afse den svenska befolkningens behof af lärarekrafter, då både den lappska och den finska befolkningens behof i detta afseende på annat sätt har blifvit tillgodosedt. Eders Kungl. Maj:t har nemligen dels den 29 Maj 1874 i nåder förordnat, att ett seminarium för bildande af lärare och lärarinnor vid småskolor i de finska församlingarna skulle år 1875 upprättas i Haparanda, samt under den 19 Maj sistnämnda år fastställt sättet derför, dels den 21 derpå följande Maj bestämt, att ett seminarium för bildande af lappska lärare och lärarinnor i småskolor skulle upprättas i Mattisudden uti Jokkmokk. Dessa båda seminarier, som helt och hållet underhållas af statsmedel, hafva, på sätt Eders Kungl. Maj:t beslutat, trädt i verksamhet hösten 1875, och om än elevantalet i den första kursen ej varit så stort, är det dock antagligt, att hugade och lämplige elever icke skola komma att saknas, då hvarje elev, som gör sig deraf förtjent, eger under läroåret uppbära ett stipendium af högst 200 kronor. Svårigheten att erhålla lärare och lärarinneplatser besatta, som varit stor i de delar af länet der finska och lappska talas, skall härigenom blifva häfd, och det uppväxande slägtet derstädes kunna meddelas lika god undervisning, som hittills meddelats i skollärdern varande barn uti de svenska församlingarna. För närvarande är det till och med bättre ställt för den finska och lappska befolkningen, men då inrättandet af ett landstingsseminarium, enligt hvad nyss är nämnt, är förestående, inträder snart likställighet.

Här torde äfven böra omnämnas, att sistlidet års landsting tillsatt en komité, som, jemte det den med uppmärksamhet har att följa allt, som rör folkskoleundervisningen, till landstinget årligen skall ingifva förslag till de åtgärder, som den anser nödvändiga för dess befrämjande och utveckling.

Elementarläroverken. I Luleå finnes ett fullständigt högre elementarläroverk samt i Piteå ett 5- och i Haparanda ett 4-klassigt lägre elementarläroverk.

Barnhem. Det i föregående berättelser omnämnda genom enskild välgörenhet inrättade och underhållna barnhemmet i Neder-Kalix har äfven under innevarande period varit i verksamhet och gäller om det samma omdöme, som förut blifvit lemnadt. I barnhemmet underhölls år 1875 17 flickor och bland från detsamma utgångna äro tvenne anställda såsom lärarinnor i småskolor, i hvilka befattningars skötande de förvärfvat sig välförtjent beröm.

För länets landtbruksskola är redogjordt under Jordbruk och boskapsskötsel.

Slöjdskola. En sådan har under senare delen af år 1875 varit i verksamhet uti Piteå landsförsamling. Elevernas antal har varit 11 och undervisning har meddelats i snickring, rottingsflätning m. m.

Bankinrättningar. Ett afdelningskontor af Riksbanken har sedan 1872 varit förlagdt i Luleå, hvarjemte Vesterbottens Enskilda bank har sådana kontor i Piteå, Luleå och Haparanda. För Luleå filialbank utgick oktrojen i September 1871.

Tab. N:o 13. För Sparbankernas verksamhet är redogjordt i tabellen N:o 13. Under perioden hafva trenne nya sparbanker blifvit inrättade, nemligen uti Råne, för hvilken Eders Kungl. Maj:t

fastställt reglemente den 11 Januari 1873, Öfver-Lule med reglemente af den 21 April 1874 och Pajala med reglemente af den 30 Mars 1875, så att antalet sådana vid periodens slut var 8. Att förtroendet till sparbankerna tilltagit under perioden, visar tabellen tydligen. Vid förra periodens slut kom en delegare i sparbank på 47,6 invånare, vid denna periods slut en på 18,7 invånare. Delegarnes antal har ökats med 2,854 och utgjorde vid periodens slut 4,450; delegarnes behållning har under perioden nära fyrdubblats och uppgick vid dess slut till 848,035 kr.

En folkbank finnes uti Råne, för hvilken Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt reglemente den 26 Juli 1873. För denna banks verksamhet under periodens sista år är af bankens styrelse lemnadt följande redogörelser:

Kassaräkning.

Influtna medel.		Utgifna medel.	
Grundfondens räkning.....	9,575 83	Grundfondens räkning.....	205 67
Reservfondens ".....	348 08	Diskont ".....	75,668 75
Diskont ".....	52,907 75	Sparinsatsers ".....	1,730 83
Sparinsatsers ".....	10,303 81	Depositions ".....	2,514 79
Depositions ".....	6,384 26	Intresse ".....	43 62
Intresse ".....	1,335 76	Omkostnads ".....	277 52
Omkostnads ".....	4 95	Vinstutdelnings ".....	406 11
1874 års vinst ".....	406 11	Diverse afräkningar.....	1,037 53
Diverse afräkningar.....	1,037 90	Dagkassan.....	419 63
Kronor: 82,304 45		Kronor: 82,304 45	

Utdrag ur granskadt bokslut:

Vinst- och Förlusträkning.

Omkostnads-räkning.....	222 57	Intresse-räkning.....	788 96
Balans-räkning, årets vinst.....	566 39		
Kronor: 788 96		Kronor: 788 96	

Balansräkning.

Tillgångar.		Skulder.	
Kassan.....	419 63	Grundfondens räkning.....	9,382 81
Diskont-räkning.....	22,761 —	Reservfondens ".....	352 34
Omkostnads-räkning.....	50 —	Sparinsatsers ".....	8,907 39
		Depositions ".....	3,990 31
		Diverse afräkningar.....	31 39
		Vinst- och Förlust-räkning.....	566 39
Kronor: 23,230 63		Kronor: 23,230 63	

Redogörelse för länets brandstodsbolags verksamhet lemnar nedanstående tabell:

	Antal försäkringar.	Värdet å försäkrad egendom.	Brandskadeersättningar.	Utdebitering för 100 kronors ansvarighetsvärde.
Vid slutet af år 1871	1,746	4,192,235	556	15
" 1872	1,810	4,364,342	2,496	88
" 1873	1,873	4,504,478	4,012	01
" 1874	1,942	4,743,438	857	93
" 1875	2,016	5,213,838	3,454	94
Medeltal	---	---	2,275	58

Nytt reglemente är fastställt af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 5 Oktober 1872. 367 nya delegare hafva tillkommit och värdet af den i bolaget försäkrade egendom har ökats med 1,214,108 kronor. Dessutom finnas åtskilliga föreningar i särskilda tingslag, inom hvilka brandskador ersättas dels med byggnadsmaterialier dels med penningar.

Lasarett finnas i Piteå, Luleå och Haparanda. När länet delades i trenne lasaretsdistrikt, inköptes för Luleå distrikt ett hus, som, till dess nytt lasarett hunne uppföras, skulle användas till lasarett. Detta provisionela lasarett begagnas ännu, men har 1875 års landsting bemyndigat lasaretsdirektionen att gå i författning om uppförande af ett nytt och tidsenligt lasarett och har direktionen med anledning af detta bemyndigande under perioden inköpt välbelägen gård jemte rymlig tomt, der lasarettet kommer att uppföras. Lasaretsdistrikten redovisas i tabellen öfver länets indelning Litt. A.

Kurlus och sjukvårds afgifterna hafva utgjort:

år 1871	6,976: 25	} å 25 öre person.
» 1872	7,420: 25	
» 1873	7,430: 75	} å 40 öre för man och 20 öre för qvinna.
» 1874	9,875: 00	
» 1875	10,246: 45	

Läkarevården bestrides af 6 provinsialläkare, 1 stadsläkare, som tillika är lasaretsläkare i Luleå, samt till och med år 1874 af 1 regementsläkare, som tillika varit stads- och lasaretsläkare i Piteå. Provinsialläkarne äro stationerade i Piteå, Öfver-Lule, Råne, Neder-Kalix, Haparanda och Pajala. Den i Haparanda är tillika lasaretsläkare. Provinsialläkaredistriktet finnas angifna i nyss återopade tabell Litt. A. Väl har Eders Kungl. Maj:ts år 1873 anvisat lön till en ytterligare Provinsialläkare med station i Öfver-Kalix, men som läkarebostad ännu vid periodens slut icke af kommunen iordningstälts, hafva några åtgärder för platsens besättande icke kunnat vidtagas. För öfrigt möter svårighet att få provinsialläkareplatserna besatta, då anställning här uppe icke har något lockande, hvarken hvad inkomster eller tjänstgöring beträffar.

I länet har blott en *veterinärläkare* under perioden varit anställd, hvilken ock derfor nästan året om varit på resande

fot. En förändring häri förestår derigenom att Eders Kungl. Maj:ts af de af 1875 års Riksdag beviljade medel till flere länsveterinärer anvisat en för Norrbotten och bestämt Haparanda till station för den nye länsveterinären. Denna nya tjänst var vid periodens slut anslagen till ansökning. Derjemte har 1875 års landsting för en tid af fem år anslagit löner till tvenne veterinärer, hvadan veterinärernas antal kommer att uppgå till 4, med hvar sitt distrikt. Då boskapsskötseln är en för Norrbotten så viktig näring, är det väl, att det varder försedt med ett tillräckligt antal veterinärer, hvilka icke allenast kunna hindra, att sjukdomar inkomma i boskapshjordarne, utan äfven verka för en bättre skötsel af sjelfva boskapen och för en större omsorg vid valet af djur, efter hvilka afvel bör tagas med flere andra för boskapsskötselns utveckling nödvändiga åtgärder och iakttagelser.

Fattigvården. Uti bilagde tabell No 14 redogöres för Tab. No 14 fattigvården. Denna tabell är till uppställning lika med den, som för föregående berättelsen användes, och visar att fattigvården fortfarande är en för den besutna befolkningen dryg utgift, härledande sig detta, nu likasom förut derutaf, att så stor del af befolkningen, eller 4 tiondedelar af folkmängden, icke är fäst vid jorden, utan hufvudsakligen lefver af tillfälligt arbete inom andra näringar, företrädesvis skogshandteringen. Denna lösa befolkning har icke lärt att spara och lägga af något af den stundom rikliga arbetsförtjensten utan är tvärtom van att förtära för dagen dagens förtjenst, hvadan den, när ålderdom och sjukdom samt deraf härflytande oförmåga att arbeta påkommer, icke har något öfver utan i de allra flesta fall faller fattigvård och till följd deraf äfven de besutne till last. Till understöd åt fattige bland lappallmogen har Eders Kungl. Maj:ts under denna period likasom tillförene lemnat ett statsbidrag af 900 kronor.

Distriktsmagasin finnas inrättade inom 6 af länets socknar och har med dem icke under perioden någon förändring skett, hvadan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisar till hvad om dem i förra femårsberättelsen är yttradt.

Luleå i landskansliet och landskontoret den 9 December 1876.

H. A. WIDMARK.

Y. A. Genberg.

H. Amnéus.

Tab. No 1.
FOLKMÄNGD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	Den 31 December enligt presterskapets summariska uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						Beväringsmanskap af alla kl. enligt form. II i förordn. den 9 Febr. 1861.	Enligt årets rullor approberade beväringpligtige.
				Hela folkmängden af			Deraf fria från mantalspenningar.				
	Mankön.	Qvinkön.	Båda könen.	Mankön.	Qvinkön.	Båda könen.	Mankön.	Qvinkön.	Båda könen.		
Å landsbygden utom Lappmarkerna.											
År 1871	30,346	30,552	60,898	30,252	30,508	60,760	16,521	17,352	33,873	1,874	322
» 1872	30,824	31,037	61,861	30,711	31,022	61,733	17,090	17,882	34,972	1,894	435
» 1873	31,421	31,508	62,929	31,333	31,559	62,892	16,192	16,875	33,067	1,723	363
» 1874	32,165	32,097	64,262	32,064	32,131	64,195	16,741	17,507	34,248	1,873	518
» 1875	32,782	32,602	65,384	32,822	32,778	65,600	16,607	17,270	33,877	2,030	629
I Lappmarkerna.											
År 1871	5,808	5,879	11,687	5,713	5,871	11,584	5,713	5,871	11,584	Lappmarkerna äro fria från utskrifning och knekthåll enligt Kungl. Reglementet den 24 November 1749.	
» 1872	5,941	5,976	11,917	5,977	5,999	11,976	5,977	5,999	11,976		
» 1873	6,070	6,109	12,179	6,064	6,113	12,177	6,064	6,113	12,177		
» 1874	6,169	6,178	12,347	6,178	6,202	12,380	6,178	6,202	12,380		
» 1875	6,242	6,237	12,479	6,252	6,257	12,509	6,252	6,257	12,509		
Summa för Landsbygden 1875	39,024	38,839	77,863	39,074	39,035	78,109	22,859	23,527	46,386	2,030	629
I städerna.											
<i>Luleå.</i>											
År 1871	892	1,095	1,987	868	1,100	1,968	379	420	799	58	11
» 1872	954	1,138	2,092	930	1,150	2,080	406	426	832	46	5
» 1873	1,107	1,316	2,423	1,028	1,245	2,273	440	447	887	47	7
» 1874	1,128	1,375	2,503	1,081	1,292	2,373	461	508	969	55	14
» 1875	1,157	1,429	2,586	1,118	1,343	2,461	457	493	950	60	14
<i>Piteå.</i>											
År 1871	833	1,010	1,843	842	1,029	1,871	392	377	769	47	7
» 1872	853	1,016	1,869	853	1,036	1,889	385	380	765	43	7
» 1873	860	1,035	1,895	864	1,052	1,916	385	367	752	39	5
» 1874	888	1,066	1,954	882	1,088	1,970	394	376	770	56	8
» 1875	905	1,058	1,963	894	1,083	1,977	383	372	755	49	8
<i>Haparanda.</i>											
År 1871	420	488	908	405	475	880	175	196	371	29	2
» 1872	433	487	920	442	498	940	186	202	388	25	3
» 1873	434	490	924	427	505	932	193	197	390	31	8
» 1874	429	492	921	445	519	964	196	200	396	24	6
» 1875	447	497	944	450	519	969	183	193	376	23	7
Summa för länets städer 1875	2,509	2,984	5,493	2,462	2,945	5,407	1,023	1,058	2,081	132	29
I hela länet.											
År 1871	38,299	39,024	77,323	38,089	38,983	77,063	23,180	24,216	47,396	2,008	342
» 1872	39,005	39,654	78,659	38,913	39,705	78,618	24,044	24,889	48,933	2,008	450
» 1873	39,892	40,458	80,350	39,716	40,474	80,190	23,274	23,999	47,273	1,840	383
» 1874	40,779	41,208	81,987	40,650	41,232	81,882	23,970	24,793	48,763	2,008	516
» 1875	41,523	41,823	83,346	41,586	41,980	83,566	23,882	24,585	48,467	2,162	658

Tab. N:o 2.
JORDBRUK.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Potatis.	Lin och Hampa.	
Vanliga årliga utsädet på ett tunnland, kubikfot.....	3,2	9,5	9,5	7,9	3,8	—	
Hela årliga utsädesbeloppet i kubikfot.....	1871	3,672	177,950	1,203	—	47,672	13,2
	1872	4,044	171,895	1,543	—	52,025	21,0
	1873	2,866	140,036	2,394	—	43,479	—
	1874	3,748	191,243	1,991	31	66,969	15,1
	1875	3,574	204,548	2,690	38	70,900	17,0
Skörd i korntal af utsädet (efter utsädets afdrag).....	1871	12,4	5,3	grönfoder	—	7,4	—
	1872	12,2	5,5	grönfoder	—	7,8	—
	1873	11,7	4,9	grönfoder	—	8,8	—
	1874	11,2	3,6	grönfoder	6	4,0	—
	1875	14,4	5,1	grönfoder	5	5,6	—
Hela skördebeloppet (efter utsädets afdrag) i kubikfot.....	1871	45,525	941,850	1,712	—	354,303	223
	1872	49,386	938,421	—	—	408,121	228
	1873	33,656	691,500	—	—	383,259	—
	1874	42,179	698,645	787	186	265,167	180
	1875	50,980	1,044,584	—	190	400,233	176
Årlig förbrukning på person i medeltal.....	12,85 kubikfot för Svenskar och Finnar.						
	6,42 " " Lappar.						

Tab. N:o 3.
BOSKAPSSKÖTSEL.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Hästar.	Tjurar.	Oxar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	Getter.	Svin.	Renar.	Tillgång och beskaffenhet af foder.
Antal vinterfödde 1871—1872.....	8,523	889	89	34,157	5,817	59,496	1,773	840	132,500	god.
" " 1872—1873.....	9,115	848	88	33,555	5,578	57,958	1,884	893	125,000	{knapp tillgång, fodrets beskaffenhet god.
" " 1873—1874.....	9,580	893	75	33,738	6,015	62,038	2,323	1,118	120,000	riklig, men af sämre beskaffenhet.
" " 1874—1875.....	9,310	930	97	36,083	6,141	59,439	2,296	1,055	117,630	{medelmåttig tillgång på hö, riklig på halm; beskaffenheten sämre.
" " 1875—1876.....	9,446	949	92	37,076	8,393	61,079	2,076	1,149	123,460	{tillgång under medelmåttan, beskaffenheten god.

Tab. N:o 5.

DÖDADE ROFDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
År.	Björnar.	Vargar.	Lodjur.	Jerfvar.	Räfvar.	Lekatter.	Örnar.	Ufvar, Hökar m. m.	Belopp af ut- betald belöning. Kronor.
1871.....	13	40	—	73	622	209	54	336	2,450
1872.....	10	11	—	79	537	175	49	299	1,180
1873.....	11	11	—	85	515	174	36	257	1,295
1874.....	10	33	—	36	498	165	23	213	1,915
1875.....	3	41	—	89	473	162	26	174	1,815
Summa	47	136	—	362	2,645	885	188	1,279	8,655

Tab. N:o 6.

HUSDJUR, DÖDADE AF ROFDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
År.	Hästar.	Nötkreatur.	Får.	Getter.	Svin.	Renar.	Skadan beräknad i penningvärde. Kronor.
1871.....	—	8	360	20	—	1,116	13,258
1872.....	—	5	364	13	—	1,256	14,462
1873.....	1	5	371	33	—	1,235	14,618
1874.....	—	3	436	30	—	1,500	19,365
1875.....	—	4	468	40	—	1,770	21,867
Summa	1	25	1,999	136	—	6,877	83,570

Tab. No 7 a.

FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.		
	Antal fabriker		Drifkraft, bestående af				Antal begagnade maskiner och redskap.	Egare eller innehafvare.		Arbetare.						Tillverkningskvantitet till antal, fot, skålpund m. m. samt värde.				Egares eller innehafvares beviljning i och för rörelsen. Kronor.					
	i gång.	ej begagnade i gång.	kreatur.	vatten.	ång eller varmluft.	Beräknade hästkrafter.		Ensam egare eller innehafvare.	Kölar.	öfver 18 år			under 18 år.			Antal.	Vigt.	Fot.	Värde.						
										vid fabriken man-tals-skrifue.	m.	q.	vid fabriken ej man-tals-skrifue.	m.	q.						m.	q.	Summa.		
Under året.	Antal.		m.		q.		Antal.						Summa för hvarje fabrik.												
1. På landet.																									
Glasbruk.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	14	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	25	
2. I städerna.																									
Färgerin.....	2	—	—	2	—	—	10 kypar.	2	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	3	Vadmal, (tyg m. m.) 1,500 hudar.	2,000 ₰	30,000	8,000	21	
Garfverin.....	2	—	—	—	—	—	17 kar.	2	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	5	—	9,000 ₰	—	6,000	62	
Mekanisk verkstad...	1	—	—	—	1	10	(1 ångmaskin 3 jernsvarfvar 1 hyfvel 1 bormaskin 1 gängmaskin 2 flåktar och 1 sotqvarn m. m.)	—	—	1	4	8	—	41	—	6	—	—	59	—	(1,353 ₰ metall, 196 Ctr snide, 1,321 Ctr gjntgods.)	—	—	58,500	50
Snickeri.....	1	—	—	—	1	80	24	—	—	1	2	45	—	43	—	14	—	—	104	—	—	{ 55,000 } kub.-fot.	150,000	50	
Båtbyggeri.....	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—	16	{ 80 större } och min-dre båtar.	—	—	—	11,000	—
Summa för hela länet	8	—	—	2	2	90	—	6	—	3	12	86	—	84	—	20	—	—	202	—	—	—	—	208	

Tab. No 7 b.

HANDTVERKERIN, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.												
														På landet.						I städerna.					
														Handtverkare eller idkare.		Antal arbetare.		Beviljning i och för rörelsen.		Handtverkare eller idkare.		Antal arbetare.		Beviljning i och för rörelsen.	
m.	q.	m.	q.	Kronor.	öre.	m.	q.	m.	q.	Kronor.	öre.														
Bagare.....	6	3	—	2	34	—	Bagare.....	9	2	5	3	57	—												
Färgare.....	7	—	—	—	14	—	Bleckslagare.....	3	—	2	—	9	—												
Garfvere.....	8	—	8	—	47	—	Bokbindare.....	4	—	3	1	30	50												
Kakelugnsmakare.....	1	—	—	—	2	—	Boktryckare.....	3	—	8	—	20	—												
Kopparslagare.....	5	—	2	—	13	—	Färgare.....	7	—	5	—	57	—												
Murare.....	4	—	—	—	8	—	Garfvere.....	12	—	15	—	138	—												
Målare.....	5	—	1	—	4	—	Gelbgjutare.....	2	—	—	—	4	—												
Repslagare.....	2	—	2	—	4	—	Guldsmeder.....	6	1	8	—	82	—												
Sadelmakare.....	1	—	—	—	1	—	Kakelugnsmakare.....	3	—	1	—	15	—												
Skomakare.....	29	—	6	—	28	—	Kardmakare.....	2	—	—	—	5	36												
Skräddare.....	17	—	1	3	24	50	Kopparslagare.....	6	1	3	—	20	—												
Smeder.....	28	—	1	—	37	50	Körsnär.....	1	—	—	—	—	—												
Snickare.....	14	—	2	—	25	—	Murare.....	5	—	—	—	18	—												
Urmakare.....	4	—	—	—	4	—	Målare.....	8	1	9	—	34	—												
Summa	131	3	23	5	246	—	Repslagare.....	3	—	—	—	6	—												
							Sadelmakare.....	5	—	1	—	34	—												
							Schatullmakare.....	2	—	2	—	5	—												
							Skomakare.....	24	—	20	—	67	—												
							Skräddare.....	11	—	12	4	67	—												
							Smeder.....	11	—	9	—	85	—												
							Snickare.....	13	—	7	—	58	—												
							Sockerbagare.....	2	—	—	1	14	—												
							Svarfvere.....	4	—	2	1	20	—												
							Urmakare.....	4	—	—	—	8	—												
Summa	150	5	112	10	553	86	Summa	150	5	112	10	553	86												

Tab. N:o 8.

ALLMÄNNA VÄGAR, GÄSTGIFVERIN OCH SKJUTSNING.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Särskilda slag af vägar.	Längd i mil				Kostnad i kronor för de under perioden				Antal gästgifverin vid periodens slut.	Antal hästar, utgångne		
	af hvarje slag af motstående vägar	af inderlade med skjutstationer försedde vägar	af fulländade och afsynade nya vägar	af omlagda eller betydligt förbättrade vägar	fulländade nya vägar		omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor			År.	till kungs- och kronoskjuts.	till gästgifverin.
					af statsmedel.	af kommunernas medel.	af statsmedel.	af kommunernas medel.				
	vid periodens slut.		under perioden.									
Allmänna vägar	24,2	24,2	—	—	—	—	—	—	15	1871	31	11,860
Häradsvägar	71,2	64,8	3,8	3	32,000	3,450	—	5,070	44	1872	42	13,713
Socknevägar	3,9	—	2,6	—	2,000	—	—	21,318	1	1873	84	17,878
I städer	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1874	21	22,647
									1875	64	21,303	
Summa	99,3	89,0	6,4	3	34,000	3,450	—	26,388	63	—	—	—
Deraf med skjutsentreprenad	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—
Dessutom:												
Vintervägar	70,7	70,7	—	—	—	—	—	—	33	—	—	—
Deraf med skjutsentreprenad	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—

Anmärkingar:

Två mil af i kolumnen 4 upptagna voro vid förra femårsperiodens slut fulländade, men icke afsynade, hvadan de här, ehuru de ingått i samma kolumn vid förra femårsberättelsen, åter redovisats. Emellan byarne inom kustlandssocknarna finnas körbara vägar samt utfartsvägar till de allmänna vägarne, hvilka här ofvan icke äro upptagna. Af i kolumnen 4 redovisade nyanlagda socknevägar har 1,3 mil bygts helt och hållet på enskild persons bekostnad för ett belopp af 15,000 kronor, hvilka här ofvan ingått i kolumnen 9.

Entreprenaden vid 2 gästgifverin är ordnad i enlighet med 5 punkten i 1866 års nådiga bref och vid 3 andra har nådig befallning meddelats, att den i enlighet med denna föreskrift skall ordnas, ehuru entreprenadafval ännu icke kunnat åstadkommas.

De här ofvan upptagna 29 gästgifverin vid vintervägar äro egentligen skjutsombyteställen, der hästar anskaffas för resandes fortkomst utan någon skyldighet för åboen och närboende att genast på tillsägelse hafva hästar till reds.

Tab. N:o 9 a.

SJÖFART, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
	Fartyg och båtar öfver tre nylåster, begagnade till utrikes sjöfart.						Fartyg och båtar öfver tre nylåster, begagnade till inrikes sjöfart.						Summa under året begagnade fartyg och båtar öfver tre nylåster.								
	Seglande.		Med ångmaskin försedda.		Besättning.		Seglande.		Med ångmaskin försedde.		Besättning.		Seglande.		Med ångmaskin försedda.		Besättning.				
	Antal.	Lastetal.	Antal.	Lastetal.	Hästkraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Lastetal.	Antal.	Lastetal.	Hästkraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Lastetal.	Antal.	Lastetal.	Hästkraft.	Skeppare.	Sjöfolk.
Landsbygden (utom köpiugar): Lule fögderi								8	94,72	2	8	32	10	9	8	94,72	2	8	32	10	9
Pite fögderi	1	106,5				1	9	3	8,76	2	46,5	44	5	12	4	115,25	2	46,5	44	6	21
Kalix fögderi	2	322				2	26	4	75,5	4	16	85	8	21	6	397,5	4	16	85	10	47
Torne fögderi																					
Summa för landsbygden	3	428,5				3	35	15	178,97	8	70,5	161	23	42	18	607,47	8	70,5	161	26	77
Städerna: Luleå	2	273,5				2	21	2	28	4	32	165	6	17	4	301,5	4	32	165	8	38
Piteå	1	168				1	12	5	73	3	85	95	8	28	6	241	3	85	95	9	40
Haparanda	1	82				1	10			4	202	315	4	4	1	82	4	202	315	5	59
Summa för städerna	4	523,5				4	43	7	101	11	319	575	18	94	11	624,5	11	319	575	22	137
Summa för hela länet	7	952				7	78	22	279,97	19	359,5	736	41	136	29	1,231,97	19	359,5	736	48	214

Tab. No 9 b.

HANDEL, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
	A n t a l				Bevilling i och för rörelsen.	
	Handlande.		Betjening.			
	m.	q.	m.	q.	Kronor.	öre.
På landet.						
Handlande, som försälja varor i bod eller annat upplagsställe:						
Lule fögderi	48	6	9	5	256	40
Pite fögderi	23	3	7	1	371	—
Kalix fögderi	43	1	52	12	1,316	18
Torne fögderi	31	—	8	2	416	—
Summa	145	10	76	20	2,359	58
I städerna.						
Handlande, som försälja varor i bod eller på annat upplagsställe:						
Luleå	15	2	18	10	1,508	—
Piteå	21	6	29	2	924	—
Haparanda	16	2	8	5	619	—
Summa	52	10	55	17	3,051	—
Summa för hela länet	197	20	131	37	5,410	58

Tab. N:o 10 a.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER M. M. Å LANDSBYGDEN.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Hemman och jordlägenheter af alla slag, efter olika natur, vid femårsperiodens slut.	H e m m a n .			A n t a l					Taxeringsvärde sista året. Kronor.
	M a n t a l		Brukningsdelar.	nybyggen.	jordtorp.	ryttare-, soldat- och båtsmanstorp.	backstugor.	andra lägenheter.	
	oförmedlade.	nuvarande.							
A) Krono-egendomar.									
1) Under allmän disposition.									
d) Boställen	16,898	16,898	36	—	—	—	—	—	381,800
e) Nybyggen	—	—	—	13	—	—	—	—	—
f) Jordlägenheter	—	—	—	—	—	—	—	2	4,500
g) Fiskerin	—	—	—	—	—	—	—	1	10,000
h) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	1	37,500
2) Under enskild disposition.									
b) Hemman	140,451	140,342	1,297	—	—	—	46	—	1,744,425
c) Nybyggen	—	—	—	469	—	—	—	—	—
d) Jordlägenheter	—	—	—	—	1	—	—	351	134,800
e) Fiskerin	—	—	—	—	—	—	—	125	539,943
B) Skatte-egendomar.									
a) Boställen	0,599	0,599	3	—	—	—	—	—	19,900
c) Hemman	550,397	550,397	5,479	—	—	—	3,699	—	15,069,366
d) Jordlägenheter	—	—	—	—	109	368	—	20	164,300
e) Fiskerin	—	—	—	—	—	—	—	36	99,800
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	209	2,792,950
C) Frälse-egendomar.									
b) Säterin	8,131	8,131	10	—	—	—	15	—	121,600
d) Hemman	126,391	126,391	279	—	—	—	85	—	1,051,100
e) Jordlägenheter	—	—	—	—	74	—	—	3	—
Summa	842,867	842,758	7,104	482	184	368	3,845	748	22,171,084
<i>Anmärkningsar.</i>									
Olikheten emellan hemmantalen m. m. i denna och föregående uppgift är beroende dels af pågående afvittring dels af andra omständigheter såsom vanhäfda kronolägenheter utläggande till allmänningar o. s. v.									

Tab. N:o 10 b.

JORDOMRÅDE OCH EGENDOMAR I STÄDERNA, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Städernas namn.	Ar.	Tomter.		Antal nybygda boningshus.	Jordar och lägenheter.						Taxeringsvärde i kronor.		
		Antal	Antal		Åker	Äng	Skog	Betesmark m. m.	Summa jordareal	Nuvarande mantal.	Af hus och tomter.	Af jordar.	Summa.
Luleå	1875	330	178	2	6,070	1,457	29,414	8,406	45,347	1	1,482,450	413,300	1,895,750
Piteå	1875	296	126	4	599	4,908	26,112	23,501	55,120	3	917,305	440,100	1,357,405
Haparanda	1875	84	1	1	143	1,408	19,262	—	20,808	1,583	474,650	6,000	480,650
Summa	—	710	305	7	6,812	7,768	74,788	31,907	121,275	5,583	2,874,405	859,400	3,733,805

Tab. N:o 11.
LAGA SKIFTEN, ÅREN 1871—1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.																										
																										A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n .																									
																										År.	Sökta skiftens antal.	Skiftade man- tal.		Qvarboende del- egares					Utflyttade del- egares					Summa skiften.	Skiftade kvadratref.					Utgifter till Landt- mätare och gode män.	Öfriga beräknade utgifter.				
																												An- tal.	Ofrö- medlade.	Nuvän- dande.	skiftesantal.				Summa	skiftesantal.					Summa	Åker.	Äng.	Odlings- mark.	Afrös- nings- jord.			Impedi- ment.	Summa		
1.	2.	3.	4.	över	Summa	1.	2.	3.	4.	över	Summa																																								
1871...	9	6	11,62	11,62	6	27	41	20	—	94	9	19	13	5	—	37	351	5,398	30,679	1,79	106,38	17,008	161,260	36,391,61	12,587,15																										
1872...	7	1	0,42	0,42	—	1	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	8	104	9,34	—	16,460	171	17,669	2,566,86	75,00																										
1873...	9	6	3,64	3,64	8	6	10	3	—	27	3	—	1	1	—	5	72	1,173	9,103	92	58,266	7,851	76,488	14,224,87	2,659,82																										
1874...	10	3	2,02	2,02	3	7	18	3	—	31	8	—	5	—	—	13	196	835	4,757	162	29,662	5,161	40,577	10,316,81	1,637,00																										
1875...	11	8	6,33	6,33	11	21	21	12	—	55	5	13	6	1	—	25	217	1,739	15,228	182	110,941	22,259	150,349	28,644,79	12,887,60																										
Summa	46	24	24,03	24,03	28	62	92	38	—	220	25	23	25	7	—	80	754	9,249	60,704	2,231	321,709	52,450	416,343	92,144,94	29,546,57																										

Tab. N:o 12.
STATS- OCH RIKSGÄLDSMEDLEN, ÅREN 1871—1875.

D e b e t .					K r e d i t .				
	Statsmedel.		Riksgäldsmedel.			Statsmedel.		Riksgäldsmedel.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.		Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
1871.					1871.				
Ingående balans för behållning	254,677	79	35,116	90	Ingående balans för skuld	86	65	10	—
Inkomster	315,805	40	42,108	24	Afkortningar	22,839	39	992	59
Ankomna remisser	120,127	31	2,000	—	Utgifter	278,684	75	2,702	81
Utgående balans för skuld	26,144	38	—	—	Afgångna remisser	31,339	59	32,957	10
Summa	716,754	88	79,225	14	Utgående balans för behållning	383,804	50	42,562	64
1872.					1872.				
Ingående balans för behållning	383,804	50	42,562	64	Ingående balans för skuld	26,144	38	—	—
Inkomster	339,329	43	43,029	42	Afkortningar	18,689	92	1,715	95
Ankomna remisser	80,136	18	15	—	Utgifter	309,380	33	2,856	47
Utgående balans för skuld	26,287	23	—	14	Afgångna remisser	128,595	58	39,455	58
Summa	829,557	34	85,607	43	Utgående balans för behållning	346,777	13	41,579	42
1873.					1873.				
Ingående balans för behållning	346,777	13	41,579	42	Ingående balans för skuld	26,287	23	—	14
Inkomster	617,174	43	35,666	32	Afkortningar	12,394	20	892	55
Ankomna remisser	85,186	68	—	—	Utgifter	339,333	62	3,310	30
Utgående balans för skuld	26,923	12	—	40	Afgångna remisser	126,105	74	35,510	08
Summa	1,075,161	36	77,246	14	Utgående balans för behållning	571,040	57	37,533	07
1874.					1874.				
Ingående balans för behållning	603,573	64	—	—	Ingående balans för skuld	26,023	52	—	—
Inkomster	345,390	36	—	—	Afkortningar	12,570	52	—	—
Ankomna remisser	149,265	41	—	—	Utgifter	332,882	14	—	—
Utgående balans för skuld	26,563	32	—	—	Afgångna remisser	406,932	62	—	—
Summa	1,120,794	73	—	—	Utgående balans för behållning	282,385	93	—	—
1875.					1875.				
Ingående balans för behållning	282,385	93	—	—	Ingående balans för skuld	26,565	52	—	—
Inkomster	860,202	65	—	—	Afkortningar	14,514	93	—	—
Ankomna remisser	250,377	28	—	—	Utgifter	511,189	43	—	—
Utgående balans för skuld	27,185	79	—	—	Afgångna remisser	484,735	62	—	—
Summa	1,420,151	65	—	—	Utgående balans för behållning	353,146	55	—	—

Tab. N:o 13.

S P A R B A N K E R.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
År.	Sparbanker.	Delegare.			Delegarnes fond.				Sparbankens egen fond.		
		Tillkomne nya	Afgångne	Qvarstående vid årets slut.	Insatta belopp	Godtgjorda räntor	Uttagna belopp	Behållning vid årets slut.	Inkomster.	Förvaltningskostnader m. m.	Behållning vid årets slut.
	under året.		under året.		Kronor.				Kronor.		
Antal.		Antal.			Kronor.				Kronor.		
1871	5	406	121	1,881	88,307	12,758	37,782	288,557	3,032	1,762	14,202
1872	5	645	133	2,392	135,659	17,108	47,409	393,915	3,773	1,991	15,984
1873	6	765	186	2,971	157,017	20,130	56,989	514,076	5,790	2,437	19,337
1874	7	1,017	192	3,796	271,883	30,345	60,389	755,917	7,444	3,055	24,729
1875	8	985	331	4,450	165,682	38,934	112,442	848,035	9,390	3,147	31,188

1.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.
År.	Klassifikation af sparbanksdelegarne efter deras innestående behållning vid årets slut.														
	I nedanstående antal sparbanker.	Under 10 Kronor.		10—50 Kronor.		50—100 Kronor.		100—500 Kronor.		500—1000 Kronor.		Öfver 1000 Kronor.		Summa.	
		Delegare. Antal.	Behållning. Kronor.	Delegare. Antal.	Behållning. Kronor.	Delegare. Antal.	Behållning. Kronor.	Delegare. Antal.	Behållning. Kronor.	Delegare. Antal.	Behållning. Kronor.	Delegare. Antal.	Behållning. Kronor.	Delegare. Antal.	Behållning. Kronor.
1871	5	343	1,579	557	13,798	288	19,483	562	120,147	84	58,791	47	74,759	1,881	288,557
1872	5	439	2,085	629	15,678	375	24,840	770	164,119	110	77,509	69	109,684	2,392	393,915
1873	6	565	3,294	739	20,757	428	28,914	968	205,569	187	124,537	84	131,005	2,971	514,076
1874	7	569	2,386	933	21,785	537	36,384	1,350	305,569	269	180,653	138	209,140	3,796	755,917
1875	8	907	2,942	1,118	25,359	543	37,357	1,395	319,269	325	218,771	162	244,337	4,450	848,035

Tab. N:o 14.

FATTIGVÅRDEN.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.		
År.	Fattigvårds-samhäl-len				Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.								Antal af fattigvården understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens										
	med rennessam fattigvård.		med fattigvården rotoris delad.		Äldre personer, vårdade				Barn, vårdade i och utom fattighus.				Summa.		Summa båda könen.	Afkastning af egen-dom, kollek-ter, m. m.		Personel afgift.		Tillskott		Ersättning		Summa inkomster.		Summa utgif-ter i och för fattig försörjning. Kronor.
	Antal rotor.		Antal fattighus.		i fattig-hus.		på annat sätt.		m.		q.		m.		q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.
	m.		q.		m.		q.		m.		q.		m.		q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.
1871	15	7	68	3	11	41	218	332	309	324	538	697	1,235	613	791	1,404	3,696	9,126	53,907	17,563	1,251	913	86,456	86,006		
1872	15	7	68	3	14	41	201	321	267	281	482	643	1,125	567	715	1,282	3,221	9,081	53,313	13,505	1,415	412	80,947	78,524		
1873	15	7	68	3	16	43	181	321	247	278	444	642	1,086	506	658	1,164	3,443	9,036	49,207	12,678	1,507	213	76,054	67,887		
1874	14	8	94	3	14	36	189	298	233	249	436	583	1,019	471	616	1,087	3,996	10,396	57,428	5,796	1,855	216	79,687	68,356		
1875	14	8	94	3	9	34	179	330	194	224	382	588	970	461	629	1,090	5,732	12,139	55,312	8,484	1,542	359	83,568	81,513		

Anm. Uti kolumnen 22 är intaget det statsanslag af 900 kronor. som årligen utgått till understöd åt fattiga lappar, äfvensom bötesandelar m. m. af en del kommuner redovisats i denna kolumn.

Stockholm, 1877. P. A. Norstedt & Söner.